

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BASIN KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE
MEDYA- SİYASET İLİŞKİSİNİN ETİK AÇIDAN İNCELENMESİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN

HAZIRLAYAN
Nida Sümeyya ÖZTÜRK

ELAZIĞ-2015

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

BASIN KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE
MEDYA SİYASET İLİŞKİSİNİN ETİK AÇIDAN İNCELENMESİ
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN

HAZIRLAYAN

Nida Sümeyya ÖZTÜRK

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Yrd. Doc. Dr. Tamer KAVUZAN

2. Yrd. Doc. Dr. Mehmet Emin BAKIR

3. Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN

4.

5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek lisans Tezi****Basın Kuramları Çerçevesinde Medya-Siyaset İlişkisinin Etik Açısından İncelenmesi
Türkiye Örneği****Nida Sümeyya ÖZTÜRK****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İletişim Bilimleri Anabilim Dalı****Gazetecilik Bilim Dalı****ELAZIĞ – 2015, Sayfa: XIII + 175**

Etik tartışmaların sürekli yaşandığı çağımızda, metalaşan değerlerin gölgesinde toplumsal değerleri korumak gittikçe zorlaşmıştır. Toplumun kültürel benliğinin esaslarından olan etik ilkeler, sermaye güçlerinin temayülü altında bulunan medya tarafından yozlaştırılmakta, değerlerin ihlal edilmesi ise normalleştirilmektedir.

Kamuoyunun üzerinde önemli tasarruf haklarına sahip olduğu siyaset alanı ve siyasi unsurlarda da etik sıkıntılara her daim rastlanmaktadır. Ancak son dönemlerde medyanın siyaset ile olan yaklaşması ve bu yaklaşımda etken olan faktörler, toplumun yanlış yönlendirilmesi ve manipüle edilmesi ile kalmamış, her iki alanda yapısal değişikliklere sebep olmuştur.

Siyaset alanında; medya üzerinde devletin hukuki yapısından kaynaklanan yaptırım gücünü elde eden iktidarın, siyasal sistem yapısına göre medyayı hangi amaçlar doğrultusunda kullandığı ve medya üzerinden yaptırım gücünden kaynaklanan avantajları nasıl değerlendirdiği görülebilmektedir. Medya alanında ise, sermaye

gruplarının güç olarak sektörde ortaya çıkmasıyla beraber siyasi unsurları çıkar ve fayda amaçlı kullanım şekline ve asıl amacından sapmasına şahit olunmaktadır.

Bu çalışmada siyasi sistemlerin medya ile olan ilişkisi ortaya konmaya çalışılmış ve ülkemizdeki yansımasına değinilmiştir. Ayrıca basın kuramlarının ana dayanağı olan siyasi sistemler ile medya arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla beraber medya etiği ilkeleri üzerinden medya ve siyaset ilişkisi değerlendirilmiş ve oluşturulan hipotezlerle pratikteki uygulamaları "Gezi Parkı Eylemi" ve "17 Aralık Operasyonu" ile ilgili haberler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Etik, Siyaset, Medya Sistemleri

ABSTRACT

Master Thesis

**Analysis Of Media-Politic Relation From Ethical Perspective in Framework Of
Press Theories- Case of Turkey**

Nida Sümeyya ÖZTÜRK

The University Of Fırat

The Institute Of Social Science

The Department Of Communication Sciences Main Branch

Elazığ – 2015, Page: XIII + 175

In our day, when discussions over ethical matters are constantly made, it became more difficult to protect social values in the shade of commoditized values. Ethical principles that are the fundamentals of social personality are corrupted by media and the violation of values are normalised.

Ethical problems are always observed in the area of politics and political components, about which public have the right to speak. However, recent intimacy between politics and media have misled and manipulated the society, which has caused structural changes in both areas.

In political area, it can be seen that the government with the sanction power on media due to legal framework have used that power for certain purposes. In the field of media, capital groups have emerged as a power, and it has been witnessed that political components are used by these groups for the purpose of generating profit and advantage.

In this study, relationship between political systems and media, which is the mainstay of press theories, is revealed and their instances in Turkey are mentioned. Moreover, the relationship between media and politics is analysed in terms of media

ethics, and hypotheses which are made and their practical implications are explained on the basis of the news about Gezi Park Protests and Dec. 17 Bribery Investigations.

Keywords: Media, Ethics, Politics, Media Systems

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	XII
ÖNSÖZ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA -SİYASET İLİŞKİSİNİN GENEL ÇERÇEVESİ.....	4
1.1. Medya ve Siyaset İlişkisinin Yapısal Bakımdan İncelenmesi	4
1.1.1. Medya ve Siyaset Kavramları Üzerine	4
1.1.1.1. Medya Kavramı	4
1.1.1.2. Kitle İletişim Kavramı	5
1.1.1.3. Siyaset Kavramı.....	5
1.1.2. Medyada Siyasi Unsurların Aktarımı.....	6
1.1.3. Medya ve Siyaset ilişkisini şekillendiren temel etmenler	7
1.1.3.1. Teknolojik Etkenler	7
1.1.3.2. Ekonomik Etkenler	8
1.1.3.3. Elit Kesimlerden Kaynaklanan Etkenler	8
1.1.4. Toplumsal ve Sosyal Dönüşümün Medya ve Siyaset İlişkisine Etkileri.....	9
1.1.5. Medya ve Siyaset İlişkisini şekillendiren dinamik Aktörler	12
1.1.5.1. Medya- İktidar İlişkisi	13
1.1.5.2. Medya- Sermaye İlişkisi.....	16
1.1.5.3. Medya-İdeoloji İlişkisi	17

1.1.6. Demokrasi anlayışının şekillenmesinde Medyanın rolü.....	18
1.1.7. Toplumsal Yapı ve Medya	20
1.2. Medya- Siyaset İlişkisine Sistemsel Yaklaşımlar	21
1.2.1. Medya Sistemleri.....	21
1.2.1.1. Basının Dört Kuramı.....	23
1.2.1.1.1. Otoriter Basın Kuramı	25
1.2.1.1.2. Liberal Basın Kuramı	26
1.2.1.1.3. Sosyal Sorumluluk Basın Kuramı	27
1.2.1.1.4. Sovyet Komünist Basın Kuramı	29
1.2.1.2. Gelişme Kuramı	30
1.2.1.3. Katılımcı Demokratik Medya kuramı	31
1.2.1.4 Karşılaştırmalı Medya Modeli	33
1.2.1.5. Bütüncül Sistem Kuramı.....	35
1.2.2. Medya Kuramları Çerçevesinde Genel Değerlendirme	37
1.3.1. Türkiye’de Basının siyasi açıdan tarihçesi	38
1.3.2. Medya'nın 1980 sonrası Gelişimi ve Siyaset ile İlişkisi	40

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA-SİYASET İLİŞKİSİNDE ETİK.....	43
2.1. Medya ve Siyaset İlişkisinin Etik Bakımdan İncelenmesi	43
2.1.1. Etiğin Tanımı.....	43
2.1.2. Medya Etiği	45
2.1.2.1. Medya Etiği çerçevesinde Medyanın Sorumluluğu.....	47
2.1.2.2. Başlıca Medya Etik İlkeleri	48
2.1.2.2.1. Gerçeklik ve Doğruluk	50
2.1.2.2.2. Nesnellik (Objektiflik).....	50

2.1.2.2.3. Eleştirel sınırların korunması.....	51
2.1.2.2.4. Kişilik haklarının korunması	52
2.1.2.2.5. İfade Özgürlüğü	52
2.1.3. Türkiye’de Medya Etiği ilkelerini belirleyen Konsey ve Kurullar	53
2.1.3.1. Yazılı Medya Denetimi Yapan Konseyler	53
2.1.3.1.1. Basın Konseyi.....	53
2.1.3.1.2. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti.....	54
2.1.3.1.3. Medya Etik Konseyi	55
2.1.3.2. Görsel Medya Denetimi Yapan Kurullar	55
2.1.3.2.1. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	55
2.1.4. Siyaset Etiği.....	56
2.1.4.1. Medya-Siyaset ilişkisinin Etik yönden incelenmesi	57
2.1.4.1.1. Medyanın Siyaset üzerindeki etkisi	57
2.1.4.1.2. Medyanın İktidar Üzerinde Denetim Rolü	58
2.1.4.1.3. Medyanın siyaset üzerinde etik sorumluluğu	60
2.1.4.1.4. Siyasetin Basın üzerindeki etkisi	62
2.1.4.1.5. Siyasetin medya üzerinde Denetim Rolü.....	63
2.1.4.1.6. Siyasetin medya üzerindeki etik sorumluluğu	64
2.1.5. Medya-Siyaset İlişkisinde Başlıca Etik Sorunlar	65
2.1.5.1. Tahakküm ve Şekillendirme	68
2.1.5.2. İktidar-Medya yakınlaşması	69
2.1.5.3. Medya kuruluşlarının siyasi kurumlarla ilişkisinde Ekonomik etkenler	70
2.1.5.4. Objektiflik ve Doğruluk Sorunu	71
2.1.5.5. Siyasi Otoritenin Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü Üzerindeki Baskısı.....	71

2.2. Medya Siyaset İlişkisine Dair Haberlerin Etik Yönden Değerlendirilmesi İle İlgili Teorik Çerçeve	72
2.2.1. Haber Değeri-Haber Faktörleri.....	72
2.2.1.1. Haber Değeri/ Faktörlerinin Gelişme Evresi	72
2.2.1.2. Haber Değeri Teorisi ve Schulz'a göre Haber Faktörleri.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEZİ PARKI EYLEMLERİ VE 17 ARALIK SORUŞTURMASI ÇERÇEVESİNDE BASIN ANALİZİ	79
SABAH, ZAMAN VE CUMHURİYET ÖRNEKLEMİ	79
3.1. Yöntem.....	79
3.1.1. İçerik Analizi	79
3.1.2. Söylem Analizi	80
3.1.2.1. Eleştirel Söylem Analizi	80
3.2. Araştırmanın Amacı	82
3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklemi.....	82
3.3.1. Araştırmaya konu olan Örneklem	83
3.3.1.1. Gezi Parkı Eylemleri.....	83
3.3.1.2. 17 Aralık Soruşturması ve Paralel Yapı	83
3.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri	84
3.4.1. Araştırma Soruları	84
3.4.2. Araştırma Hipotezleri	84
3.4.2.1. İçerik Analizi İle İlgili Hipotezler	84
3.4.2.2. Söylem Analizi İle İlgili Hipotezler.....	85
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi	85
3.5.1. İçerik Analizi Sonuçlarına göre Değerlendirme.....	85

Veriler, gazetelerde yer alan haber sayılarının birbirinden farklı olması nedeniyle yüzdelik oranlarına ve haber sayılarına göre incelenmiş ve yorumlanmıştır.	85
3.5.1.1. Gezi Parkı Eylemleri İçerik Analizi.....	85
3.5.2 Eleştirel Söylem Analizi Verilerinin Değerlendirilmesi	102
3.5.2.1. Gezi Parkı Eylemleri Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde İncelenmesi.....	102
3.5.2.1.1. Cumhuriyet Gazetesi	102
3.5.2.1.2. Zaman Gazetesi	110
3.5.2.1.3. Sabah Gazetesi.....	114
3.5.2.2. 17 Aralık Soruşturması Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde İncelenmesi.....	120
3.5.2.2.1. Cumhuriyet Gazetesi	120
3.5.2.2.2. Zaman Gazetesi	125
3.5.2.2.3 Sabah Gazetesi.....	130

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZLER ÇERÇEVESİNDE ELDE EDİLEN VERİLERİN HİPOTEZ VE ARAŞTIRMA SORULARINA UYGULANMASI135

4.1. Araştırma Soruları ve Cevapları.....	135
4.1.1. Çalışmada örneklem olarak alınan gazetelerde, Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması hakkında yapılan haberlerin özellikleri nelerdir? Hangi haber faktörleri göz önüne alınmıştır?.....	135
4.1.2. Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde Gezi Parkı Eylemleri ve 17 Aralık Soruşturması ile ilgili haberlerde siyasi unsurlar nasıl işlenmiştir?	136
4.1.3. Gazeteler ile siyasi iktidar arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?.....	137

4.1.4. Gazeteler ile muhalefet arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?	138
4.2. Araştırma Hipotezleri	139
4.2.1 İçerik Analizi İle İlgili Hipotezler	139
4.2.2 Söylem Analizi İle İlgili Hipotezler	141
SONUÇ	143
KAYNAKÇA	145
EKLER	155
EK-1	155
EK-2	156
EK- 3	159
EK- 4	161
EK-5	169
EK-6	172
ÖZGEÇMİŞ	175

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo.1. Dört Basın Kuramı Tablosu	24
Tablo.2. Politik ölçütleri içeren Çerçeve.....	34
Tablo.3. Medya Ölçütlerini içeren çerçeve	35
Tablo.4: Soğan Kabuğu modeli.....	36
Tablo 5. Toplam Haber Sayısı.....	86
Tablo 6. İlk Sayfada Çıkan Haberlerin Yapısı	87
Tablo 7. Haber Kaynağı	88
Tablo 8. Haber Uzunluğu	89
Tablo 9. Grafikselsel ve Görsel Unsurlar	89
Tablo 10. Haberde Siyasi ve Sosyal Aktörler	90
Tablo 11. İlk Sayfada Haberlerin Dağılımı	90
Tablo 12. Haberlerin Ele Alınma Tarzı.....	91
Tablo 13. Haber Faktörleri	93
Tablo 14. Toplam Haber Sayısı.....	94
Tablo 15. İlk Sayfada Çıkan Haberlerin Yapısı	95
Tablo 16. Haber Kaynağı	96
Tablo 17. Haber Uzunluğu	97
Tablo 18. Grafikselsel ve görsel unsurlar	98
Tablo 19. Haberde Siyasi ve Sosyal Aktörler	98
Tablo 20. İlk Sayfada Haberlerin Dağılımı	99
Tablo 21. Haberlerin Ele Alınma Tarzı.....	100
Tablo 22. Haber Faktörleri	101

ÖNSÖZ

Siyasetin post modern şekillerinin her türlüünü yaşadığımız çağımızda, tahayyüllerin ötesinde bir şekilde medya iki taraflı bir rol üstlenmiş, bir taraftan asli görevi olan kamuoyunu bilgilendirme ve haberdar etme rolünü yerine getirirken öte yandan güç ve makam sahibi otoritelerin taleplerini yerine getirmiş, hatta güç makamı rolünü de üstlenmiştir. Medyanın yaşadığı bu durum, zıtlıklar dünyasında dahi ahengi bozacak bir haldir ve medya bu yönden güvenilirliğini ve etik yönünü sorgulatmaktadır.

Sürekli takipçisi olduğum Medya ve Siyaset alanlarında bu merakımı gidermek adına hazırlamaya çalıştığım ve fayda sağlamasını umduğum bu çalışmada, birçok kişinin emeğinin geçtiğini söyleyebilirim. Başta Tez Danışmanım ve birçok konuda fikirlerine ve görüşlerine başvurduğum saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa Yağbasan'a desteklerinden dolayı içten teşekkür ederim. Annemin bu tez üzerindeki emeği ve desteği olmasaydı tezin çok uzayacağından emindim. Her daim yanımda olan biricik anneme içten sevgilerimi gönderiyorum. Babam ve kardeşlerimin de hakeza üzerimde emekleri sınırsızdır. Onlara da teşekkürlerimi iletiyorum ve annemi onlardan çaldığım için özür diliyorum. Abim Tamer Işık ve sevgili eşi Ayfer Hanım ve dünyalar güzeli kızları Işıl Sıla ve Esma Mina'ma sonsuz saygı ve şükranlarımı özellikle belirtmek isterim.

Adını burada sayamayacağım arkadaşlarım ve dostlarıma yanımda oldukları ve destekleri için sonsuz teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız ve iyi ki benimlesiniz.

MALATYA-2015

Nida Sümeyya ÖZTÜRK

GİRİŞ

Toplumsal yapı bütünlüğünün korunmasında, siyasal sistemin toplumla uyumlu bir şekilde ve toplumun beklentilerine yönelik bir yapı mekanizması içerisinde varlığını sürdürmesinin rolü büyük önem taşımaktadır. Söz konusu bu yapısal sistemin büyüklüğü içerisinde var olan grupların birbiriyle etkileşimde bulunması ise, sistemin varlığının korunmasında özel hassasiyet taşımaktadır.

Sistemsel bütünlük ve varlığın korunması adına bulunulan bu etkileşimin sürdürülmesine en büyük katkı, şüphesiz kitle iletişim araçları tarafından sağlanmaktadır. Bilgi edinme ve bilgi yayma fonksiyonunu geniş bir alanda icra eden kitle iletişim araçları, yeni medya unsurlarını da çatısı altında toplamış ve ana fonksiyonlarının işlevinde çeşitlenme yoluna gitmiştir. Bu durum ise yukarıda zikredilen bütünlük ve etkileşim işlevlerini yapısal değişikliğe uğratarak yeni tartışma alanları oluşturmuştur.

Medyanın gün geçtikçe artan iletişim araçları sayesinde bir güç haline gelmesi, zamanla sistemsel bütünlük fonksiyonundan çok daha fazlasını da beraberinde getirmiştir. Artık medya sistemsel bir bütünlük sağlayan araç görevinden sistemin kendisine dönüşmüş ve sistemler arası güç yapılarının oluşumuna ön ayak olmuştur. Medya sistemi siyasal ve ekonomik sistemler arasında bir güç dengesi olmakla kalmamış, yer yer her iki sistemi şekillendirme icraatına da girişmiştir.

Medyanın sistemsel bir yapıya dönüşmesi ve diğer sistemlerle bu denli etkileşim içerisinde olması, toplum bazın da bir takım avantajlar sağlamakla beraber toplumsal ve kültürel değerler ve ilkelerde zamanla yozlaşmaların yaşanmasına da sebep olmuştur. Bu nokta da ise, toplumun geneli tarafından talep edilen etik prensiplerin uygulanması, medya ve siyasal sistemler arasındaki ilişkileri düzenlemede zorunluluk haline gelmiştir.

Sistemlerdeki bu dönüşüm ve etkileşim sonucu belirlenen problemlerin çözümüne yönelik belirlenen etik prensipler, yaşanan ihlallere rağmen geçerliliğini ve zorunluluk önceliğini korumayı başarmıştır.

Ülkemizde de yoğun tartışmaların yaşandığı medya-siyaset- etik üçgeniyle ilgili sorunsal yapıyı ortaya koymak ve var olan medya sistemleri içerisinde siyaset ile medyanın ilişkisinin farklı boyutlarını gözler önüne sermek amacıyla hazırlanan bu çalışmada; medya siyaset ilişkisinin etik açıdan yaşanan sıkıntılı yönleri de tespit edilmek istenmiştir.

Dört bölüm halinde hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde; Medya ve siyaset arasındaki ilişkinin yapısal yönü, bu yapıya etki eden faktörler ve iki alan üzerindeki şekillendirici roller ele alınmıştır. Ayrıca siyasal sistemin şekillendirdiği ‘Basının dört kuramı’, ‘gelişmeci model’, ‘demokratik model’ ve ülkemizde birkaç çalışmada yüzeysel olarak değinilmiş, ancak bunun dışında çalışma yapılmamış olan ‘karşılaştırmalı medya modeli’ ile ‘bütünleyici medya modeli’ ne değinilerek medyanın siyaset ile harmanlanmış olan sistemsel yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. İlk bölümün son kısmında ise ülkemizde medya siyaset ilişkisinin tarihçesine değinilerek siyasal sistem üzerinden medyanın konumu tartışılmıştır.

İkinci bölümde ise Medyanın siyaset ile etkileşimi etik yönden ele alınarak ilişkinin etik boyutu incelenmiştir. Medya ve siyaset açısından etiğin ayrı ayrı ele alındığı kısımda, medya alanında öne çıkan başlıca etik ilkelere değinildikten sonra özellikle ülkemizde medyada etik ilkelerin uygulanması ve denetlenmesi faaliyetlerini üstlenen kurul ve konseylere değinilmiştir. Siyaset etiğinin ele alındığı kısımda ise, siyaset etiği açıklandıktan sonra medya ve siyasetin karşılıklı etik sorumlulukları irdelenmiştir. Medya ve siyaset arasındaki etkileşimden kaynaklanan sosyal ve toplumsal sorunların ele alındığı kısımda ise, sorunların kaynakları ve aktörleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın analiz kısmında değerlendirmeye alınan ve yazılı basında yer alan haberlerin haber değerini belirleyen haber faktörleri (Haber Değeri) nin ele alındığı teorik kısım ise, etik konusunun son kısmını oluşturmuştur.

Üçüncü bölümde medya ve siyaset ilişkisini Türkiye örneği üzerinden analiz etmek üzere iki örnek olay seçilmiş ve bu örnek olayların Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde nasıl yer aldığına dair içerik analizi ve söylem analizi kullanılarak tespitlerde bulunulmuştur. Örnek olaylardan ilki, 2013 yazında cereyan eden ve uzun bir süre Türkiye gündemini meşgul eden, Taksim'in yayalaştırılması ve Parkta bulunan ağaçların kesilmesine tepki olarak ortaya çıkan Gezi Parkı eylemleridir. Çevreyi

korumaya yönelik bir eylem olarak gelişen Gezi Parkı eylemleri, zamanla Ülkemizin birçok iline yayılmış ve şiddet olaylarına sahne olmuştur. Eylemlerde öne çıkan olgular; iktidar karşıtı gösteri haline gelmesi, polis şiddeti ve marjinal grupların katılımıyla şiddet gösterilerine dönüşmesidir.

İkinci örnek olay ise, Türkiye siyasi tarihi boyunca örneğine rastlanmamış ve siyasi yapıyı derinden etkilemiş olan, Bakanlar, bakan aileleri ve bürokratlarla birkaç iş adamının rüşvet aldığına dair iddialardan yola çıkarak yapılan operasyon sonucu ortaya çıkan 17 Aralık soruşturmasıdır. Zamanla Fethullah Gülen Cemaatinin devlet içerisinde ayrı bir devlet oluşturmaya dair yapılanma içerisinde olduğuna dair iddialarıyla boyut değiştiren olay, söz konusu yapılanmaya karşı iktidar tarafından alınan tedbirlerin, devletin tüm kademesinde uygulamaya geçmesiyle sonuçlanmıştır.

Her iki olayın haberlerde ele alınış tarzının incelenmesi amacıyla seçilen İçerik analizi çerçevesinde kodlar belirlenmiş, gazete haberlerinde kodların yer alış miktarları yüzdelik hesaplamalarıyla beraber tablolaştırılmıştır. Elde edilen bulgular, en yüksek ve en düşük değerler üzerinden yoruma tabi tutulmuştur. Söylem analizinde ise eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmış ve her üç gazetenin de kullandığı ideolojik ve taraflı söylemler, Makro ve Mikro Yapı çerçevesinde ele alınmıştır.

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise, içerik ve söylem analizi yöntemleriyle elde edilen verilerden yola çıkarak, önceden belirlenen hipotez ve araştırma soruları açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde çalışmaya kaynaklık eden düşünceler üzerinden medya-siyaset- etik alanlarının kesişme noktaları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDYA -SİYASET İLİŞKİSİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Medya ve Siyaset İlişkisinin Yapısal Bakımdan İncelenmesi

Sosyal bilimler sahasında medya ile ilgili yapılan araştırmalarda, üzerinde en fazla tartışılan ve birçok disiplinler arası çalışmaların da temelini oluşturan konulardan biri; medyanın siyaset ve siyaset unsurları ile olan ilişkisi ve karşılıklı etkileşim sürecinde geçirilen aşamalar ve sonuçlarıdır.

Yapılan araştırmalar göz önüne alındığında medya ve siyaset arasındaki ilişkinin üç boyutu ön plana çıkarılmaktadır (Meyer, 2014:9-10): bunlardan ilki kitle iletişim araçlarındaki değişimin bir sonucu olan kamusal alanın dönüşümü, ikincisi medyanın siyasal gerçekliği biçimlendirme şekli, üçüncüsü ise gerçeğin inşasında etkili olan medya alıcılarının siyasal yönelimler üzerindeki etkileridir.

Günümüz şartlarında artık medya sisteminin siyasal kültürü biçimlendirme gücüne sahip olması ve siyasal kültürün medya sisteminin pratikleri üzerindeki etkisini arttırması (Meyer, 2014:196), medya ve siyasetin karşılıklı bağımlılıklarını akla getirmektedir. Söz konusu karşılıklı bağımlılık genel manada hammadde sağlayıcıları (hükümet medyaya) ve tanıtım kaynakları (medya hükümete) biçiminde gerçekleşmektedir (Gurevitch, Blumler, 2014:196).

Medya ve siyaset arasındaki kompleks yapının oluşumunda birden fazla faktörün etkisi vardır. Bu çok faktörlü yapı, zamanla sistemsel bir yapıya dönüşmüştür. Söz konusu ilişkinin yapısal incelemesinde, iki temel kavramın açıklanması, kesiştiği alanları aydınlatmak ve konunun bütünlüğünü sağlamak açısından faydalı olacaktır.

1.1.1. Medya ve Siyaset Kavramları Üzerine

1.1.1.1. Medya Kavramı

Medya basılı ve görsel tüm iletişim araçlarını tanımlayan kapsamlı bir kavramdır. Genel olarak mesajların yayılmasına hizmet eden teknik araç veya aygıtları da ifade eden (Wirtz,2009:9) medya, Burkart tarafından 'teknik çoğaltım imkânı kullanılarak, yazı, resim veya ton aracılığıyla içerikleri sayısız insana aktaran iletişim araçları' olarak tanımlanmıştır (de.wikipedia.org/wiki/Massenmedien).

Medya bilgi aktarma aracı olmakla beraber, toplumu yönlendirme ve toplumsal yapının düzenlenmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu açıdan bakıldığında medya, kitle iletişim sistemi içerisinde politik, sosyal ve ekonomik kuruluşlardan, kitle iletişim sistemi içindeki uygulamalarından ve gündelik medya kullanım şekillerinden bağımsız görülemez (Wirtz, 2009:9). Medya aynı zamanda yöneten ve yönetilen arasında mevcut olan enformasyon boşluğunu dolduran, karşılıklı iletişimi sağlayan, aynı zamanda kitlelerin eğlenme ihtiyacını karşılayan bir araç (Bostancı, 2007:110) olarak açıklandığında toplumun genelini kapsayan bir tanımlama söz konusu olmaktadır.

1.1.1.2. Kitle İletişim Kavramı

Medyanın spesifik tanımı çerçevesinde de değerlendirilen Kitle İletişim kavramı, iletişim sürecinin tüm aşamalarını içeren bir kavramdır. Söz konusu kavram; Gazeteci, moderatör, yorumcu gibi profesyonel medya iletişimcileri tarafından halka açık, dolaylı bir şekilde, teknik medya (Basın, radyo, Televizyon) üzerinden ve çoğunlukla tek taraflı, alıcıları tarafından çözümlenmesi duygularla bağlantılı olarak yapılmış ve anlamlandırılmış olan ve birçok insan tarafından iletilmiş olan mesajlar (bilgilendirici, şekillendirici, reklam içeren, ikna eden, eğlenceli mesajlar) (Delhaes, 2002:15) olarak tanımlanmaktadır.

1.1.1.3. Siyaset Kavramı

Siyaset kavramı ise devlet yönetimi ile ilgili alanı ifade eder. Daha geniş anlamda, toplumda otoriteyi temsil eden siyasal iktidar tarafından, ödül, ceza, gelir ve kazanç gibi değerlerin dağıtılması yoluyla toplumdan gelen taleplere cevap verilmesi (Türküne 2007, akt. Atabek, 2012:120) olarak ifade edilebilir.

Siyaset, en geniş anlamda, insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir (Heywood, 2007:22). Siyaset Bilimlerinde siyaset kavramı üç kısım içerisinde incelenir (Thomaß, 2013: 47):

- a- Yönetim (Polity): Kendi bütünlüğü içerisindeki siyasal düzen
- b- Siyaset (Politics): Siyasal güç etrafındaki aktörlerin mücadelesi
- c- Siyasal İlkeler (Policies): Siyasetin içeriği

Yukarıdaki tanımlardan siyaset kavramı için yapılacak en önemli çıkarım, siyasetin güç etrafındaki aktörlerin mücadele alanı olarak görülmesinden dolayı yönetim ve siyasal ilkeler perspektiflerinin güçlü tutulmasının gerekliliğidir. Bu da iç bütünlüğün sağlanması ve toplumsal siyasal içeriğin düzenlenmesi için işbirliğini gerekli kılmaktadır. Günümüzde her ne kadar çatışma yönü ağırlıklı olsa da sınırları kalkan bir dünyada, bu yönde bir gelişmesinin sağlanması sürpriz olmayacaktır.

1.1.2. Medyada Siyasi Unsurların Aktarımı

Medya, belirli pozisyon ve konulara toplum içerisinde yer verir, toplumsal söylem için alan oluşturur, eleştirir ve hataları gösterir (Haas 2000, akt. Hottwy, 2009:16). Fakat medyada siyasi aktör ve unsurların topluma ne şekil aktarılacağı birçok faktöre bağlı olmakla beraber günümüzde ağırlıklı olarak sosyal ve ekonomik şartlar ön plana çıkmıştır. İktidarın eylem gerçekleştirmekten çok iletişim gerçekleştirdiği ve politik iktidarın geçerliliğini yitirip ekonomik ve finansal iktidarlara baskın olması ve bunun sonucunda da politik iktidara bağımlılığı eskiye nazaran fazlasıyla azalmış olan medyaya (Ramonet, 2000:45), siyasi ve ekonomik güç odaklarının neden ihtiyaç duydukları, şu şekilde özetlenebilir (Grant 1995, akt. Arslan, 2005:7):

a. Görünürlük (Visibility): Siyasi aktörler ve kurumlar için, halk içerisinde tanınmanın bir yolu 'görünmekten' geçmektir. Medya ise, bu tür odaklara her zaman kolaylıklar tanır ve en etkili yöntemlerle izleyiciler üzerinde etki bırakmalarını sağlar.

b. Bilgilendirme (Information): Farklı iktidar odakları ve özellikle siyasi iktidar, içinde bulunduğu toplum ve çevre hakkında bilgi alma ihtiyacı içerisinde ve yaşanan, oluşturulan gündemi yakından takip etmek ister. Bu durumda medya, aynı zamanda çok önemli bir bilgi ve haber kaynağı durumunda olduğundan ilgi çekmektedir.

c. Kamuoyu-Ortam Oluşturma (Climate): Güç odaklarının belki de en önemli silahı toplum içinde kendi çıkarları doğrultusunda şekillenmiş bir kamuoyunun varlığı ve toplum nezdinde olumlu bir imaja sahip olabilmektir. Bunun gerçekleşmesi medyanın kullanımı ile mümkündür.

d. Tepki-Karşı Tepki Verebilme (Reactive response): Belirtilen güç odakları belirli durumlarda, örneğin kendileri ile ilgili veya kendi ilgi ve faaliyet alanlarına giren konularda bir haber ya da bilgi yayınlandığında, acilen tepki vermek gibi bir

zorunlulukla karşı karşıya kalabilirler. Bu durumda yakın ilişkide bulunduğu medya organı devreye girer ve tepki verme misyonunu yerine getirir.

e. Etkileme (Influence): Medya, gerek güç odaklarını gerekse de iktidar unsurlarını doğrudan etkileme gücüne sahip ender güçlerden biridir. Karar alma mekanizmalarına doğrudan müdahale edebilme ve süreçleri şekillendirme gücünden dolayı medyaya kayıtsız ihtiyaç söz konusu olabilmektedir.

f. İçerik (Content): Çeşitli gruplar lobi faaliyetleri ile medya üzerinde doğrudan bir baskı oluşturarak, medya çıktılarının (iletilerin) içeriğini etkilemeye çalışabilirler.

1.1.3. Medya ve Siyaset ilişkisini şekillendiren temel etmenler

Siyasallaşan bir medyanın ve medyalaşan bir siyaset anlayışının toplumun her kesimi tarafından fark edilip dile getirilmesiyle beraber, ilişkinin belirli bir zeminde farklı etmenler tarafından şekillendirildiği bilinen bir gerçektir. Her iki olgu arasındaki ilişki, karşılıklı olarak şekillenmektedir. Özellikle medyadaki ekonomik ve teknolojik dönüşümün etkisiyle medyada bir genişlemenin söz konusu olması, medyanın ulaşabileceği alanlarda da bir büyümeye neden olduğu gibi, bu durum siyasete de yansımış, siyasi aktörlerin nüfuz edebileceği daha geniş bir alan oluşmuş ve siyasetin eylem imkanı artmıştır (Schulz, 2008:19).

Bu çıkarımdan yola çıkarak medya siyaset ilişkisinin şekillenmesinde rol oynayan unsurları sınıflamak ve değerlendirmek mümkün görünmektedir.

1.1.3.1. Teknolojik Etkenler

Medya alanında gelişmeler, liberal akımların en etki olduğu 80'li yıllara dayanmaktadır. 90'lı yıllarda ise özellikle bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler, sadece medya değil birçok sosyal, bilimsel ve kurumsal alanda kolaylıkların ve yeniliklerin uygulamaya geçmesini sağlamıştır. Dijital çağ diye nitelemelerin rövanşta olduğu 2000'li yıllarda ise, geleneksel medya araçları artık yeni medya olarak adlandırılan yeniçağ iletişim unsurlarının yanında eski görkemini ve fonksiyonunu kaybetmeyle yüz yüze gelmiştir.

Söz konusu teknolojik gelişmelerle beraber gelişen 'Dijitalleşme' kavramı; medya araçlarının işlem yürüttüğü ve medya içeriklerinin kaydedildiği veya aktarıldığı data çeşitlerindeki değişimi (Hartmann, Wimmer, 2011:31) ifade eder. Bu anlamda

medyanın dijitalleşme eğilimi, pratik eylemlere yönelim olarak ta açıklanabileceği gibi ekonomik yönden bilgi depolama ve saklamanın daha avantajlı ve maliyeti düşürücü etkisiyle de açıklanabilir.

Medyadaki teknolojik etkenlerin gelişmesiyle; Althusser'in söylemiyle geçmiş yüzyıla ait toplum örgütünün yapılandığı devletin ideoloji ve baskı aygıtlarının birey ve toplum üzerindeki etki alanı kırılmış, yeni medya, yeni bir toplumsal yaşam alanı talepleri ve siyasal söylem ile buna dayanan siyaset kurumlarını inşa etmeye başlamıştır (Bilgili, 2013:6).

Medyadaki teknolojik gelişmeler, genel anlamda dünya çapında da birçok değişimlere sebep olmuş, ülkeler arası sınırları kaldırmış ve ülkelerdeki siyasal gelişmelerin yakından takip edilmesini sağlamıştır. Örneğin, Arap Baharı devrimleri esnasında, yeni medya unsurlarının kullanımıyla dünya çapında kamuoyunun oluşmuş olması ve siyasal sistemin değişmesinde yeni medyanın da etkin rol oynaması geniş kitleler tarafından dikkatle takip edilmiş, sadece bulundukları ülkelerde değil küresel manada bir siyasi tutum ve politika değişimine sebep olmuştur. Bu durum, genel manda ister istemez siyasete karşı medyanın daha güçlü olduğu izlenimini beraberinde uyandırmaktadır.

1.1.3.2. Ekonomik Etkenler

Medyanın ekonomik çevreyle ilişkisi, mülkiyet ve denetim yapısı ve ticari pazardaki arz ve talep dinamikleri aracılığıyla (Gurevitch, Blumler, 2014:196) açıklığa kavuşmaktadır. Liberal ekonomi anlayışı ve global anlamda sınırların kalkmasıyla medya yatırım aracı olarak görülmeye başlanmış ve mülkiyet olarak işlem görmesi ekonomik alanda yer bulmasına neden olmuştur.

Medyanın endüstrileşmesi ve ekonomik açıdan elde edilen gücün kitle iletişim araçlarının sağladığı avantajlarla birleşmesi, iktidarla imtiyazlı bir ilişki ağını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum medya yatırımcıları ve yöneticilerinde bekleyebildikleri mali kardan ziyade nüfuzla güdülemeye itmiştir (Demir, 2007:9).

1.1.3.3. Elit Kesimlerden Kaynaklanan Etkenler

Günümüzde her ne kadar güçler ayrılığından söz edilse de globalleşme, teknolojik gelişmeler gibi birçok etkenden dolayı aradaki sınırlar yumuşamış, birbirine

taban tabana zıt güçlerin birleştiğine şahit olunmuştur. Bu bağlamda siyasi güç unsurları ve kamu adına bu gücü denetleyen ve kamuyu bilgilendiren medya arasındaki yakınlaşma ilginç olmaktan çıkmıştır. Böyle bir ilişki simbiyoz (ortak yaşam) bağlantı olarak tanımlanmaktadır (Lesmeister, 2008:105). Bu açıdan ele alındığında siyaset ve medya elitleri, ortak yaşam çerçevesinde karşılıklı bağımlılığı esas almaktadır ve bu manada 'Siyasi Habercilik' adına siyasetçilerin medyaya ve medyanın da siyasetçilere ihtiyacı olduğu fikrinde birleşmektedirler (Lesmeister, 2008:108).

Bu çerçeveden bakıldığında ise, kamu adına iktidarı denetleme ve bilgilendirme fonksiyonlarını yerine getirmekle görevli olan medyanın gündemi, çağdaş olduğunu iddia eden ülkeler de dahil bir çok ülkede hükümet ve iktidar unsurları tarafından belirlenmektedir. Fakat politika başarısızlığa uğrarsa ya da güç sahiplerinin çıkarlarına zararlı bulunursa, o zaman medya genellikle 'hükümet politikasına karşı çıkacak yayın yaparak (Chomsky, 2012:113) sorunu ortadan kaldırma yoluna gitmeyi tercih etmektedir.

1.1.4. Toplumsal ve Sosyal Dönüşümün Medya ve Siyaset İlişkisine Etkileri

Toplumsal veya sosyal dönüşüm, bir toplumun uzun bir zaman aralığında kendi kültürel ve sosyal yapısında tecrübe ettiği önceden kestirilemeyen değişimler olarak (https://de.wikipedia.org/wiki/Sozialer_Wandel) açıklanmıştır.

21. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi, teknolojik gelişmelerle medya alanında ve sınırların kalkması ve siyasi anlayışın değişmesiyle siyaset sahasında birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Değişim, sadece teknolojik ya da ekonomik sebeplerden kaynaklı değildir. Yapısal anlamda bütüncül bir değişimden söz etmek mümkündür.

Değişimin sosyal ayağında önemli yere sahip olan Kitle iletişim araçları, günümüzde toplumsal denetimin sağlanmasında olduğu gibi toplumsal değişimin de başlıca araçlarından olan bir güç-iktidar kaynağı olarak görülmektedir (Kaya, 1999:23). Bu noktada medya, öncelikle kendi dünya görüşüne uygun yapıları ve içerikleri şekillendirir ve onlara kendi karakteristik özelliklerini verir. Daha sonra medya oluşturduğu bu yapıyı, teknik formatlar, ekonomik şartlar, medya organizasyonu gibi birçok faktörün etkisi ile sosyal, toplumsal ve siyasal birçok alanda aktarır (Schulz, 2008:79).

Toplumsal etki sahasına zamanla sahip olan medyanın aktardığı mesajların içeriği, hedef kitleyi oluşturan bireylerin inanç, değer, duygu, biliş, tutum ve davranışları üzerinde değişikliklere neden olmaktadır. Tutum değişimi, davranış değişikliklerine, inançlar ve bilişlerdeki değişiklikler de tutum değişimine yol açmaktadır. Bu değişiklikler, medya izleme yoğunluğu ile doğru orantılı olarak değişmektedir (Kepplinger 2003, akt. Mora, 2008:2).

Medya ve siyaset ilişkisinde siyasal aktörlerin karar alma süreçlerinde aldıkları kararlar ise, medyayı ve siyaseti etkilemekle beraber toplumsal hayatın biçimlenişini de etkilemektedir. Bu etkilenme medyanın ürettiği içerikler ve bu içeriklerdeki benzeşme ve tek biçimleşme, belli haber değerlerinin öne çıkması şeklinde kendini göstermektedir (Kılıçarslan, 2008:124).

Eskiden ulaşılamayan ve kapalı kapılar arkasında biçimlendirilen siyaset, medyanın sunum farklılıklarıyla artık günümüzde bireyin etkin olarak siyasal sisteme ilişkin inanç, değer ve bilgileri öğrenmesi, benimsemesi, siyasal-ideolojik kimliğinin biçimlenmesi, böylelikle akılcı, duygusal ya da ideolojik bağlılığa dayalı siyasal tutum ve davranışlar sergilemesi sürecinde önemli rol oynamaya başlamıştır (Cebi, 2002:1). Yani birey ve siyaset arasındaki perde medya sayesinde kaldırılmıştır. Böylece, medyanın, etkili bir siyasal sosyalleşme aracına dönüşmesiyle birlikte, siyasette de bir kırılma noktası yaşanmış, siyasetin düşünce ve algılama kalıpları ve biçimleri, ilişkileri, aktörleri ve kurumları, siyasal kararların ve eylemlerin tartışıldığı alan, medya aracılığıyla değişime uğratılmıştır (Cebi, 2002:1).

Bu değişimle beraber ortaya çıkan süreç sonucunda medya, siyasal mekanizmalar ile uzlaşa içinde olduğu, çıkar birliği sağlamayı amaçladığı, toplumsal gerilimi önlemeye çalıştığı durumlarda, bilinçli ya da bilinçsiz, doğrudan ya da dolaylı olarak iktidarın amaçlarına hizmet etmeye başlamıştır. İktidarın ise en önemli amacı; uygulanan politikaların yol açtığı mevcut duruma, ortama ve müsebbiplerine karşı toplumsal rıza gösterilmesini sağlamak (Damlapınar, 2008:191) ve medyayı rıza üretim aracı olarak kullanmaktır.

Medyada ise değişim sonucu siyasetten ayrı bir yöntem izlenmektedir. Medyanın popüler kültür unsurlarını kullanarak siyaset ile ilgili geçmişten farklı bir

sunum içerisine girmesinin temel nedeni, genel olarak üç alandaki değişimden kaynaklanmaktadır (Cebi, 2002:2-9).

a. Toplumsal Alandaki Dönüşümler

Toplumsal değişim sonucunda gelinen noktayı en iyi ifade edebilecek kavramlardan biri, Gerhard Schulze tarafından geliştirilmiş olan 'Yaşantı Toplumu', diğer bir değişle egoist ve imkanlar el verdiği sürece eğlenmeye, hazzla ulaşmaya konsantre olmuş, sadece yaşamaya kilitlenmiş 'Eğlence Toplumu' kavramıdır (<http://soziologie.soz.uni-linz.ac.at>). Popüler kültür yapısı içerisinde değerlendirilebilecek olan 'Yaşantı Toplumu', sosyal ve ekonomik süreçlerdeki üretim ve tüketim anlayışında başkalaşmaya sebebiyet verdiği gibi enformasyon alma-aktarma süreçlerini de değiştirmiştir.

Öte taraftan toplumsal değişimde, medyanın kullanımının da payının büyük olması ile beraber, yaşantı toplumunun yani günümüz toplumunun hayat standardının yükselmesi, boş zaman vaktinin artması, eğitim imkânlarının gelişmesi, teknik ilerleme, zaman ve para mevhumlarında sınırlamalar ve sosyal kontrollerde gerileme (<http://philo.at/wiki/>) gibi şartlar medyayı, aktardıkları haberleri özellikle de siyasi olguları toplum özelliklerine göre biçimlendirerek sunmaya yönlendirmiştir.

b. Medya Alanındaki Dönüşümler

Küreselleşme ile beraber medyanın yapısal anlamda, özellikle de teknolojik ve ekonomik açıdan gelişim ve değişimi, artık önü alınamayan bir hızla ilerlemektedir. Serbest piyasa ekonomisinin sunduğu şartlar, Medyada endüstrileşmenin yaygınlaşmasına ve beraberinde rekabete sebep olmaktadır. Ayrıca medya alanındaki teknolojik gelişmelerle beraber dijital ağlar üzerinden gelişen yeni medyanın eklenmesi, beraberinde eğlencenin ticarileşmesini arttırmıştır. Bu bağlamda medya, siyaset ile ilgili olguları topluma yansıtırken tüm bu faktörlerle harmanlanmış yeni bir sunum tarzı geliştirmiştir.

Medyadaki toplumsal değişimlere paralel değişimleri şu şekilde özetlemek mümkündür (Jarren, 2001: 11):

- 1- Medyanın hem niteliksel hem de niceliksel olarak yayılması ve Medya organlarının sayısının ve sunum şekillerinin değişmesi

- 2- Alışlagelmiş medyanın yanı sıra yeni medyanın geliştirilmesi (hedef grupları olan dergiler, ağ medyanın gelişmesi)
- 3- Medya aracılığıyla bilginin aktarma performansının ve hızının yükselmesi
- 4- Medyanın toplumun tüm alanlarına güçlü ve etkili şekilde nüfus etmesi
- 5- Medyanın yüksek gözlem ve kullanım değerinden dolayı tüm toplumun dikkatini ve takdirini kazanması

c. Siyasal Alandaki Dönüşümler

Medyanın siyasal hayata müdahil oluşuyla birlikte yaşanan dönüşümleri McQuail (1994:370-371), siyasal liderlerin giderek toplum için daha önemli hale gelmesi, kamuoyu dikkatinin yerel siyasetten çok ülke siyasetine çevrilmesi, yüz yüze siyasal kampanyaların azalması ve seçimlerin bir ‘at yarışına’ dönüşmesi, buna karşın partizanlık ve ideolojinin çözümsüzlüğü getirmesi ve haber değeri anlayışının değişmesi, şeklinde tanımlayarak özetlemektedir (Damlapınar, 2008:190).

Toplumsal yaşamda gerçekliğin ne olduğu konusunda tanımlar medya aracılığıyla oluşmakta (ve/veya oluşturulmakta) ve aktarılmaktadır (Kaya, 1999:23). Siyaset, günün şartlarına göre dönüşümünü yaşarken toplumsal bazda ortaya çıkan sorunları, medyanın bu aktarım yönünü şekillendirerek toplum nezdinde çözümleyebilme yolunu tercih edebilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan dönüşüm sonucu sıkça kullanılmaya başlanan ‘Sembolik Siyaset’ kavramı, sembollerin etkileri ve gücü üzerinde ağır basan politik davranışlar olarak tanımlanır ve politik önlemlere ek anlamlar kazandırmak, hatalı siyasal eylemleri yalanlayıp yok saymak ve siyasal eylemleri ölçülü bir şekilde dengelemek için kullanılır (<http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika>). Medya ise söz konusu bu süreci topluma aktarma ve yayma aracı olarak işlev görür.

1.1.5. Medya ve Siyaset İlişisini Şekillendiren Dinamik Aktörler

Medyanın, siyaset alanıyla kesişmesinde ve siyasal unsurlarla arasında mevcut olan ilişkinin şekillenmesinde birçok etken bulunmakla beraber, üç etkenin ön planda olduğu görülmektedir. Bunlar; İktidar, Sermaye ve İdeoloji faktörleridir.

1.1.5.1. Medya- İktidar İlişkisi

Siyasal iktidar ve diğer devlet kurumları, haber için gerekli enformasyon ihtiyacının çok büyük bir kısmının üreticisidir (Golding, Murdock, 2014:58). Medya haberciliği, enformasyon kaynağı olarak siyasi iktidar ve diğer siyasi unsurları kullanır ve siyasi çevrelerde gelişen olaylar, problemler, sorunlar, krizler, adaylar, partiler, programlar, bildirgeler gibi genellikle toplumda bireylerin doğrudan bilgi almalarının görece kolay olmadığı nitelikte olgu ve olaylar hakkında bilgiyi topluma aktarmanın en önemli aracı (Damlapınar, 2007:120) haline gelir.

Medya- Siyaset ilişkisinde iktidar, sadece haber kaynağı açısından önem taşımamaktadır. Medyanın devlet ile dayanışma içerisinde olması ve siyasi, ekonomik konjonktürlere göre şekil değiştirmesi ve en önemlisi iktidar ile medya arasındaki ekonomik ilişkiler (Kurban ve Sözeri, 2012:15), iktidarın medya ile münasebetlerin düzenlenmesi ve şekillenmesinde kilit rol oynamaktadır.

Gücün ve kamuoyu adına geniş yetki kullanımının söz konusu olduğu iktidar, medya açısından da büyük önem taşımaktadır. İktidarın kazanımı adına yarışan siyasi kuruluşlar ve oluşumlar arasında ekonomik politikalar bakımından büyük farklar bulunmayan ortamlarda, kamuoyu oluşturma, sermaye gücü kullanma ve enformasyon aktarma gibi fonksiyonlara sahip medya bakımından içermeleri olan iki gelişme söz konusu olur (Kaya, 2009:402):

Birincisi “siyasetin siyaset yapmanın anlamı köklü bir biçimde değişir. Seçmen tercihlerinde siyasi oluşumların düşünsel planda konumlanışları yerine, liderin ve lider kadronun kişisel özellikleri ön plana çıkar. İkincisi ise medyanın siyasi yaşam ve tercihlerde ağırlığı artar. Medya desteği ve/veya siyasette yarışanların medya performansı hedefe ulaşmada belirleyici bir ağırlık kazanabilir.

Böyle bir durumda kitle iletişim araçlarını yani medyayı alternatif bir iktidar tasavvurunun teknolojisi olarak kullananlar da tıpkı egemenler gibi davranır, yaşanan politikayı kitle iletişim araçları standartlarında yeniden formatlarken onun manipülatif özünü işlevsel kılarlar (Bostancı, 1998:200).

İktidarın medya ile ilişkileri ağırlıklı olarak iktidarın hâkim olduğu toplumda hâkimiyetini pekiştirmek, iktidar hakkında ortak yayın politikası belirlemek, kendi

düşünce ve ideolojisine göre toplumu yapılandırmak ve her türlü politikasına toplumu razı etmek etrafında şekillenmiş ve değerlendirilmiştir (İnceoğlu: 2006).

Özellikle toplumun medya aracılığıyla iktidar eliyle yürütülen politikalara razı edilmesi yönünde kamusal senaryo süreci çerçevesinde, çeşitli ampirik çalışmalar etrafında geliştirilmiş olan söylemler, iktidar ile medya arasındaki ilişkiyi daha net ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (Damlapınar, 2002: 64). Geliştirilen söylemler şu şekildedir:

a- Gündemi Yönlendirme Söylemi

Gündem, genel olarak medya üzerinden şekillenmektedir. Kitle iletişim araçlarının gündemini ise siyasi iktidarı paylaşımlar belirler (Chomsky 1999, akt. Damlapınar, 2002: 65). Dolayısıyla Medya üzerinden kamusal tartışmaların çerçevesini ve gündemini belirleyerek, bu konuları kamu gündeminden uzaklaştırma yeteneğine sahiptir (Damlapınar, 2002: 65).

b- Bunalımı Yaygınlaştırma Söylemi

İktidar paydaşlarının olayları medya üzerinden sıkça dile getirerek ve belirsiz bir ortam yaratarak, olayları olduğundan basit ve önemsiz göstermesi, Sorunların ya da problemlerin çok miktarda vurgulanmasına, zamanla olayların kendi kendini açıklamaya çalışmasına ve artık sorgulanmaz hale gelerek ‘görünmez’ olmasına sebep olur (Damlapınar, 2002: 66).

c- Siyasetsizleştirme/Kayıtsızlaştırma Söylemi

Sholle göre (Sholle 1994, akt. Damlapınar, 2002: 67), siyasetsizleştirme, siyasal olanın kitle iletişim araçlarının söyleminden dışlanması sonucunda ortaya çıkan bir konsensüs durumudur. 1980 sonrası Türkiye'sinde gençlerin siyaset yerine algılarının farklı alanlara kaydırılması ve apolitik bir kuşağın yetiştirilmeye çalışılması örnek olarak verilebilir. Siyasetsizleştirmenin sonraki adımı ise, siyasal konuların kitle iletişim araçları tarafından sınırlandırılması ve artık siyasetin altyapısını oluşturur hale gelmesi (Mulgan 1995, akt. Damlapınar, 2002: 67) oluşturur.

d- Bilgisizleştirme Söylemi

İktidarların en çok göze çarpan özelliklerinden biri de hüküm sürdükleri toplumların neyi bilip, neyi bilemeyeceğine karar vermeleridir. Bu amaçla; Kitle

iletişim araçlarıyla haber görüntüsü altında bilgisizleştirici hikyeler sunulur. (Chomsky 1995b, akt. Damlapınar, 2002: 68). Haber, bilgi ve enformasyon azalması iktidarı oligarşık bir şekilde ayakta tutan mekanizmalar haline getirmeyi amaçlar. İktidarın bilgiyi tekelleştirmek istemesinin altında yatan neden de bundan kaynaklanmaktadır (Damlapınar, 2002: 68).

e- Normalleştirme Söylemi

İktidarlar süreçlerini gerçekleştirirken toplumun olağandışı durumları bile yadsımamasını ve kabullenmesini hedefler. Bu bağlamda iktidar, devlet-vatandaş arasındaki ilişkileri, bireyin mevcut durumu kaderiymiş gibi algılamasını sağlayarak doğallaştırmıştır (Bauman 1998a, akt. Damlapınar, 2002: 69).

f- Umut Geliştirme ya da Kıрма Söylemi

Umudun, “daha büyük bir canlılık, daha büyük bir duyarlılık ve akılcılık sağlamak yönünde gerçekleştirilmek istenen her toplumsal değişimin, belirleyici öğesi” olması (Fromm 1995, akt. Damlapınar, 2002: 70), toplumun iktidar işlevlerini kabullenmesini sağlar. Fakat tersi durumda yani umut kırma sürecinde toplum, içine çekilecek ve sorgulamaktan kaçınacaktır.

g- Alternatifsizleştirme Söylemi

İktidar icraatlarını Kitle İletişim Araçlarını kullanarak emsalsiz göstermeye ve toplum nezdinde önceki iktidarlara kıyaslama yoluyla alternatifsizleşme yolunu sıkça tercih etmektedir. Örneğin, ekonomik krizlerle birlikte ortaya çıkan sorunlar genellikle “devrim” söylemleriyle nitelendirilen programlarla giderileceği vurgulanır (Bennett 2000, akt. Damlapınar, 2002:71) ve alternatifsiz eştirilir.

h- Sivil İtaatsizliğ Kıрма Söylemi

İktidar unsurları, Kitle İletişim Araçlarıyla olaylara verilen tepkileri anlamsızlaştırır ve yok sayar. İnsanların, toplumsal gerçekliğin değil de, birbirlerinin kurbanıymış gibi algılaması ve gerçek hayatın içindeki insanların ayakta kalabilmek için birbiriyle uğraşmaya başlaması (Oskay 2001, akt. Damlapınar,2002:71) sivil itaatsizliği anlamsızlaştırır, rıza halini güçlendirir.

İktidar sahipleri ile medya arasındaki ilişki sadece siyasi açıdan değerlendirilmemektedir. Bunun yanı sıra özellikle sermaye sahiplerinin Medya alanı

ile ilgilenmesi ve Kitle iletişim araçlarının siyasal iktidarla ve sermayeyle özel ilişkiler içerisine girmesi (Işık, 2008:155), ilişkilerin karşılıklı çıkar mekanizması içerisinde kurulmasına neden olmuştur. Medya sahibi, ekonomik ve ya siyasi imtiyazlar sağlarken, iktidar kitle iletişim araçları üzerinden propaganda yoluyla hâkimiyetini pekiştirmektedir.

Özellikle tarih boyunca iktidarların toplum üzerinde psikolojik ve sosyal üstünlük kurmada en önemli silahı Propaganda olmuştur. Her ne kadar sıkça ifade edilmese de propaganda; siyasal iktidardan topluma doğru yayılan bilgide, kitle iletişimi kanallarında, demokratik siyasal sistemimizin işleyişinde ve sonuç olarak toplumsal rızanın üretilmesinde hep vardır. Propaganda, kendisinden pek az söz ettirse de üzerinde önemle durulması gereken bir olgudur (Atabek, 2012:126).

1.1.5.2. Medya- Sermaye İlişkisi

İletişim bilimleri alanında alınan eğitimin içeriğine bakıldığında, medya ekonomisini anlamaya ve uygulamaya yönelik derslerin mevcut olduğu görülecektir. Günün konjonktürel şartları dâhilinde gelişen bu durum, medyanın haber verme işlevinin yanında ticari işlev de kazandığını göstermektedir.

Dünyada, özellikle 1980’li yılların sonlarında finansal piyasalardaki sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, bilişim ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle ortaya çıkan küreselleşme olgusu uluslararası ticaret hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması; yeni yatırım araçlarının devreye girmesi ve ivme kazanan teknolojik gelişmeler ile hızlanarak ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanları da etkisi altına almıştır (Çebi, 2002:2). Özellikle liberal piyasa ekonomisinin serbest hale gelmesinden ve tüm dünyada hızlı gelişiminin ardından medyaya sermaye güçleri tarafından yapılan yatırımların artmasına ve sermaye güçlerinin iktidar ve siyasi unsurlar dahil birçok alanda söz sahibi olmasına neden olmuştur.

Sermaye sahiplerinin siyasi menfaatler umarak girdikleri Medya sektörü artık bilgi aktarımı kaygısını, kârı maksimize etme kaygısına dönüştürmüştür. Piyasada güç sahibi şirketler, bu konumlarından kaynaklı haber ve eğlence araçlarını ve diğer toplumsal iletileri, yönetici kesimlere ulaştırma yetisini kendi ellerinde tutmaktadır. Bu şirketler aksi bir söylem geliştirmediği sürece toplum, egemen söylemler çerçevesinde hareket etmektedir (Bagdikian 2009, akt. Dursun, 2012: 5).

Sermaye sahiplerinin medyaya yatırım yapması için bir takım etkenlerin var olması gerekmektedir. Yatırım konusundaki teşvik edici sebepler şöyle sıralanabilir (Tuncel 1994, akt. Demir, 2007:195):

- 1- Medyanın dördüncü güç olduğu paradigması
- 2- Siyasal çevrelerde itibar/baskı
- 3- Toplumsal denetim
- 4- Diğer sektörlerdeki riskli kapitalin riskinin azaltılması
- 5- Kredi alımında ve devlet ihalesinde nüfuz
- 6- Reklam harcaması yapmak yerine gazete çıkarmak/radyo TV kurmak
- 7- Pazarlama ve para ticareti

Piyasada güç sahibi şirketler, bu konumlarından kaynaklı haber ve eğlence araçlarını ve diğer toplumsal iletileri, yönetici kesimlere ulaştırma yetisini kendi ellerinde tutmaktadır. Bu şirketler aksi bir söylem geliştirmedeği sürece, toplum egemen söylemler çerçevesinde hareket etmektedir. Muhafız söylemleri geliştiren küçük ölçekli medya yapıları ise büyük holdinglerin baskısına direnememekte ve bir noktadan sonra ya kapanmakta ya da büyük şirketlerle birleşmek zorunda kalmaktadır (Bagdikian 2009, akt. Dursun, 2012:5).

1.1.5.3. Medya-İdeoloji İlişkisi

İdeoloji ekseninde etrafında şekillenen medya ve siyaset ilişkisine geçmeden önce ideolojinin kavramsal içeriğine değinmek gerekmektedir. İdeoloji kavramıyla ilgili birçok tanım bulunmakla beraber özellikle L. Althusser ve Raymond Williams'ın görüşleri ideolojiye farklı perspektiflerden yaklaşmak adına önem teşkil etmektedir. Eleştirel medya çalışmaları içerisinde devlet sisteminin sahip olduğu ideolojiyi topluma kabul ettirme yöntemleriyle ilgili eseriyle ünlü Louis Althusser, siyasal iktidarın kendi varlığını devam ettirebilmesi için baskı aygıtlarına ve ideolojik aygıtlara sahip olduğunu ve bunları yoğun bir şekilde kullandığını ifade etmektedir (Althusser 2003, akt. Sucu,212:37).

Althusser genel olarak ideoloji tanımını şu şekilde yapmaktadır (Wolfreys, Womack, Robbins, 2014:54): "İdeoloji toplum veya insanın iradesinde baskın olan

idealar ve sunumlar sistemidir. İdeoloji, bireylerin kurgu olan ilişkisini varolan gerçek durum olarak sunar". Kültürel çalışmalarda adı sıkça geçen Raymond Williams ise, 'Marksizm ve Edebiyat' adlı eserinde 'İdeoloji' kavramını açıklamak için üç prensip önermektedir. Bu prensipler şu şekilde sıralanır (Wolfreys, Womack, Robbins, 2014:54): "Belirli bir sınıf ya da grubun özelliğini içeren inançlar sistemi, gerçek veya bilimsel bilgilerle karşılaştırılabilen yanlış idealar veya anlayışlara dayalı sahte inanç sistemi ve düşüncelerin ve ideaların üretiminin genel süreci"dir.

Bu tanımlardan yola çıkarak Medya ve siyaset ilişkisinin “doğrudan sınıf iktidarı” olduğu iddiası kuvvetle dile getirilmektedir. Bu yaklaşım, iktidarın medyayı kitle iletişim araçlarının doğrultusunda kullandığını ve egemen sınıfın kendi çıkarlarını topluma dikte ederek ideolojik açıdan yanlış bilinç oluşturduğunu savunmaktadır (Kılıçaslan, 2008:126).

İdeoloji ve medya ilişkisi, ideolojinin medya üzerinden düşünceleri yayan, istekleri etkileyen ve toplumsal gerçekliği tanımlayan rolüne ilişkin ampirik çalışmaların gelişmesi için itici bir güç olmuştur. Gelişmelerin ışığında, çok önceden beri vurgulanan medyanın "pekiştirici" etkisi; meşruiyetin tesisi veya hegemonik sürecin bir parçası olarak yeniden yorumlanmıştır (Kılıçaslan, 2008:125).

Bu çerçevede; medyanın ideolojik etken olarak kullanıldığına dair yapılan araştırmalardan biri olan Glasgow Üniversitesi Medya Grubu tarafından yapılan çalışma sonucunda, haberlerin ve egemen toplumsal ideolojilerin birbirleri ile tamamen ilişkili oldukları sonucu çıkmış (Kılıçaslan, 2008:135), toplumsal bilincin bu ilişki çerçevesinde oluşturulduğu çıkarımına ulaşılmıştır.

1.1.6. Demokrasi anlayışının şekillenmesinde Medyanın rolü

Bireylerin, politik karar almasında ve demokratik süreçlere katılımını sağlamada medyanın politik süreçleri gözlemleyerek aktarması önemlidir.

Bu anlamda siyasal eşitliği sağlamanın temel taşı olan demokrasi, kurumlar sistemi, bir dizi tartışma ve karar alma prosedürü ve bazı durumlarda belli sonuçlara götüren bir yol olarak tanımlanır, bu da demokrasiye uygun ve mevcut iletişimsel ilişkilere dayanan belli bir iletişim tarzını gerekli kılmaktadır (Meyer, 2014:25).

Siyasal medya, özgür bir demokrasi için vazgeçilmezdir. Medya, sürekli devam eden bir çatışma sürecinde, fikir çatışmasını kayıtsız şartsız özgür demokratik bir devlet düzenini kuran bir kriter olarak garanti altına almakla görevlidir (Schicha, 2008:535).

Medyanın en önemli iki işlevi olan bilgi verme (enformasyon) ve haber, sadece olaylara dayanan haberleri değil, demokrasinin sağlıklı, toplumun özgür ve adil olması için gereken düşünce yorum, eleştiri, tartışma ve görüşmeler anlamında geniş olarak anlaşılmalıdır (Belsey, 2011:118).

Demokrasinin şekillenmesinde özgür kılınan medyanın önemi içerisinde ele alınan en önemli husus, eleştirel bir kamuoyu için demokrasinin bir gereği olarak talep etme ve karar verme sürecinde etkin halk kitlesini oluşturmayı garanti altına almasıdır (Schicha, 2008:535).

Kamuoyundaki ortak karar verme süreçlerinin bir sonucu olan ve siyasi liderlerin seçimiyle oluşan iktidarın bir türü olan demokrasi, nötr ve değerlerden bağımsız değildir, fakat pratik prensipleri, kuralları, kurumları, gelenekleri gündeme getirir. Bu bilgiler ışığında demokrasi, her insanın etik ölçüsü içerisinde oluşmuş olan sivil yaşamın spesifik yolu olarak anlaşılır (Pattyn, 2000:88).

Birçok ülkede ve ülkemizde uygulanmakta olan liberal düşünceye göre, medyaya demokrasi sürecinde üç rol verilmektedir. Bunlar; kamusal bekçi köpeği (public watch dog), temsiliyet (representation) ve haber verme (information) rolleridir (Özdiç, 2012:89). Medyanın kamusal bekçi köpeği rolü yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü güç olarak nitelendirilmesiyle ilgilidir. Temsiliyet rolü ile, temsili demokrasilere yönelen eleştirilere bir yanıt oluşturması da amaçlanmaktadır. Medyanın haber verme rolüne ise, genel anlamda kişinin kendini ifade etmesini ve seçimlerini yapmasını sağlamak bakımından önem verilmektedir (Özdiç, 2012:89).

Genel olarak 'Medya', bir taraftan vatandaşların bilgilendirilmesi ve eleştirel düşünce yetilerinin geliştirilmesi açısından demokrasinin işleyişine katkı sağlaması anlamında bir bağ oluşturmaktadır. Diğer taraftan ise demokrasinin, ideal anlamında herkesin, tüm toplumsal kesimlerin katılımını içermesi bakımından 'Medya', birbirinden farklı kesim ve grupların erişimine imkan tanınması, bu çeşitlilik ve farklılıkların sesini duyurabilmesi, görüşlerini, fikirlerini, istek ve beklentilerini kamusal tartışma ortamına

katabilmesi, çeşitli ve farklı toplum katmanlarının çıkarlarının yankılanabilmesi vb. açılardan son derece önemli bir işlev yüklenmektedir (Bekiroğlu, Bal, 2007:31-32).

1.1.7. Toplumsal Yapı ve Medya

Siebert ve arkadaşları, basın kuramlarını açıklarken siyasi sistemin hüküm sürdüğü sosyal yapı ve özelliklerinden yola çıkmıştır. Medya özellikle de basın, etkide bulunduğu sosyal ve siyasal yapıdan etkilenmekte ve zamanla sosyal yapının rengini ve şeklini almaktadır (Siebert vd. 1984: 1).

Sosyal yapı içerisinde farklı görüşlerden dolayı yapılan tartışmalarda, ekonomik, politik ve sosyal bağlantıları anlamak adına en ideal iletişim aracı olarak görülen medya, kapsamı dâhiline giren tüm araçlarıyla alıcı kitlesini oluşturmakta ve karşılıklı bilgi ve düşünce alışverişini sağlamaktadır (Schicha, 2008:535). Bu durum sosyal yapının devamını sağlamakla beraber toplumun iletişim süreci esnasındaki alıcı rolü sayesinde kamuoyunun varlığının öneminin anlaşılmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Kamuoyu kuramcılarına göre kamu ancak gelişmiş iletişim altyapısı ve serbestçe ulaşılabilen bilgi sayesinde rasyonel değerlendirmelerde bulunma ve böylece siyasal iktidarları toplumsal çıkarlar doğrultusunda yönlendirme olanağına sahip olabilir (Atabek 2003 akt. Onay, 2012:38).

Kitle iletişim araçları bir yandan özellikle siyasal mesajların özgür ve doğru olarak kitleye iletilmesi görevini üstlenirken, diğer yandan da kitlenin, siyasal seçkinlere duyduğu ilgiyi artırmak, kamuoyunun fikir, kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmelerini sağlamak işlevi görmektedirler. Modern sanayi toplumlarında kitle iletişim araçları halka yönetim ve siyaset hakkında bilgi aktarmak, yönetimin dördüncü kuvveti olmak, kriz anında kitleleri hızla uyarmak, bireylerin rahatlamasına ve onların boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak gibi çok sayıda işlevi de yerine getirmektedirler (Onay, 2012:39).

Kitle iletişim araçlarının “gündem oluşturma” gücü de kamuoyunun oluşumunda etkilidir. Kitle iletişim araçları “istedikleri” haberleri önemseyip büyütmekte, yine “kendi istedikleri” haberleri de küçülterek “önemsizleştirmektedirler.” Kitle iletişim araçlarının bu politikası, kamuoyunun yönlendirilmesinde, etkilenmesinde sıkça

kullanılan bir yöntemdir (Onay, 2012:39). Bu yöntem çerçevesinde özellikle ülke siyasetini ilgilendiren ve gündeme ilişkin haberler, bir kanalda ilk sıralarda yer alırken başka bir kanalda son sırada yer alabilmektedir. Bazı konular kamuoyu için aynı derecede önem arz etse de haberin sıralanması mutlak surette bir “seçme eylemini” gerektirmektedir. Gündemin hangi konular veya hangi haberler üzerine oturtulacağı sonuçta belirli kişilerin elinin altından geçmekte ve sonra haber olmaktadır (Yağbasan, Namaz, 2009: 370).

Kitle iletişim araçları, gündemi tayin ederek, tartışma ortamı yaratarak, bilgi akışını sağlayarak meşru olanla olmayanın sınırını çizerek toplumun talep ve beklentileri konusunda fikir vererek sağlıklı bir kamuoyu oluşumunda büyük rol oynarlar (Mutlu 2003, akt. Mora, 2008: 44). Oluşumun sağlanması ise demokratik ülkelerde dördüncü erk görevini üstlenmiş olan kitle iletişim araçlarının bilgilendirme ve denetim görevlerini tarafsız ve doğru bir anlayışla yerine getirmeleri durumunda (Gezgin 2002, akt. Mora, 2008: 45) sağlanmaktadır.

1.2. Medya- Siyaset İlişkisine Sistemsel Yaklaşımlar

1.2.1. Medya Sistemleri

Sistem bir bütünü oluşturan ve belli ilişkiler dâhilinde birbirine yakın olan temel her bir elementten meydana gelen Sistem, sayısız bir obje yığını bağlantılarıyla beraber kendi çevresinin olası sınırları dâhilinde bir bütünlük olarak özetlenebilir (Thomass, 2013:13).

Medya sistemi ise, kompleks bir yapıyı kapsar. Medya sistemi hakkında yapılan analizler sonucu sistemin, sadece medyayı değil daha fazla unsurları içerdiğini göstermektedir. Medya sistemini oluşturan unsurlar şunlardır(Thomass, 2013:19):

- a- Ekonomik, siyasal ve hukuksal şartlar
- b- Teknik Altyapı
- c- Medya sistemlerinin kuruluşları ve kuruluşlarıyla beraber medya sistemindeki yapılar
- d- Medya sisteminin ve medyanın etkinlikleri üzerinde bu unsurların etkileri

Medya sistemini şekillendiren önemli faktörler ise; Hukuk, Siyasal Sistem, Ekonomik Tüzük, Dil Kültürleri, Medya Teknolojisinin Yayılması ve Coğrafyadır (Thomass, 2013:24). Bu faktörler aşağıdaki gibi detaylandırılmıştır (www.globalmedia2012.wordpress.com):

- **Siyaset:** çatışma yaratacak konulardan dolayı kutuplara ayrılmış olan bir toplum gazetecilikte uzlaşa sağlanacak sosyal bir hiyerarşi olarak yansır.
- **Hukuk:** anayasal ölçülerde basın özgürlüğünün garanti alınmasının dışında hukuki birçok bağlantılı nokta bulunmaktadır. Şahitlikten cayma hakkı, resmi makamları bilgilendirme zorunluluğu, gazetelerin ek basım hakları gibi...
- **Ekonomi:** Dünya çapındaki krizlerin medyayı vurması, satış karlarından vergi alınması medyayı olumsuz etkilemektedir.
- **Teknoloji:** görsel medya araçları için lisans kurumları, aktif olan frekans alımı vs..
- **Coğrafya ve Dil:** Her ülkedeki medya sistemi birbirinden farklı yapılara ve unsurlara sahiptir. Örneğin nüfus, coğrafi özellikler ve dil çeşitliliği az olan bir ülkeyle (örneğin Belçika), coğrafi açıdan büyük, nüfus sayısı açısından fazla ve çok fazla dile sahip ülkelerdeki (örneğin Rusya ya da Hindistan) medya sistemleri farklılık göstermektedir.

Çalışmada yer alacak Medya Sistemleri ise şunlardır:

- 1- Basının Dört Basın Kuramı (Otoriter Kuram, Liberal Kuram, Sosyal Sorumluluk Kuramı ve Sovyet Komünist Kuram)
- 2- Gelişmeci Kuram
- 3- Demokratik Katılımcı Kuram
- 4- Karşılaştırmalı Medya Modeli
- 5- Bütünleyici Kuram(Soğan Modeli)

1.2.1.1. Basının Dört Kuramı

Fred Siebert, Theodore Peterson ve Wilbur Schramm tarafından 1956 yılında geliştirilen Basın Kuramları, sosyal sistemleri ve bu sistemlerin ilişkili olduğu basın sistemlerini anlamak ve sistemlerin kendi aralarındaki farkı ortaya koymak için oluşturulmuştur (Siebert vd., 1984:2).

Medya sistemiyle ilgili kuramlar (bkz. Demokratik Katılımcı Kuram, Karşılaştırmalı Medya Modelleri, vd.), içinde bulunduğu sosyal-siyasal sistemi direk ya da dolaylı şekilde etkileyen ve süreç içerisinde sisteme göre şekil almış olan medyanın geçirdiği süreçleri açıklamak için oluşturulmuştur. Basının temel kuramları olarak ta adlandırabileceğimiz basın kuramları ise Rönesans'tan günümüze kadar varlığını sürdüren '**Otoriter**' kuram ile 17.yy.dan itibaren artan siyasi demokrasi ve dini özgürlük talebi, serbest ticaret ve dolaşım izni gibi yeniliklerle beraber zayıflayan otoriter kurama karşı yeni gelişen '**Liberal**' kuram konseptine dayanmaktadır (Siebert vd., 1984:3).

Liberal akımın özellikle USA ve İngiltere'de ilgi görmesi ve iktidarın etkisinden bağımsız olması, iktidar süreçlerinin dördüncü gücü olarak geçmesine neden olmuştur. Fakat 20.yy.da yeni akımların başlamasıyla, basın sistemlerinde de değişimler olmuş, komünist ülkelerde otoriterliğin yeni biçimi olan '**Sovyet Komünist**' kuramı ve komünist olmayan ülkelerde yeni bir liberalist akım olan '**Sosyal Sorumluluk**' Kuramı gelişmiştir (Siebert vd., 1984:4).

Tablo 1. Dört Basın Kuramı Tablosu-(Siebert, vd., 1984:7)

	Otoriter	Liberal	Sosyal Sorumluluk	Sovyet Totaliter
Gelişmesi	16. ve 17. Yüzyılda İngiltere'de ; oldukça benimsendi ve hala birçok yerde uygulanıyor	1688 yılından sonra İngiltere ve USA'da uygulandı ve her yere nüfus etti	20. yüzyılda Amerikada	Bazı şeyleri aynı şekilde Nazi ve İtalyanlarda yapılmasına rağmen Sovyetler Birliği
Çıkışı	Hükümdarın kesin gücünün felsefesi, hükümeti veya her ikisi	Milton, Locke ve Mill'in yazıları, rasyonalizm ve doğal hakların genel felsefesi	W.E. Hocking yazıları, Basın Özgürlüğü komisyonu ve medya kodları uygulayıcıları	Marksist, Leninist, Stalinci düşünce, Hegel karışımı ve 19.yy. Rusya düşüncesi
Temel Amacı	İktidardaki hükümetin politikasını geliştirmek ve desteklemek, devlete hizmet etmek	Bilgi vermek, eğlendirmek ve satmak, ama genellikle doğruyu ortaya çıkarmak ve devleti denetlemek	Bilgi vermek, eğlendirmek ve satmak, ama genellikle tartışma düzleminde çatışmayı arttırma	Başarıya katkıda bulunma ve Sovyet sosyalist sistem ve özellikle partinin diktatörlük düzenini sürdürülmesi
Medyayı kim kullanma hakkına sahip?	Kraliyet patenti veya benzeri izni kim almışsa	Ekonomik anlamda ortalamaya sahip herkes	Söyleyecek sözü olan herkes	Sadık ve koyu parti mensupları
Medya nasıl kontrol ediliyor?	Hükümet patentleri, localar, lisanslar, sansürler	Mahkemelerde ve düşüncelerin serbest pazarlanmasında Kişisel haklar	Topluluk düşüncesi, tüketici eylemi, profesyonel etik	Devletin politik veya ekonomik eylemleri ve Gözetim
Yasak olan nedir?	Politik sistemin ve gücü elinde bulunduran yetkililerin eleştirilmesi	Hakaret, müstehcenlik, savaş zamanı kışkırtma ve Ahlaksızlık	Önemli sosyal ilgiler ve tanınan özel hakların ciddi şekilde işgali	Yöntemlerden ayrılan parti unsurlarının eleştirisi
Sahiplik	Özel veya kamusal	Genellikle özel	Özel olmadıkça Kamu hizmetini sigortalamak için hükümet devralma hakkına sahiptir	Halk-Kamuoyu
Diğerlerinden temel farklılıkları	Hükümete ait olma zorunluluğu olmamasına rağmen hükümet politikasını etkileyen araç	Toplumun diğer ihtiyaçları karşılayan ve hükümet üzerinde denetleme aracı	Medya sosyal sorumluluğun zorunluluğunu üstlenir ve üstlenmezse medyanın yaptığını birileri görür	Devlete ait olan ve yakından kontrol edilen medya sadece devletin otoritesi için vardır.

1.2.1.1.1. Otoriter Basın Kuramı

Matbaanın batıya yayılması ile beraber popüler basının fonksiyon ve özelliklerini belirleyen dayanaklar topluma yayılmış, bu gelişmeden rahatsız olan ve Avrupa'da hüküm süren iktidarlar, kendi sistemlerinin sürekliliği için basın kontrolüne teorik dayanak olarak otoritelerinin temel prensiplerini değerlendirmişlerdir (Siebert vd., 1984:9).

Bunun gibi birçok otoriter sistem, basın kontrolü dayanağı altında sosyal kontrolü sağlamak için sistemlerini temsilen temel prensipleri belirleyici teori oluşturmaya yönelik çabalar göstermiştir (Siebert vd. 1984:10).

Otoriter sistemin kökleri çok eskilere dayanmakla birlikte, sistemin belirli prensiplerle açıklanması ve şekillendirilmesine katkıda bulunan bir çok düşünür ve devlet adamı olmuştur. Özellikle otoriter sistemde Hegel, Hobbes gibi düşünürlerin görüşleri ve otoriter sistemin modern tanımlamasına katkıda bulunan Mussolini ve Adolf Hitler gibi totaliter liderlerin politikaları, siyasal sistemler arasında en uzun uygulanan iktidar türü olan (Işık, 2012:18) otoriter sistemin gelişimine önemli dayanak oluşturmaktadır.

Otoriter rejim medyanın fonksiyonlarını dönüştürdüğünde, iktidarın temel amaçlarını zaten belirlemiş olmaktadır. Bu amaçlar iletişimin kültürel ve politik bakışıyla davranış uyumunu kesintisiz kontrol eder. İletişimin tüm araçları, iktidarın politikalarını desteklemek ve ilerletmekle yükümlüdür, böylelikle iktidar amaçlarını gerçekleştirmiş olmaktadır (Siebert vd., 1984:18).

Otoriter sistemlerde en önemli sorun, medyayı kullanma hakkının kimde olduğunun belirlenmesindedir. Soruna çözüm üç şekildedir: ya direk devlet yönetimine verilecek, ya yarı bağımsız araçlar tarafından devlet gözetiminde olacak ya da iktidar politikalarına destek vermiş veya açıkça karşıtlığını gösteren eski güç sahipleri ya da yeni hakim tabakadan herkese açık bırakılacak. Bu sorunun cevabı farklı zamanlarda farklı yollarla o an hangi politik güç başarılı olmuşsa o duruma bağlı olarak verilmiştir (Siebert vd., 1984:18-19).

Özel sektörün elinde olmakla birlikte, medyanın sıkı yasal düzenlemelerle, gerektiğinde zorla da olsa siyasi erke tabi kılındığı otoriter sistemlerde basın özgürlüğünden söz edilememektedir. Yönetim erkini elinde bulunduran güç, basını

kontrol altına alarak varlığını sürdürme ve pekiştirme amacı gütmektedir. Dolayısıyla, bu tür sistemlerde basın siyasal otoritenin güdümü ve denetiminde varlığını sürdürmek durumundadır. Gizli veya açık sansür, rüşvet verme, vergi oranlarını artırma gibi yöntemlerin günümüzde bile siyasal otorite tarafından basını kontrol altına almak için kullanıldığı görülmektedir (Işık, 2008:147).

1.2.1.1.2. Liberal Basın Kuramı

Liberal doktrin, medyanın idare ettiği politik ve sosyal yapıların temelini oluşturan felsefi prensiplerin geliştirilmesidir (Siebert vd.,1984:39).

Liberalizmin medyanın statüsü ve fonksiyonlarına yaptığı önemli katkılar, bireyin önemine, düşüncenin gücüne olan güven ve din, ifadenin ve basın özgürlüğü gibi hakları da barındıran doğuştan gelen haklarla ilgili görüşlerde ısrarcı olmasıdır (Siebert vd.,1984:43).

Liberal görüşe göre medyanın fonksiyonları bilgi vermek ve eğlendirmektir. Üçüncü bir fonksiyon ekonomik destek temelini sağlamak ve böylelikle finansal bağımsızlığı güvenceye almak için diğerleriyle önemli bir bağlantı olarak gelişmiştir (Siebert vd., 1984:51).

Siyasal iktidarın, iletişim sistemini liberal yönetim felsefesi temelinde yapılandırması, demokrasinin yerleştirilmesinde önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Atabek 1997, akt. Damlapınar, 2007: 118).

Liberal-Özgürlükçü Sistem ise teorik olarak “insan rasyonelliği” olgusu üzerinde temellendirilmiştir. İletilerin serbest pazar ortamında pazarda alınıp satılan bir meta olarak görüldüğü bu sistemde, dileyen herkesin hiçbir kısıtlama ve önkoşul olmaksızın alana girebileceği belirtilmektedir. Arz ve talebin bir araya geldiği özgür ve serbest pazar ortamında, rasyonel davranacağı düşünülen bireylerin özgür iradeleriyle seçim yapacağı belirtilmektedir. Seçme eylemi sonucunda bireylerin iyi iletilere yönelerek bunları alacağı, kötü ve zararlı iletilerin ise talep bulamadığından pazarı terk edeceği ön görülmüştür (Işık, 2008:148).

Liberal kuramın ilkeleri şu şekilde özetlenmektedir (Weischenberg 1994, Demir, 2007:45):

1. Yayınlar kesinlikle bir ön sansürden geçmemelidir.
2. Bütün yayın ve dağıtım her kişi ve gruba açık olmalıdır.
3. Haber toplamada herhangi bir kısıtlama hukuki çerçeve ihlal edilmedikçe olmamalıdır.
4. Herhangi bir yayın yapma zorlaması olmamalıdır.
5. Hükümet, idari makamlar veya siyasi partilere eleştiri suç unsuru sayılmamalıdır.
6. Yalan ya da doğru haberin mukayesesi imkanı olmalıdır.
7. Ulusal sınırlar dışına her türlü yayın rahatça yapılabilmelidir.

1.2.1.1.3. Sosyal Sorumluluk Basın Kuramı

Sosyal Sorumluluk kuramı düşüncesinde asıl önemli unsur 'Liberal' basın kuramı ve 'Sosyal Sorumluluk' basın kuramının temel fonksiyonlarının aynı olmasıdır. Geleneksel teori olarak basına atfedilen kuram çerçevesinde oluşturulan altı madde şu şekildedir (Siebert vd.,1984:74):

- 1- Kamuyla ilgili konularda tartışma, görüşme ve bilgilendirmede politik sisteme sunmak
- 2- Kendi kendini yöneten halkı aydınlatmak
- 3- İktidara karşı bireysel hakların korunmasında gözlemci olmak
- 4- Satın alan ve satanı bir araya getirme, reklam aracı hizmetinde ekonomik sistemi sunmak
- 5- Eğlenceyi sağlamak
- 6- Çıkar gruplarının baskılarından uzak kendi finansal yeterliliğini sağlamak

Liberal Medya Kuramı'nın Batı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uygulamalarında, başlangıçta öngörülemeyen birtakım sıkıntılar yaşanması üzerine, ABD'de oluşturulan Hutchins Komisyonu'nun çalışmaları sonucunda literatüre Sosyal Sorumluluk Kuramı adıyla yeni bir kuram girmiştir. Basın alanında görülen mülkiyet yoğunlaşmalarının had safhaya ulaşması, basının halka karşı olan sorumluluklarını ikinci plana itmesi, tamamen ticari kaygılar nedeniyle ilan ve

reklam verenlerin, yayınların nitelik ve niceliği üzerinde etkinliğinin artması gibi olgular kuramın çıkış noktalarını oluşturmaktadır (Işık, 2008:148).

Medyanın gücünün zamanla artmasıyla eleştirilerin de dozu artmış, basın tarafıllığına ve ticari yöntemlere dayalı işlev görmesine ilişkin şikâyetler giderek yükselmiştir. Gazete sahipleri yayınlarını kendi siyasal ve ekonomik görüşlerini yaymak üzere kötüye kullanmakla suçlandıkları gibi eleştirmenlere göre, ticari olarak en karlı görülen sığılık ve sansasyonellik te medyada yükselişe geçmiştir (Evers, 2010:51).

Yayımcılar, gazeteciler ve hükümet, bunun üzerine basının toplum içindeki görevleri ve işlevleri üzerine istişarelerde bulunmuş ve bunun sonucunda toplumun basına kabul ettirdiği beş koşuldan oluşan “basının toplumsal sorumluluk kuramı” geliştirildi. Beş koşul şöyle özetlenebilir (Evers, 2010:51, Siebert vd. 1984:87-91):

1. İlk olarak, basın “günün olaylarını, açıklayıcı ve anlamlı bir bağlamda doğru ve kapsamlı bir şekilde” aktarmalıdır. Bunun anlamı, medyanın doğru, güvenilir ve dengeli haber verme zorunluluğudur. Haber ile yorum birbirinden ayrılmalıdır. Nesnellik ulaşılması gereken en yüksek hedeftir.

2. Basın, görüş ve eleştirilerin ifade edilebileceği bir alan sunmalıdır. “Basın yalnızca yayımcı ya da işletmecinin onayladıklarını değil, bütün önemli bakış açılarını yansıtmaya çalışmalı ve bunu yaparken yararlandığı bütün haber kaynaklarını kesin olarak belirtmelidir”.

3. Basın “toplumu oluşturan kesimlerin temsil edici bir resmini” çizmelidir.

4. Medya “toplumun amaç ve değerlerini sunma ve bunlara açıklık kazandırma” konusunda sorumlu olmalıdır.

5. Son olarak, basın halkın olabildiğince kapsamlı ve çok yönlü haber alabilmesi için “günün haberlerine tam erişimi” sağlamalıdır.

Bununla beraber demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlerlik sağlaması ve varlığını sürdürebilmesi için basına büyük görevler düştüğü noktasından hareket eden Sosyal Sorumluluk Kuramıyla, basının bağımsızlığı ile topluma karşı görev ve sorumlulukları arasında bir dengenin kurulması gerektiği, kuramın önemli şartlarından bir diğeridir (Kaya 1985, akt. Işık, 2008:148).

1.2.1.1.4. Sovyet Komünist Basın Kuramı

Sosyal sistemin kökü Marksist düşünceye dayanmakla beraber Lenin ve Stalin döneminde değişime uğrayarak bugün bilinen halini almıştır (Siebert vd., 1984:106).

Kitle iletişimin Sovyet konseptinin belli başlı özellikleri şunlardır (Siebert vd., 1984:121):

- a- Medya araç olarak kullanılır. Devlet ve partinin aracıdır.
- b- Medya, devletin gücü ve partinin etkisindeki diğer araçlarla entegre halindedir.
- c-Medya, devlet ve parti devriminin araçları olarak kullanılır.
- d- Medya, propaganda ve galeyana getirme aracı olarak kullanılır.
- e- Medya, mecburi sorumlulukla karakterize edilmiştir.

McQuail, Sovyet Komünist Basın Kuramıyla ortaya çıkan varsayımlar şu şekilde sıralamıştır (McQuail 1994, akt. Demir, 2007:38):

1. Medya işçi sınıfının ilgilerine hizmet etmeli ve onların kontrolü altında bulunmalıdır.
2. Medya özel mülkiyet altında olmamalıdır.
3. Medya toplum için pozitif işlevlerine hizmet etmelidir, sosyalleştirme, eğitim, bilgi, motivasyon, seferberlik gibi..
4. Medya topluma karşı tüm görevleri yanında, izleyicilerinin ihtiyaç ve taleplerine cevap vermelidir.
5. Toplumun, anti toplumsal bir yayından sonra olayı önlemek veya cezalandırmak için sansür ve bazı kanuni düzenlemeleri kullanmaya hakkı vardır.
6. Marksist, Leninst ilkelere göre medya, dünya ve toplumun tam ve nesnel bir görüşünü sağlamalıdır.
7. Gazeteciler, amaçları ve idealleri toplumun çıkarlarıyla uyuşan sorumlu profesyonellerdir.
8. Medya, ülke içinde ve dışında gelişmekte olan ilerici hareketleri desteklemelidir.

Komünist Parti'nin yayın organı konumundaki medyaya parti amaçları doğrultusunda yayın yapma esası getirilmiştir. Sınıfsız topluma ulaşma ideali doğrultusunda yayınlarına şekil ve içerik verilen medya, parti amaçlarını eleştirememekle birlikte, yalnızca kullanılan yöntem ve araçlar doğrultusunda kısmi bir eleştiri getirebilmektedir (Işık, 2008:148).

1.2.1.2. Gelişme Kuramı

Gelişme Kuramı, kitle iletişim sürecinin gelişmekte olan ülkeler açısından taşıdığı özelliklere ve bu ülkelerin içinde bulundukları somut şartlara karşılık gelen fikri yapıları kapsamaktadır (Demir, 2007:55).

McQuail tarafından oluşturulan bu kurama göre, gelişmekte olan ülkelerde diğer dört kuramın uygulanmasını sınırlayan ve onların potansiyel yararlanılışlarını azaltan temel dört koşul zamanla ortaya çıkmıştır. Bunlar (Işık, 2012:39):

- a. Gelişmekte olan ülkelerin konumları, yapıları, sorunları ve siyasal tercihlerinden dolayı iletişim araçlarının sistemi için alt yapı için gerekli bilgi ve beceriler, uygun üretim düzeyi, yeterli kültürel kaynaklar ve izleyici kitle eksiklikleri
- b. Söz konusu ülkelerde, teknoloji, yetenekler ve kültürel üretim eksikliği nedeniyle gelişmiş ülkelere olan bağımlılık
- c. Söz konusu ülke toplumlarının ekonomik, politik ve sosyal gelişmeye karşı ulusal görev düşkünlüğünün varlığı
- d. Gelişmekte olan ülkelerin benzer kimliklerinin ve uluslararası arenadaki çıkarlarının farkına varmalarından dolayı ülkeler arasında dayanışma ve ortak hareket etme eğilimin görülmesi

Gelişmeci kuram Siebert ve arkadaşları tarafından hazırlanan 'Dört Kuram'dan bazı özellikler taşımakla birlikte ortak iki noktası, ekonomik gelişmenin kabul edilmesi (yani sosyal değişiklik) ve sıklıkla etkileniş içerisinde olan ulusal yapılanmadır (Demir, 2007:57).

Gelişme kuramında, medyanın ve gazetecilerin belirli özgürlükleri, bu amaca yardım etmek için onların sınırlarına indirgenir ve bireysel özgürlükten çok toplumsal hedef vurgulanır (Demir, 2007:57).

Kuramın ana ilkeleri şunlardır (Işık, 2012:40):

- a. Kitle iletişim araçları, ülkenin milli politikasıyla aynı doğrultudaki olumlu gelişme görevlerini benimsemeli ve uygulamalı
- b. Kitle iletişim araçlarına ülkenin ekonomik önceliklerine ve toplumun gelişme ihtiyacına uygun şekilde özgürlükler verilmeli ve gerektiğinde kısıtlanabilirmeli
- c. Kitle iletişim araçları yayın içeriklerinde toplumsal kültüre ve dile öncelik vermeli
- d. Kitle iletişim araçlarında çalışanlar özgürlükleri kadar, sorumlulukları olduğunu bilmeli
- e. Ülkenin gelişme hedefleri doğrultusunda devlet kitle iletişim araçlarına müdahale etmeli, denetim cihazları, sübvansiyon ve doğrudan kontrol edebilmeli.

Sayılan bu amaçlar doğrultusunda gelişmekte olan ülkelerin bu amaçlar etrafında örgütlenmeye çalışmaları ihtimaldir. Ancak batılı ülkelerin kendi çıkarlarına zarar gelme endişesiyle kurama karşı çıktıkları bilinmektedir (Negrine 1991, akt. Işık, 2012:40).

1.2.1.3. Katılımcı Demokratik Medya kuramı

Demokratik katılım kuramı, medyanın kontrol edilmesine yönelik ticarileşme ve tekelleşmeye karşı ve kamu yayıncılığındaki bürokratikleşme ve merkezileşmeye karşı bir tepki olarak geliştirilmiştir (Fourie, 2007:199). Bu tanımdan yola çıkarak kuramın şimdiye kadar sayılan beş kurama tepki olarak geliştirildiği söylenebilir. Kuram, yönetime katılmayı esas alan gelişmiş, liberal-demokrat toplumlarda kendine uygulama alanı bulmuştur (Vural 1994, akt. Işık, 2012:40).

Demokratik Katılımcı Teorisi, aşağıdaki önemli unsurları desteklemekte ve vurgulamaktadır (Fourie, 2007:200):

- Medyadaki çeşitliliğin artması
- Medyanın yerel yapısı, medyanın küçük ölçekli kullanımı
- Medyanın kurumsallaşmasının azaltılması
- İletişim aracının ve alıcının karşılıklı rolü

- Yatay İletişim
- Karşılıklı etkileşim ve Bağlılık

Kuram, kitle iletişim araçlarında tekelleşme eğilimlerinin ortaya çıkması ve sosyal sorumluluk normları doğrultusunda oluşturulan yayıncılık kurumlarının merkezileşme ve bürokratikleşmeye yol açması kuramın çıkış noktalarıdır (Işık, 2012:41).

Teori halk tabanındaki kültürel çeşitlilik için medya desteğini geliştirir. Kitle iletişimin bu fonksiyonunu yerine getirdiğini farzeden 'Sosyal Sorumluluk Teorisi'nin aksine demokratik katılımcı teori, grup üyeleri tarafından direk kontrol edilebilen yenilikçi küçük medya (small media)nın gelişimi için çağırda bulunmaktadır (Baran, Davis, 2009:122).

Katılımcı Demokratik Medya Kuramı çerçevesinde talep ve ihtiyaçlar adına belirlenen başlıca önermeler şunlardır (Işık, 2012:42):

- a. Yurttaşlar ve azınlık grupları, medyaya erişme ve gereksinimleri doğrultusunda bilgilendirme- hizmet edindirme hakkına sahiptirler.
- b. Medyanın örgütlenmesine ve içeriğinin belirlenmesine, siyasi otorite etki etmemelidir.
- c. Medyanın varoluş nedeni, şirketler ya da müşteriler değil, izleyiciler olmalıdır.
- d. Gruplara, örgütlere ve yerel topluluklara kendi medyalarına sahip olma hakkı tanınmalıdır.
- e. Küçük çaplı, karşılıklı etkileşimli ve katılımı kolaylaştırıcı medya, tek yönlü profesyonelleşmiş medyadan daha iyidir.

- f. İletişim, alanda çalışanların inisiyatifine terk edilemeyecek kadar önemlidir.

Özetle değinmek gerekirse kuram, kaynak konumundaki iletişim araçlarını değil; alıcıyı yani izleyici, okuyucu, dinleyiciyi ön plana tutmakta ve herkesin iletişim araçlarına erişmede eşit fırsat verilmesi gerektiğini öne sürmektedir (Işık, 2012:42).

1.2.1.4 Karşılaştırmalı Medya Modeli

Daniel C. Hallin and Paolo Mancini geliştirilen bu model uluslar arası karşılaştırmalı medya sistemleri alanında yapılan araştırmaların bir ürünüdür ve demokrasi ile yönetilen 18 batı ülkesinin medya sistemlerini karşılaştırmaya dayalıdır. Bu ülkeler şunlardır (<http://en.wikipedia.org>):

Dokuz Kuzey Avrupa ülkesi: Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç ve İsviçre

Beş Güney Avrupa ülkesi: Fransa, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya

Dört Atlantik ülkesi: Kanada, İngiltere, İrlanda ve ABD

Bu çalışmada geliştirilen kavramsal çerçeve, medya ve siyaset arasındaki ilişkilerin benzerlik ve farklılıkları analiz etmek için sistematik ve uygulanabilir bir yaklaşım sağlamaktadır.

Hallin and Mancini tarafından geliştirilen konsept çerçevesi; çoğulcuğun karakteristik özellikleri, gücün tek elde toplanması ya da paylaştırılması, kurumun ve gücü elinde bulunduran kurumların rolü ve devletin rolü olmak üzere **dört siyasal boyutu** içeren yapıyla beraber medya pazarının yapısı-pozisyonu, politik paralellik, gazetecilik Profesyonelliği ve devletin rolünü içeren **medyanın dört boyutlu** yapısından oluşmaktadır (Blum, 2005:6).

Hallin ve Mancini tarafından geliştirilen bu sistem; coğrafi bölgelerin medya sistemlerini şekillendirdiğini ve aynı kıtanın medya sistemlerinin benzer şekilde geliştiğini, bunun sebebinin de birbiriyle yakından ilişkili anlayış ve kültüre dayandığını ve karşılıklı olarak birbirini etkilediğini ispatlamayı amaçlamaktadır (Blum, 2005:6).

Hallini ve Mancini, **siyaset için oluşturdukları dört ölçüt** çerçevesinde şu tespitlerde bulunmuştur (Blum,2005:6):

1. Dimensiyon çerçevesinde belirlenen çoğulcuğun karakteristik özelliklerinin karşılaştırılmasında, Güney Avrupa kısmında hükümeti reddeden birçok parti ve bölgelerdeki siyasi yapılanmaların kutuplaşmaya neden olduğu görülür.

2. Dimensiyonda kazanan partiler arası paylaşıma değinilmiştir. Kuzey Atlanta bölgesindeki mutlak gücün hakimiyeti görülürken diğer kıtalarda paylaşıma rastlanmaktadır.

3. Dimensiyon ise iktidara talip grupların rolü sorgulanmıştır. Güney Avrupa'da kilisenin ve parti politikasından etkilenmiş alt kültürlerin önemli fonksiyonları görülür. Kuzey Avrupa'da kurumsallaşmış etki formlarının demokratik bütünlüğe etkisi görülürken Kuzey Atlanta'da ise bireysel ve spontan temsilcilik ağır basmaktadır.

4. Son dimensiyonda ise Güney Avrupa'da Devlet eliyle ekonominin düzenlendiği tespit edilirken, Kuzey ve Merkez Avrupa'da refah devleti rolü ortaya çıkmaktadır. Kuzey Atlanta ülkelerinde ise müdahale karşıtlığı yani liberal bir devlet rolü söz konusudur.

Tablo 2. Politik ölçütleri içeren Çerçeve (Blum, 2005:6)

Ölçütü	Akdeniz ve ya kutuplaşmış-çoğulcu Model	Kuzey/Merkez Avrupa veya demokratik-Katılımcı Model	Kuzey Atlantik veya liberal Model
Ülkeler	İtalya, İspanya,Portekiz, Yunanistan, Fransa	İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya,Hollanda, Belçika, Almanya, Avusturya, İsviçre	ABD, Kanada, İngiltere, İrlanda
Çatışma Modeli	Kutuplaşmış Çoğulculuk	Ilıman Çoğulculuk	Ilıman Çoğulculuk
Yönetim Modeli	Çoğunluk-Konsensiyum	Gerçek Konsensiyum	Gerçek Çoğulculuk
Organizasyon derecesi	Organize edilmiş Çoğulculuk, partilerin güçlü yeri	Demokratik Korporatizm (devlet güdümlü)	Bireysel Temsilcilik
Devletin Rolü	Dirigizm (Ekonominin devlet eliyle planlanması)	Güçlü refah devleti	Liberal

Basın için verilen dört ölçüt için ise şu bulgular ortaya çıkmıştır (Blum,2005:7):

1. Dimensiyonda basının rolünün Kuzey ve Merkez Avrupa'da halkla bağlantılı ve geniş halk kesiminde rolünü gerçek bir şekilde yerine getiren bir basın görülürken Güney Avrupa'da ise elit kesimin hakim olduğu zayıf bir basın görülmektedir.

2. Dimensiyonda politik kesim ve partilerle medyanın ne kadar güçlü bir şekilde bağlantıda olduğuyula ilgili olarak politik paralellik sorgulanmıştır. Kuzey Atlantik ülkelerinde zayıf ilişki tespit edilmiştir.

3. Dimensiyonda gazetecilerin profesyonellik dereceleri ölçülmüş ve Güney Avrupa'da zayıf olduğuna kanaat getirilmiştir.

4. Dimensiyonda ise medya üzerindeki devlet kontrolü incelenmiş, Güney Avrupa'da güçlü bir devlet kontrolü tespit edilirken, Kuzey Atlantik'te zayıf, Kuzey ve Merkez Avrupada ise kamusal hizmet prensibinden dolayı kısmi bir devlet etkisi görülmüştür.

Tablo 3. Medya Ölçütlerini içeren çerçeve (Blum, 2005:7)

Ölçütü	Akdeniz ve ya kutuplaşmış-çoğulcu Model	Kuzey/Merkez Avrupa veya demokratik-Katılımcı Model	Kuzey Atlantik veya liberal Model
Basının Pozisyonu	Düşük Gazete Sirkülasyonu, Elit politika tarafından yönlendirilen Basın	Yüksek Gazete Sirkülasyonu, erken büyüme, kitleler tarafından yönlendirilen Basın	Orta düzey Gazete Sirkülasyonu, erken büyüme, kitleler tarafından yönlendirilen ticari basın
Siyaset ile Paralelliği	Güçlü Politik Paralelizm, Dış çoğulculuk, Yorumla Yönlendirilmiş Gazetecilik	Orta, Karışık Sistem, ulusal basında dış çoğulculuk	Zayıf, iç çoğulculuk, tarafsız ticari basın, bilgilendirmeye yönlendirilmiş Gazetecilik
Profesyonellik derecesi	Zayıf profesyonellik, araçsallaştırma	Güçlü profesyonellik, kurumsal, kendi kendine yönetim	Güçlü profesyonellik, bağımsız kendi kendine yönetim
Medya sistemi içinde Devletin Rolü-Devlet Kontrolü	Devletin güçlü müdahalesi,	Güçlü müdahale, fakat basın özgürlüğü korunur, Kamu hizmeti önemli	Pazar, piyasa ağırlıklı

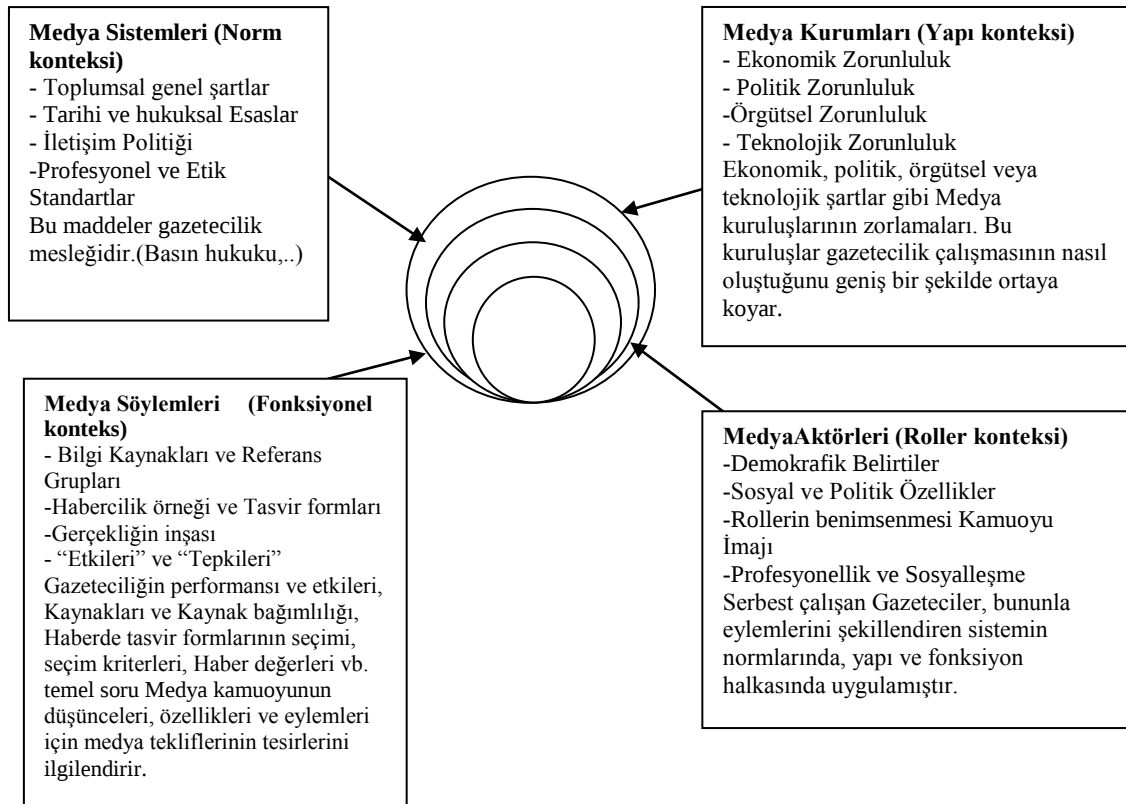
1.2.1.5. Bütüncül Sistem Kuramı

Siegfried Weischenberg ve arkadaşları tarafından işlevsel sistem teorisinden yola çıkarak geliştirilen 'Bütünleyici Sistem Teorisi',özne ve sistem ile eylem ve yapı

arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışmaktadır. Bütüncül Sistem Teorisi anlayışında esas olan nokta, medyanın görevi toplumsal karmaşıklığın azaltılmasına destek vermesidir. Karmaşıklık her bir sistemin temel problemi sayılmaktadır. Burada medyanın temel fonksiyonu; vatandaşlar için yapılan politik yönlendirme, politik tartışmalar ve deneyimler aracılığıyla ortaya çıkmıyorsa, medya sistemleri, önemli bilgileri ayıklama ve yayma yoluyla elde etmelidir (Löffelholz 2002, Wyss 2001, akt. Hottowy, 2009:12).

Weischenberg basın konularını dört kısımda belirlemiştir (Donges, Leonarz, Meier 2005, akt. Hottowy, 2009:12): Medya Sistemleri (Normların belirlendiği kısım), Medya Kurumları (Medya yapısının belirlendiği kısım), Medya İfadeleri (Medya fonksiyonlarının belirlendiği kısım) ve Medya Aktörleri (Rollerin belirlendiği kısım)'dir. Teori, soğanın iç kısmı gibi iç içe geçen bir sistemde yapılandırıldığı için "Soğan Modeli" olarak Tablo'da belirtilmiştir (Tablo.4).

Tablo 4. Soğan Kabuğu modeli, (Weischenberg 1992: 68)

1.2.2. Medya Kuramları Çerçevesinde Genel Değerlendirme

Dünya üzerindeki sistemlere bakıldığında iç içe geçmiş bir ilişkiler yumağından söz etmek mümkündür. Bu duruma sebep birçok etken gösterilebilir. Sermayenin medya alanına girmesi ve sermayenin çıkarları doğrultusunda medya- devlet-sermaye çıkarları bağlamında bir ilişkinin oluşması (Demir, 2007:231) en etkin faktör olarak ön plana çıkmaktadır.

Günümüz modern dünyasında diktatör iktidarlar uygulamalarını, halkın eleştirilerini azaltmanın ve gücü elinde bulunduran seçkin zümreyi korumanın etkili yöntemi olarak sürdürme eğilimindedir (Siebert vd., 1984:25).

Böylesi karmaşık bir sistemde medya kuramları ile ilgili en etkili tespit, özellikle otoriter kuramın günümüzde de çeşitli ülkelerde farklı rejimler altında uygulanmaya devam etmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde demokratik yönetimlere sahip olsalar dahi otoriter uygulamalar geçerliliğini koruyabilmektedir (Demir, 2007:37). Nitekim modern ülkelerde dahi yer yer otoriter uygulamaları görmek mümkündür (önemli toplumsal olaylarda basına açık- kapalı sansür getirilmesi gibi). Çoğu Arap ülkesinde de hâkim olan otoriter sistemler, günümüzde birçok sosyal-toplumsal etken sebebiyle yerini daha belirsiz sistemlere bırakmıştır.

Parti çıkarları ve işçi sınıfı adına şekillendirilen medya uygulamalarını içeren Sovyet Komünist kuram, Sovyet rejimin yıkılması ile güncelliğini yitirmiştir. Fakat bugün Çin'de uygulanmaya devam etmektedir.

Hallin ve Mancini tarafından geliştirilen Karşılaştırmalı medya modeli, ağırlıklı olarak Avrupa ve Kuzey Atlantik bölümünü temsilen hazırlanmış bir kuramdır. Liberal kuram ve Sosyal Sorumluluk kuramları çerçevesinde açıklanan Fransa, İngiltere, ABD gibi ülkelerde zamanın şartlarına göre değişmeler olmuştur. Bu sebeple yurtdışında hazırlanan birçok kaynakta Hallin ve Mancini modeline göndermeler sıklıkla yapılmaktadır.

Ülkemizin hangi kuram çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği hakkında birçok yorum mevcuttur (Prof. Dr. Erkan Yüksel'in 'Türk Basını Hangi Kurama Uyar?' yazısında olduğu gibi). Fakat akademik ya da bilimsel açıdan çalışmalar çok sığ kaldığından kesin bir yorum yapmak zorlaşmaktadır. Yüksel, yine de gelişmeci kuram

çerçevesinde de bir değerlendirmenin yapılabileceğini belirtmiştir (Yüksel, medyavehabercilik.blogspot.com.tr).

1.3. Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi

1.3.1. Türkiye’de Basının siyasi açıdan tarihçesi

İlk gazeteler demokrasi kurumlarının ortaya çıkmasını sağlayan siyasal süreçler içinde Avrupa’da yayınlanmıştır. Henüz 16. yüzyılın başlarındayken Avrupa’da haberler sistematik bir biçimde yayılmaya başlamıştır. Avrupa’nın egemen sınıfı aristokrasi ve yükselen burjuvazi mensupları arasında okuryazar sayısının artması da kitlesel bir üretim sürecinin oluşumuna zemin hazırlayan önemli bir kültürel ilerlemedir. Yayın süreklilikleri olmayan, haber veren kimi basılı ürünler, İtalya ve Fransa’da yaygınlaşmıştır (Özdiç, 2012: 78).

Osmanlı’da ise ilk gazete 'Takvim-i Vakayi' olarak bilinse de yapılan araştırmalar sonucu ilk gazetenin, 1828 yılında Mısır’da çıkarılmaya başlanan ve yarı Türkçe yarı Rumca hazırlanan 'Vakayi-i Mısıriye' olduğu anlaşılmıştır (Topuz, 2014: 13). Fakat 1831 yılında II.Mahmut 'un teşviki ile İstanbul 'da çıkarılan Takvim-i Vakayi gazetesi, Osmanlı devletinin tamamı Türkçe ilk gazetesi (Nalcıoğlu,2013:8) olması hasebiyle önem taşımaktadır.

Gerek 'Vakayi-i Mısıriye' gazetesi olsun gerekse de 'Takvim-i Vakayi' gazetesi olsun, devlet desteğiyle devlet memurlarından oluşan gazeteler olduğu için yönetimin dışında fikir üretmeleri mümkün değildi (Koloğlu,2013:26). Yani özgür ve yönetimden bağımsız gazeteler olmadığından sadece belirli haberleri aktarma fonksiyonuna sahip oldukları söylenebilir.

1860 yılında çıkarılmaya başlanan 'Tercüman-ı Ahval' gazetesi ise, tamamı özel sermaye ile kurulmasına rağmen devletin yönetiminde çıkarıldığı göz önüne alındığında (Topuz, 2014:18), bu durumda günümüzde kullanıldığı anlamda ele alındığı zaman 'basınla siyasetin Osmanlı topraklarında resmi ilk teması' iddiasında bulunulabilir.

1862 yılına gelindiğinde Şinasi Efendi tarafından ikinci özel gazete olan 'Tasvir-i Efkâr' gazetesi kurulmuştur. Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr gazeteleri Türkiye’de fikir gazeteciliğinin de başlangıcı (Nalcıoğlu, 2013:9) olarak bilinmektedir.

Türk basın tarihinde, sansürün sıkça uygulandığı ve birçok yasağın yürürlüğe girdiği II. Abdülhamid dönemi, Türkiye basın tarihinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu dönemde basının durumu; Basın sansürü, basına konan yasaklar, gazetelerin kapatılması, artan jurnalcılık, yabancı basının satın alınması ve yabancı ülkelerle haberleşmesinin engellemesi olarak başlıklandırılabilir (Topuz, 2003:54).

II. Abdülhamid döneminde basının sansürlenmesinin en temel amacı; zayıf düşen Osmanlı devletinin bir takım yenilik ve düzenlemelerle güçlendirme adına kamuoyunu dinamikleştirecek bütün araçların sıkı bir kontrolde tutarak uygun zeminin hazırlanmasını sağlamaktır (Koloğlu, 2013:63).

Sansürden ve siyasi ortamın şartlarından dolayı gazete satışları oldukça düşük seyretmiştir. 2. Meşrutiyetin ilanı ile basın özgürlüğünün ilan edilmesinden sonra gazete sayılarında ciddi artış yaşanmıştır.

Osmanlı Devleti'nden miras kalan güçlü bir “merkez” ile onun karşısında olan ayrışmamış ve türdeş olmayan “kenar”dan oluşan sosyopolitik yapının etkisi, başta siyasal ve ekonomik alanlar olmak üzere iletişim alanında da hissedilmiştir (Işık, 2008:150). Birinci dünya savaşı ve kurtuluş mücadelesinden sonra geçilen tek partili döneme bakıldığında bu etki bariz şekilde hissedilecektir. CHP'nin tek parti olarak hükümeti yönettiği yıllarda, basında tek tipleşme denilebilecek tek dilli basın (Koloğlu, 2013:116) dönemi yaşanacaktır. 1919-1945 yılı arasında süren tek partili dönemde, yeni Türk devletinin devrimlerle temellendirilmesi amaçlanmış ve bu amaca erişmek için CHP hükümetine bağımlı kılınmış ve basın özgürlüğü bir süreliğine de olsa rafa kaldırılmıştır (Koloğlu, 2013:118).

Hem Osmanlı İmparatorluğu'nda hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde, gazeteciler toplumun Batı değerleriyle ve kurumlarıyla tanıştırılmasında önemli bir rol oynamışlardır. Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923'ten çok partili sisteme geçişin yaşandığı 1950 yılına kadar, tek parti rejiminin modernleştirme amaçlı reformlarının yaygınlaştırılmasına yardımcı olan çoğunlukla gazeteciler olmuştur (Demirel, Heper 1996, akt. Elmas, Kurban, 2011:17).

Çok partili döneme geçildiği dönemde ise, ilk önceleri kurulduğu ilk günden beri içeriği devlet tarafından sınırlandırılan Türk medyası, bir manipülasyon aracı olarak kullanılmış (Elmas, Kurban, 2011:21) ve Demokrat Partinin geldiği ilk dört yıl

içerisinde basın özgürlüğüyle ilgili birçok gelişmeler yaşanmışsa da (Basın kanunun çıkarılması, gazetecilere tanınan serbestlikler, gazete çıkarmak için kolaylıkların sağlanması, Cezai yaptırımların kaldırılması gibi (Topuz, 2003:193)), bir süre sonra basına karşı çok sert tedbirler alınmış, toplumu kışkırtma dahil bir çok suçlamanın odağı olmuştur. Basın tarafından sert eleştirilen bu uygulamalar 1961 ihtilaline kadar artarak devam etmiştir.

1961 ihtilalinin yapılmasıyla basın kanununda basının aleyhine olan bazı maddeler iptal edilmiş, basın sahiplerinin ve mensuplarının lehine kanunlar anayasaya konulmuştur. 1971 yılına kadar basın açısından iyimser giden durum, anayasal bir takım zorunlulukların yerine getirilmemesi, toplumsal gerilimin artmasında dolayı yine askeri bir darbeye eskisinden daha kötü bir hale getirildi. Basının ve düşünce özgürlüğünü yok sayıldığı ve birçok gazetecinin tutuklandığı (Topuz, 2003: 250) bir döneme girildiğinde 1980 ihtilalinin ayak sesleri gelmeye başlamış, derin devlet kavramıyla tamamıyla yüz yüze gelinen bir döneme girilmeye başlanmıştı. Gazeteciler de dahil yazar, akademisyen, öğrenci birçok cinayet gerçekleşmiş, toplumsal ve siyasal etkenler karmaşayı körüklemiş ve nihayetinde birçok alanda köklü değişikliklere yol açacak ve basının liberalleşme altında ticarileşmesine yol açacak bir döneme girilecektir.

1.3.2. Medya'nın 1980 sonrası Gelişimi ve Siyaset ile İlişkisi

Darbeler Dönemi: Türkiye’de gerçekleşen her darbe ve sonrasında kurulan askeri rejimler, öncelikle dönemlerinin medya müesseselerini ele geçirmeye çalışmıştır. 1960 ve 1970 darbeleri radyodan duyurulurken, 12 Eylül 1980 darbesi televizyon aracılığıyla duyurulan ilk darbedir (Elmas, Kurban, 2011:21).

1970'lerden sonra dünyada yaşanan iktisadi ve teknolojik gelişmeler, medyada sermaye güçlerinin yer bulmasına ve ilerlemesine neden olmuştur. Özellikle komünizm akımının zayıflayıp liberal ekonomi anlayışının yayılması medyada mülkiyet kavramını ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de ise buna paralel olarak liberalist ekonomi politikalarına yönelik çabalar 1980 devrimi ile sonuç vermiş, diğer alanlarda olduğu gibi kitle iletişim araçlarında da ciddi değişime sebep olmuştur. Bu değişiklikler, medyanın mülkiyet biçimlerinde, maliyet ve finansman şartlarında, hukuki ve kurumsal altyapıda ve nihayetinde medya girişimcilerinin davranışlarında kendini göstermiştir (Söylemez 1997, akt. Demir,2007:183).

1980 ihtilalinde dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın liberal ekonomi çerçevesinde serbestleştirdiği medyada mülkiyet edinme hakkı ve 1990 yıllardan itibaren kurulan özel kanallar, zaten politik yönden kendilerini dördüncü değil birinci güç olarak gören medya sahiplerini (Demir, 2007:210), iktidarlarla derin çıkar ilişkiler kurmaya yöneltmiştir.

İhtilal sonrası ve Özal dönemi basın için olumlu geçmemiş, basını sınırlayıcı birçok kanun ve karar çıkarılmıştır. Dergi, kitaplar toplatılmış, yayınlar yasaklanmış, gazetelere sansür katı şekilde uygulanmıştır. Kısacası askeri rejimin başlattığı depolitizasyon politikası, Özal döneminde de uygulanmıştır (Koloğlu,2013:154).

Medyanın hızla serbestleştirilmesi ve “büyük yatırım gerektirmesi sebebiyle az sayıda aktörün kontrolsüzce sektöre girişinden kaynaklanan kartellerin oluşması,” bu alanı yönetmek üzere yasal düzenleme yapılması ihtiyacını doğurmuştur (Katırcıoğlu 2011, akt. Kurban, Sözeri, 2012:19).

Medya sektöründeki gruplaşma ve globalizasyon sonucu, yayıncı kuruluş sayısı 1980 öncesine göre çok fazla artış göstermiştir. 1980 sonrası neoliberal söylemleri ile belirlenen bir ticari mantığa göre işleyen ve yönlenen, salt “piyasanın” hükümrancılığına bırakılmış medya kuruluşlarının “tüketici kitlelerini” genişletmeyi amaçlayan pazarlama stratejileri sonucunda, teknolojik ilerlemelerin de katkısıyla belirli temalarda uzmanlaşan yeni yayın kuruluşları oluşmuştur (Kaya, 2009:294).

1990'lı yıllarda ise, hem düşünce hem de teknoloji alanındaki değişimler, Türkiye'deki basında da yapısal değişmelere sebep olacaktır (Koloğlu,2013:160). Artan liberal uygulamalar, beraberinde 'Medya işletmeciliği' kavramını ortaya çıkarmış ve 'basın özgürlüğünden iletişim özgürlüğüne' geçiş iddiasını ortaya atmıştır (Koloğlu, 2013:161). Etkisi daha sonraları görülecek olan medyanın geçirdiği ticari yenilenme ve tekelleşme sonucunda, döneme damgasını vuran 28 Şubat olayları, faili meçhul cinayetler gibi olaylarda basının yönlendirici, ticari ve siyasi kaygıları ön plana çıkmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde ise medyanın dev patronlarının siyasete girme çabaları hüsrana sonuçlanmış (Uzan grubunun siyasete girmesiyle yaşadığı akıbet) ve BDDK kararlarıyla el konulan ve medyada yatırımları bulunan birçok holding devletin el koymasıyla yok olmuştur. Bu dönemde kitlesel işsizlikler baş göstermiş, medya

kuruluşları ve çalışanları açısından ekonomik daralmalar başta olmak üzere birçok sıkıntı söz konusu olmuştur. 2000'li yıllarda, Avrupa Birliği uyum yasalarıyla birçok sektörel alanda olduğu gibi medyada da bir takım düzenlemelere gidilmiş, 2002 yılında AKP'nin iktidara gelmesiyle devlet denetimine geçmiş medya kuruluşları ve siyaset arasındaki ilişki farklı bir boyut kazanmıştır (Demir, 2007:229).

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA-SİYASET İLİŞKİSİNDE ETİK

2.1. Medya ve Siyaset İlişkisinin Etik Bakımdan İncelenmesi

Medya ve Siyaset, iki ayrı bilim dalının kapsamına giren olgulardır ve her iki olgunun aralarındaki kuvvetli ilişkiden ötürü, toplumsal değerler ışığında bir takım kural, ilke ve yaptırımlara ihtiyacı vardır.

Bu kapsam dâhilinde, teknolojik açıdan hızlı bir süreci aktif bir şekilde yaşayan medyanın, siyasi alandaki konumunda da paralel bağlamda bir takım değişkenliğe ve yeni aktörlerin yer almasına sebep olmuştur. Bu değişkenlik ise kamu görevi ifa eden medyanın asli görevlerini yerine getirirken gerek siyasi gerekse de sermaye güçleri tarafından suiistimal edilmesine neden olmuş, kendi yapısından kaynaklanan ve itibarını sarsan bir yapı kazanmasına sebep olmuştur (Demir, 2006: 2-3).

Medyanın bu olumsuz çerçeveden kurtulması ise bir takım yaptırımları, sorumlulukları yerine getirmesi ve dünya üzerinde genel kabul gören ve ülkemizde de medya denetim kurulları tarafından belirlenmiş olan prensipleri yerine getirmesi ile mümkün olabilir. Basın özgürlüğü sadece devlet tekeliyle değil kitle iletişim araçlarının yapısal problemlerini aşmasıyla mümkün görünmektedir.

Etik anlayış, bireysel ve kurumsal manada önem taşıdığı gibi toplumların varlığı ve geleceği açısından da önemli bir konuma sahiptir. Toplumsal açıdan varlığı kritik eşikte olan Medya etiği, belli bir toplumsal sisteme bağlı olarak kitle iletişim araçlarının ahlaki açıdan düzeltilmiş eylemleri, etik açıdan problem bulunan kararlarda yönlendirmenin yapılması, toplumsal ya da medya sisteminin hukuki, siyasi ya da ekonomik şartlarının çerçevesi gibi kalite standartlarının oluşturulması için tüyolar aktarır. Çünkü her bir toplumsal sistem insanların çoğu tarafından önemli ve eyleme yönelik olarak bulunan ortak değerler aracılığıyla ayakta durmaktadır (Röben, 2013:11).

2.1.1. Etiğin Tanımı

Etik kavramı, doğrudan ahlak kavramıyla açıklanamamakla beraber “Ahlâk” bütünlüğü içerisinde şekillendirilmiş ve belli bir topluluğun içinde yerleşmiş olan davranışlar, ilkeler ve değerler ile ilgili bütün bir sisteme gönderme yapmaktadır.

Mesleklerin ahlâk anlayışları bağlamında değerlendirildiğinde ise meslek sahiplerinin, mesleklerini yapma edimleri hakkındaki kuralları ve fikirleri içeren bir sistem anlamına gelir (Evers, 2010:47). Etik kavramı, bilimsel inceleme açısından ele alındığında ise, normların oluşumu ve kullanımı hakkındaki bilimsel çalışmalar anlaşılmaktadır.

Sıklıkla ahlakın tanımıyla açıklanmaya çalışılan etik ile ilgili kavram kargaşasını gidermek adına bir takım farklılıklar ortaya konulmuştur. Schicha'ya göre; 'Ahlak' kavramı, davranışı yönlendiren normları temsil ederken, 'Etik', ahlak felsefesini özellikle de ahlaki normları ve bunların açıklamalarını içeren “Ahlakın Tepki Teorisini” yansıtmaktadır. Özetle etik iyi ve adil davranışlar için genel kuralları açıklar (Schicha, 2010:10).

Etik, hayatın tüm alanlarını ahlaki değerler çerçevesinde düzenlemek ve ahlaki değerlerle, davranışlarla ilgili sorunlara açıklık getiren çalışmaları incelemekle beraber ahlaksal olanın özünü ve temellerini araştırır ve insanın kişisel ve toplumsal yaşamındaki ahlaksal davranışlar ile ilgili sorunlarını ele alır (Atatunç, 2006:11).

Etik ya da daha genel bir ifade olması açısından ve ahlakla ilintili yönünü vurgulamak açısından kullanılan 'Ahlâk Felsefesi'; onama ya da onamama şeklinde var olan yargıları, doğruluk ve yanlışlıklar, iyilik ya da kötülükler, erdem ya da erdemsizlikler, arzulanabilir veya arzulanmayan eylem ve durumlar açısından inceleyen bir disiplin (Filiz, 2008:43) olarak ta açıklanmaktadır.

Sonuç olarak etikte incelenen konular; insan eylemlerinin amacı, ahlaki yükümlülüğün niteliği, vicdan, ödev kavramı ve bunları inceleyen çeşitli felsefi sistemler (Pazarlı 1980, akt. Usta, 2011:39) olarak sıralanabilir. Belirtilen bu felsefi sistemler ise hemen hemen tüm bilim dallarını yakından ilgilendirir ve ilişkili olduğu bilim dalı içerisinde karakterize edilir. Bu noktada tartışmanın en yoğun olarak yaşandığı aşama, karakterize edilen etik kuralların ve felsefi sistemlerin uygulamaya geçirilmesi esnasında ortaya çıkan sorunlardır. Sorunların ve çözümlerin etik açıdan değerlendirilmesi ise; eylemi ahlaki açıdan iyi bir eylem yapan niteliksel durumu sorgulamakla ve bu bağlamda, ahlak, iyi, ödev, gereklilik, müsaade vb. gibi kavramları ele almakla mümkün olmaktadır (Usta, 2011:40).

2.1.2. Medya Etiği

İletişim Bilimlerinin disiplinler arası ortak çalışma konularından biri olan etik, medyanın siyaset ile olan karmaşık ilişki ağının somutlaştırılması ve sadeleştirilmesi açısından önemlidir. Ülkemizde siyasetin yanı sıra medyanın gündelik hayatla ilgili haberlerinde sıklıkla yaşanan etik ihlallerinin güncelliğini koruduğu göz önüne alındığında, konunun kuramsal çerçevelerin ışığında pratik çözümler dâhilinde tartışılmasının sonuç getirmesi olası görünmektedir.

Medya etiğinin tanımı, genel bir ahlak anlayışı çerçevesinde yapılmaktadır ve disiplinler bir çalışma sonucunda medya çalışanları için evrensel bağlamda belirlenmiş olan sınırları barındırmaktadır. Fakat birbirinden farklı kültürlerin taşıdığı evrensel değerler ve ahlaki tavır-davranışlar için genel bir açıklama yapılamayacağının (Almagor, 2002:124) altını çizmekte yarar vardır. Toplumdan topluma değişen yönetim tarzı, siyasi algı, toplum geleneklerindeki farklılıklar medya etiği tanımında da tırnak işareti açma ihtiyacını doğurmuştur.

İrvan, medya etiğini şöyle açıklamıştır: "medya mensuplarının ve de gazetecilerin görevlerini icra ederken, uymak zorunda olduğu ahlaki değer ve normlar bütünlüğü medya etiği olarak adlandırılır ve etik ilkelere medya organı değil, medya çalışanları uymak zorundadır" (İrvan, 2005:62).

Medya etiği, etiğin alt dallarından olan uygulamalı etik alanı içerisinde açıklanır. Uygulamalı Etik anlayışı, medya etiğiyle ilgili olarak kitle iletişim araçlarının işleyişi, daha özelde ise kitle iletişim araçları yoluyla yayılan enformasyonla ilgili olarak ortaya çıkan sorunlu durumlar hakkında sistematik bir düşünme biçimini önerir (Evers, 2010:46).

Ayrıca medya etiği uygulamalı etik kapsamında 'Görevci Etik Anlayışı' ve 'Yaratıcı Etik Anlayışı' içerisinde de açıklanmaktadır. Kant'ın görüşlerine dayandırılan 'Görevci Etik Anlayışı'na göre; bir kişinin eylemlerinin ahlaki olarak nitelendirilmesinin koşulu, aynı eylemin, davranışın evrensel bir ilke haline gelebilmesidir (Şad 2000, akt. Yağbasan, Gerçek, 2011:469). Mill'e dayandırılan 'Yararcı Etik Anlayışı'na göre ise; eylemin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyen şey, elde edilen sonuçtur. Buna göre en çok insan için en büyük mutluluğu sağlayan şeyler etik davranış olarak değerlendirilir (Ünlüer 2006, akt. Yağbasan, Gerçek, 2011:469).

Kaya ise Medya etiğinin zorunluluğu ve önemine değinerek şöyle demiştir (Kaya, 2009:29):

Medyanın (yeniden inşa yoluyla) aktardığı gerçeklik, gerçekliğin yalnızca aktaran tarafından tanımlanmış bir “Temsili”dir. Temsil sürecinde olay ya da oluşum (gerçeklik) yalınlaştırılmakta, birçok öge ve ayrıntısından arındırılmaktadır. Medya ile aktarım süreci, aktarım işleminin bir gereği olarak aktaranın öznelliğine önemli bir yer ve olanak tanımaktadır. Bu nedenle medyada aktarımların nasıl yapılacağı (gazeteciliğin meslek ilke ve kuralları) standartlaştırılmaya çalışılmış ve “objektifliği” sağlamak için etik kuralların geliştirilmesi önemli bir sorumluluk anlayışı olarak dile getirilmiştir.

Almanya'da medya etiği üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Christian Schicha ise medya etiğini, "medyanın iletim sürecine katılan bireylerin, meslek gruplarının ve branşların kendilerine düşen etik sorumlulukları yerine getirmesi, kamuoyuna karşı sorumluluklarını ise göz önüne almaları için, medya sunumu, dağıtımı ve üretimi esnasında geçerli olan işlevlerle ilgili kurallar formüle etme ve kurma ödevi" olarak betimlemiştir (Schicha, 2003:45).

Söz konusu bu sorumlulukların içeriğinin medyanın etik anlayışı çerçevesinde belirlenmesi ve etiğe uygun eylemlerinin belirlenmesi için gerekli görülen şartları içerisinde barındıran beş farklı katman belirlenmiştir (Schicha, 2010: 35-36):

1. Meta Etik kısmında, medya etiğinin (özgürlük, Sorumluluk gibi) temel prensipleri tartışılır.
2. Medya politik kısmında medya sistemleri ve medya kuruluşlarının organize olduğu çerçeve belirlenir. Bu noktada bilgi edinme hürriyeti ve şahitlerin vazgeçme hakkının açık olup olmadığı kurala bağlanır.
3. Organizasyon kısmında çıkar merkezli basın özgürlüğü çerçevesinde her bir medya kuruluşunun harekete geçmesi ve vazgeçmesi yer almaktadır.
4. Meslekle ilgili kısımda ise gazetecilik eylemleri ve kapsamını yönelik genel normatif talepler formüle edilir.
5. Son kısım olan bireyle ilgili aşamada ise her bir gazeteci ve alıcının eylem faaliyet alanları ve biçimlendirme seçimleri bulunmaktadır.

Yukarıda daha çok felsefî ve kuramsal anlamda açıklaması yapılan medya etiği, pratikte ise aslında bir meslek dalı içinde geçerli olmakta ve sıklıkla neyin yapılması ve yapılmaması gerektiğini, hangi davranışın kabul edilebilir olduğunu, hangi davranışın meslektaşları tarafından ilişkisinin kesilmesine yol açacağını oy birliğiyle belirleyen yazılı olmayan bir geleneği temsil etmektedir (Demir, 2006:26).

Medya etiği şüphesiz medya sistemine ve toplumun geri kalanıyla ilişkisine bağlıdır ve bunlardan kaynaklanır (Pattyn, 2000:69). Bu koşullar altında gerçek manada bir medya etiğinden söz edebilmek için dört tane temel unsur söz konusudur (Duran, 2005: 122):

Bunlardan **birincisi**, düşünce ve ifadede gazetecilerin özgür olmasıdır. **İkincisi** basın özgürlüğünün gerçekleşebilmesi için haberin özgür bir şekilde oluşabilmesi ve habere özgürce ulaşabilmenin sağlanmasıdır. **Üçüncü** olarak ta haberin temel değeri olan gerçek ve doğru haberin üretilmesi sayılır. **Son olarak** insana saygı çerçevesinde mahremiyet ve özel hayata saygı duymak ve korumaktır.

2.1.2.1. Medya Etiği çerçevesinde Medyanın Sorumluluğu

Medyanın tüm kamuoyu için sorumluluktan ibaret olduğu fikri yurttaşlar özellikle gazeteciler arasında kabul edilir (Pattyn, 2000:78). Medyada Basın Konseyleri ve Derneklerinin hazırlamış olduğu etik kodlar, tüm medya çalışanlarını ilgilendirse de, özellikle gazetecilerin haber aktarma ve haber toplama görevlerinden dolayı, kodların uygulamasında daha dikkatli olmaları beklenmektedir.

Bu bağlamda bilgilendirme sürecinde, haberlerle beraber kendi fikirlerini de alıcılara aktaran medya mensupları ile ilgili ortaya önemli bir problem çıkmaktadır. Problem, bilgilendirme sürecinde bir sapmanın söz konusu olması halinde halkın bunun doğrulama imkânının olmamasıdır. Olayların gerçekleri hakkında aktarma yapan medyaya bu yönde büyük ahlaki sorumluluk düşmektedir (Encabo, 2014:349).

Özellikle siyaset arenasında, Gazeteci ve Televizyon muhabirleri ile sıkı ilişkilerde olan siyasetçilerin Kitle İletişim Araçlarını menfi kullanımları ve diğer siyasi kurumları rencide eden yayınları teşvik edebilmeleri açısından etik kodlarla sınırlamaların getirilmesi zorunludur.

Bunun dışında medyanın birbirinden farklı sosyal gruplara karşı, onların ihtiyaç ve taleplerini karşılamak için sorumluluk içerisinde olması gerekmektedir (Demir, 2006:33).

Medyanın etik anlamda birçok sorumluluğu vardır. Türkiye açısından ele alındığında, basın etik kodları bakımından, haber toplarken ve bilgi aktarırken gazetecilerin dikkat etmesi gereken mesleki sorumlulukları şunlardır (İrvan, 2008:65):

1. Haber kaynaklarıyla ilişkileri düzenleyen ilkeler: Etik kodlarda; Haber kaynaklarının güvenliği ve güvenilirliği de göz önüne alınarak kesin ifadeler kullanılmıştır. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz (Basın Konseyi İlkeleri, Madde:7). Gazeteci, kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiç bir şekilde açıklamaz (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Madde:9).
2. Habere konu olan kişilere ilişkin ilkeler: Habere konu kişinin saklı ve özen gösterilmesi gereken hakları ve özellikleri olabileceğinden etik kodlarda, kişilik hakları korumaya alınmıştır. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz (Basın Konseyi İlkeleri, Madde:1). Gazeteci, kamuya mal olmuş bir şahsiyet bile olsa, halkın haber alma, bilgilenme hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiç bir amaç için, izin verilmedikçe özel yaşamın gizliliği ilkesini ihlal edemez (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Madde:7).
3. Haber toplama yöntemlerine ilişkin ilkeler: Teknolojinin gelişmesi ile beraber, gizli kamera, gizli dinleme vs. gibi etik açıdan kabul edilmeyecek yöntemlerin önüne geçmek için bir takım etik kodlar belirlenmiştir. Gazeteci, bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Madde:6).

2.1.2.2. Başlıca Medya Etik İlkeleri

Medya etiğinin temel ilgi alanı, medya çalışanlarının ya da gazetecilerin mesleklerini yaparken uymak zorunda oldukları kurallar ve ilkelerdir. Kuşkusuz her meslekte olduğu gibi gazeteciliğin de kendine ait etik ilke ve kuralları vardır. Çeşitli

mesleki kuruluşlar tarafından geliştirilmiş olan gazetecilik meslek ilkeleri, gazetecilere yol gösteren, doğru davranışı teşvik eden yanlış davranışlardan kaçınmayı öğütleyen ilkelerdir (İrvan 2003, akt. Özer, Sinav, 2009:117).

Medya Etiği ile ilgili ilkeler belirlenirken iki amaç ön plana çıkarılmaktadır (İrvan, 2005:63-65):

Bu amaçlardan ilki '**Gazetecilik Misyonunu Koruma Altına Almak**'tır. Basın konseylerinin bu konuda belirlediği ilkeler arasında 'Gazetecinin Toplumsal Sorumluluğu' kısmında misyon detaylı olarak anlatılmıştır.

İkinci amaç ise '**Gazetecilik Mesleğinin Güvenilirliğini Güvence Altına Almak**' ya da diğer bir deyişle gazeteciliğin daha saygın, daha onurlu ve güvenilir bir profesyonel meslek haline getirmektir.

Özellikle tüm dünyada ve ülkemizde, Basın örgütleri ve derneklerinin bu yönde yaptığı çalışmalar ve yayınlanan deklarasyonlar, sınırların belirlenmesine yönelik çabalar ve bu çabalar çerçevesinde genel kabul görmüş bir takım etik kurallar ortaya çıkmıştır (Banar, 2013:7):

- a) Doğruluk ve dürüstlük
- b) Tarafsızlık ve objektif olmak
- c) Meslek sırrı- haber kaynağına saygı ve sadık olmak
- d) Haber ve yorum ayrımı
- e) Mahremiyet ya da özel hayatın gizliliğine saygı
- f) Eleştiri sınırını aşmama- iftira, hakaret, kötöleme ve asılsız iddialardan kaçınma
- g) Cevap ve düzeltme hakkına saygı
- h) Kişisel çıkarlara prim verilmemesi
- i) Gerçeklerin kurumsal çıkarlardan önce tutulması
- j) Şiddete, porno yayınlara ve terörizme karşı duruş sergileme

Medya etiği çerçevesinde değerlendirildiğinde, özellikle gazetecilerin misyonunun, günlük hayata yönelik bilgi aktarma ve aktardığı bilgilerle okuyucu

kitlesinin karar verme sürecini etkilediği göz önüne alınırsa (Lambeth, 1986:54), bazı basın ilkelerinin ön plana çıkarılması ve medya etiği açısından tartışılması kaçınılmazdır. Bununla beraber öne çıkan bazı basın ilkelerinin anlaşılması bakımından açıklanması yerinde olacaktır.

2.1.2.2.1. Gerçeklik ve Doğruluk

Gerçeklik ve Doğruluk kavramları birbirine yakın anlamlara sahip olup farklı durumları açıklamak üzere kullanılmaktadır. Kavramlardan biri olan 'Gerçeklik' kavramı, sebeplerin, tecrübelerin, olayların ve inançların bütünlüğü (<https://de.wikipedia.org/wiki/Wahrheit>) anlamına gelirken, 'Doğruluk' kavramı ise ifadenin, bir şeyin doğru olması, ölçülü olması anlamında kullanılır (<https://de.wikipedia.org/wiki/Richtigkeit>). Medyanın yapısından dolayı farklılaşan bir iletişim süreci yaşanmaktadır. Toplumun “enformasyonelleşmesi” olarak da adlandırılan bu süreçte vatandaşlara sunulan enformasyon çeşitlendikçe, bu enformasyonu sağlayanların, izleyicinin dikkatini çekmesi giderek güçleşmektedir (Evers, 2010:53). Verilen enformasyonda gerçeklik ve doğruluğun tespiti yani bilginin doğruluğu, uygun araştırma ve doğrulamalar ve güvenilir veriler sonunda ve olayın olduğu andaki gerçeğe bağlı kalarak tarafsız değerlendirilmesiyle anlaşılır (Demir, 2006 :285). Bu durumda gerçeklik ve doğruluk ilkelerinin medya mensupları tarafından kullanılma tarzı da alıcıların enformasyon çeşitliliği arasında seçimlerini önemli derecede etkilemektedir.

2.1.2.2.2. Nesnellik (Objektiflik)

Nesnellik bir durum veya olayda çarpıtmadan ya da öznel değer vermeksizin uyumun sağlanmış olmasıdır. Nesnellik gazetecilik sunumu anlamında gerçeği olduğu gibi veremez. Gazeteciler bilinçli ya da bilinçsiz bir görüşü tutar ve nesnelliği habere stratejik olarak döşenir (Burkhardt, 2009:88).

Nesnellik medya çalışanlarının gerçeği kendi değer sistemlerinden uzak bir şekilde kamuoyuna aktarabilme gücüne sahip olmasıyla doğru orantılıdır. Nesnellik kavramı gerçeklerin seçilmesiyle, düzenlenmesiyle, çerçevelendirilmesiyle ve değerlerle bağlantılı veya bağlantısız olarak kamu gündeminin oluşturulması sürecinde haberlerin nasıl yaratıldığıyla ve aktarıldığıyla ilgilidir (Almagor, 2002:100).

Nesnellik, uygulama açısından problemli olan ilkeler arasında bulunmaktadır. Haberin nesnellik ve gerçeklik iddiasının açıklığa kavuşturulması ve bu ilkelerin hayata geçirilmesi medya muhabirleri açısından bazı sorumlulukları zorunlu kılmaktadır. Bu durum sonucu muhabirlerin, kendi öznelliğini gizlemek ve haberin nesnel olduğunu vurgulamak için, birtakım anlatısal stratejiler geliştirmesine yol açmıştır (Dursun, 2005:78).

Nesnellikte iletilebilecek dış bir gerçeklik vardır ve değerlendirme sadece dış dünyanın tasviri içinde kalır, yani pasif izleyici görüşüne dayanır. Bu durumda izleyicinin olaylar ve olgularla ilgili şahsına özgü fikirler üretmesine gerek yoktur çünkü olan olduğu gibi aktarılmıştır ve son olarak iletişimci gerçeğe seçimsel olarak girme ve neyin önemli olup olmadığını saptama kabiliyetine sahiptir. Bu yönüyle nesnellik sadece aktarılanlarla değil; aktarılmayan, gündeme taşınmayanlarla da ilgilidir (Erdoğan 1997, akt. Göker vd., 2009:240).

Haber çalışanları yönünden nesnellik, altı ögeden oluşur. Bunları şöyle sıralamak mümkündür (Tokgöz 2003, akt. Göker, Doğan, Demir, 2009:239):

1. Bir sorunun farklı yönlerini sunarken dengeli ve tarafsız olma.
2. Haber yazarken kesinliğe ve realizme uyma.
3. Haberde tüm ana geçerli noktaları sunma.
4. Yorum ile olguları birbirinden ayırma.
5. Yazarın kendi tutumu, yorumu veya katılımının etkisini azaltma.
6. Aykırı, yanlı olma ve hınç alma amaçlarından kaçınma.

2.1.2.2.3. Eleştirel sınırların korunması

Medya, olay ve olguları sorgularken toplumu aydınlatmak ve yönlendirmek adına eleştiri ve yorum yapabilmektedir. İletişim Bilimleri açısından değerlendirildiğinde eleştiri fonksiyonuna işlerlik ve misyon yüklendiği görülecektir. İletişim Bilimleri açısından medya eleştirisi, bireyin belirli değerleri ve kurallarından dolayı ortaya çıkan nesnel ve öznel kriterlere bağlı olarak değerlendirme yapmayı amaçlayan bir yetkiyi ifade etmektedir. Bu süreç tecrübe, gözlem, keşif yoluyla kazanılmış olan medya alanında edinilen bilgiyi zorunlu kılmaktadır (Ganguin, 2004:3).

Medyada bilgi verme özgürlüğü yanında, düşüncelerin inançların ve yargıların yer aldığı yorumlar ve eleştirilerin korunması gerektiği her düzlemde dile getirilmektedir. Demokratik ülkelerde yorum ve eleştiri yapma özgürlüğü için kesin sınırlama yapılmamakta, hem hukuk hem de ahlak sınırları içerisinde (Demir, 2006: 65) muhabirin misyonunu yerine getirmesi beklenmektedir.

2.1.2.2.4. Kişilik haklarının korunması

Bir haber, toplumsal bir olay üzerine yapılabilecek olası yorumlardan bir seçme yapmak zorundadır (Edgar 1998, akt. Göker vd., 2009:240).

Mesleki sınırlılıklardan biri alıcıların pazar payı olarak görülmesinin önüne geçilmesi ve ticari kaygılardan dolayı izleyici kitlesinin genişliği (Encabo, 2014:349) yerine kalitesinin arttırılmasıdır. Kişilik hakları sadece halk açısından düşünülmemeli. Siyasi ve ünlülerinde özel hayat ve mahremiyet sınırına saygı duyulmalıdır. Dünya çapında konsey ve komisyonlar tarafından alınan bir çok karar olmakla beraber Türkiye'de Gazeteciler Cemiyeti tarafından oluşturulan bildirgede sınırları belirlenmiştir.

Tüm konseyler tarafından alınan kararlarda ortak nokta, kişinin kamuya açılan kısmının mutlaka konuyla doğrudan ilgisi olması ve ilgili kişinin özel hayatının onun kamusal faaliyetlerini etkileyip etkilemediğinin gözetilmesidir (Demir, 2006:64).

2.1.2.2.5. İfade Özgürlüğü

Kamuoyu sadece toplumdaki bireylerin kendi aralarındaki etkileşimle değil, siyasal iktidarın, çeşitli toplumsal güç odaklarının, çıkar çevrelerinin, sivil toplum örgütlerinin ve medyanın etkileriyle çeşitli toplumsal sorunlar etrafında ortaya çıkan bir olgudur. Bilginin serbestçe dolaşımı ve ona özgürce ulaşabilme, kamuoyunun etkili bir şekilde ifade edilebilmesi ve dolayısıyla demokratik sürecin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için vazgeçilmez öneme sahiptir (Onay, 2012:38). Bununla beraber her bir demokratik hukuk devleti, temel kaide olarak düşünce oluşumunu, özgür düşünceye sahip olmayı ve bunlarla beraber başka insanlarla da düşüncelerini paylaşma serbestliğini garanti eder (Haller, Holzhey, 1992:243).

Basın özgürlüğü siyasi görünebilir ve güçlü bir temel hak olarak göz önüne alınabilir. Ama göz önüne alınması gereken diğer bir husus, hem etik hem de basın

özgürlüğü anlamında özgürlüğün merkezi noktasında bulunmasıdır. Özgürlük ahlaki medya etiğinin temel oluşum kaynağıdır. Fikir ve eğilimler adına yapılan özgürlük tartışmaları ve soyut mücadele de ancak demokratik özgür bir ülkede mümkün olmaktadır (Boventer 1989, akt. Schiffrer,2009:58).

Basın özgürlüğü bugün sadece medyanın yaygınlaşmasına hizmet eden teknik yayıncılığa itibar etmekle yetinmemekte, ayrıca yazılı olmayan anayasal yapıya ait düşünce özgürlüğüne de önem vermektedir (Haller, Holzhey, 1992:243).

2.1.3. Türkiye’de Medya Etiği ilkelerini belirleyen Konsey ve Kurullar

Ülkemizde sermayenin medya dünyasına girmesiyle çeşitlenen yazılı ve görsel yayınların toplumsal ve kültürel yapıda meydana getirdiği değişimler ve bunun sonucunda toplum tarafından benimsenen ve hassasiyet gösterilen etik prensiplerin ihmal edilmesi ve ya çiğnenmesinden kaynaklanan tartışmalar, özdenetimi sağlayacak konsey ve kurulların kurulmasını zorunlu hale getirmiştir.

Kurul ve konseylerin kurulumunda, basın özgürlüğü çerçevesinde denetimin basın kuruluşları tarafından yapılması, görsel medya unsurların da ise teknolojik etkenlerin varlığından dolayı devlet gözetiminde ve hukuki bağlayıcılıkları olan yönetmelikler çerçevesinde denetimin sağlandığı yeri gelmişken ayrıca vurgulanmalıdır.

2.1.3.1. Yazılı Medya Denetimi Yapan Konseyler

2.1.3.1.1. Basın Konseyi

1980’den sonra Liberal ekonomik politikalarından dolayı sermayeleşen ve depolitize olan basının üzerinde herhangi bir denetimin söz konusu olmaması adına Oktay Ekşi ve arkadaşları tarafından özdenetimi sağlayan bir konsey kurma kararı alınmıştır (Işık, 2012:165).

12 Eylül ihtilalinin ardından ve Liberal kuram uygulamalarıyla güçlünün zayıfı ezdiği bir ortamda basına olan güveni tekrar kazanmak adına 1986 yılında kurulan bu konsey, amacını, “daha özgür, daha saygın bir basına kavuşmak isteyen gazetecilerin, kendi özgür iradeleriyle bir araya gelmelerini sağlayan bir ortak zemine dayanarak, Türk basınının kendi kendini denetlemesi konusunda Batı demokrasisi içindeki ülkelerde başarılı örnekleri bulunan bir sistemi getirebilmek ve yaşatabilmek” şeklinde belirtmiştir (<http://www.basinkonseyi.org.tr>).

Basın Konseyi sözleşme ile kurulmuş, dernek ve vakıf gibi hükmi şahsiyeti bulunmayan bir kuruluştur. Meclis çoğunluğunun veya hükümetin çıkaracağı yasalarla veya kararnamelerle, vakıf veya dernek gibi kuruluşlara müdahale edebileceği düşünüldüğünden dolayı sözleşme ile oluşturulmuştur (<http://www.basinkonseyi.org.tr>).

Basın Konseyi diğer ülkelerdeki özdenetim konseylerinin içerisinde yeni olduğundan dolayı kendini topluma ve basına kabul ettirmek için bir takım faaliyetler gerçekleştirmiştir (Demir, 2006:141-144):

- Türk medyasında önemli temsil gücünü elde etmesi
- Basın özgürlüğünü elde etmek adına seminer, toplantı faaliyetleri ve siyasi düzlemde lobi faaliyetleri
- Basın Meslek İlkelerine uyulacağına dair üye basın organları tarafından ibarenin yayınlanması
- Cemiyetlere bulunduğu yerlerde konseyi temsil yetkisi vermesi
- Yazılı, sözlü ve görsel basında meslek ilkelerinin ihmal edilmesinden dolayı basın ve yayın kuruluşlarını bir araya getirerek Basında Uzlaşma Deklarasyonunu imzalatması
- İletişim Özgürlüğü Raporlarının yayınlanması
- Dünya Basın Konseyleri Birliği üyeliğine katılması
- Sınırötesi yayınlar için özdenetim mekanizması kurma teşebbüsü
- Türk-Yunan medya konferanslarını düzenlemesi

2.1.3.1.2. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 1946 yılında çok partili sisteme geçiş arifesinde kurulmuş bir cemiyettir. Kurucuları arasında gazeteci-karikatürist Sedat Simavi'nin başını çektiği konseyin ilk başkanı da yine Sedat Simavi olmuştur.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti misyonunu şu şekilde açıklamıştır (<http://www.tgc.org.tr>): “Gazete, dergi, radyo, televizyon gibi yazılı, işitsel, görsel ve elektronik iletişim ve internet alanlarını kapsayan gazetecilik mesleğini; mesleğin geleneklerini, ahlak ilkelerini korumak” öncelikli hedef olarak tespit edilmiştir.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, meslek ilkelerinin yerleşmesi ve korunması amacıyla 1998 yılında "Türkiye Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ni yayınladı. Tüzükte yer alan ilkelerin korunması ve basındaki gelişmelerin takibi Basın Senatosu tarafından yapılmaktadır (Demir, 2006: 148).

2.1.3.1.3. Medya Etik Konseyi

Medya Etik Konseyi, Basın konseyi çatısı altında yazılı ve görsel basında etik ihlallerinin artması ve güven azalmasının yaşanmasından dolayı kurulmuş bir konseydir. Konsey kuruluş amacını şu şekilde açıklamıştır (www.medyaetikkonseyi.com): "Ulusal TV'lerin sayısının ulusal gazetelerden daha fazla hale gelmesi ve gazete okuyucusunu olumsuz yönde etkilemesi ve değişik bir çok ekonomik sebeplerden dolayı rekabetin artması sonrasında, yayıncılıkta meslek ilkelerinin tiraj veya reyting uğruna hiçe sayılması özellikle seviyesiz ve gayri ciddi müstehcenlik sınırlarını dahi zorlayan magazin program ve gazete ekleri ile gazetecilik mesleğinin TV dizilerine konu haline gelmesi, mesleğin yeniden itibar kazanması için Basın Konseyi'nin yapmış olduğu özdenetim çalışmalarına bir anlamda destek vermek amacıyla gazete ve TV'lerin özdenetimini sadece şikayetlere bağlı kalmaksızın başta ETİK açıdan olmak üzere her yönüyle özdenetim yapmak için Medya Etik Konseyi kurulmuştur".

Medya Etik Konseyi tarafından desteklenen ve oluşturulan ilkeler; Basın Ahlak Esasları, Basın Meslek İlkeleri, Gazetecilik Meslek Etik İlkeleri, TV Yayın İlkeleri olmak üzere dört genelge içerisinde toplanmıştır (Ek'te çalışma ile ilgili 'Gazetecilik Meslek Etik İlkeleri' genelgesi bulunmaktadır).

2.1.3.2. Görsel Medya Denetimi Yapan Kurullar

Türkiye'de görsel medya alanında özdenetimi sağlayan tek ve en yetkili kurul, hukuki yetkilerle donatılmış ve cezai yaptırım dahil tüm denetim yetkilerini elinde bulunduran Radyo Televizyon Üst Kurulu'dur.

2.1.3.2.1. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

1993 yılında radyo ve televizyon üzerinde devlet tekelinin sona ermesinden sonra kitle iletişim araçlarının kamu yararı çerçevesinde devlet çıkarı gözetilerek düzenlenmesi ve ileride yaşanacak teknolojik gelişmelerde göz önüne alınarak

yayınların kanun kapsamına alınması amacıyla kamu yayıncılığında düzenleme yapılmıştır (Işık, 2012:194). Neticede ileriki aşamalarda yapılan düzenlemeleri denetleyecek ve düzenleyici rolünü üstlenecek 'Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'1994 yılında kurulmuştur.

Kurul, özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğindedir ve beşi iktidar partisi tarafından teklif edilen, dördü ise muhalefet partileri tarafından teklif edilen toplam 9 üyeden oluşmaktadır (Işık, 2012:197).

RTÜK'ün kanunen verilen yetkileri (RTÜK yayın ilkeleri ek'te verilmiştir) arasında; yayın lisanslarını ve karasal, uydu ve kablo yayın izinlerini dağıtmak, yayınların içeriğini denetlemek, izleyicilerden gelen şikâyetleri yanıtlamak ve yasal mevzuatın ihlali durumunda yaptırım uygulamak bulunmaktadır (Sözeri, Kurban, 2012:21).

Verilen yetkiler çerçevesinde, RTÜK'ün Türkiye'deki iletişim alanına üç şekilde müdahale ettiği görülür. Bunlar; kural koyma, denetleme/ yaptırım ve frekans tahsisi gibi örgütsel sınırlamalar şeklinde değerlendirilmektedir (Kejanlıoğlu 2001, akt. Damlapınar, 2007:118).

2.1.4. Siyaset Etiği

Medya alanında olduğu gibi siyaset alanında da etiğin özel bir yeri vardır. Ulusal ve uluslar arası düzeylerde, siyasal etik üzerine birçok çalışma yapılmakta (örneğin Cüneyt Yüksel'in TÜSİAD için hazırladığı Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik çalışması), siyaset açısından etiğin vazgeçilmezliği gün geçtikçe daha fazla dillendirilmektedir.

Siyasetin tamamlayıcı unsurlardan biri olan siyaset etiği, siyasetten ayrı olarak kurgulanmış olan sorumluluklar ve yükümlülüklerin ele alındığı (Schäfer, Mönter, 2013:7) bir alan olarak tarif edilir. Siyaset etiği sürdürülebilirlik açısından medya etiği ile karşılaştırıldığında, siyaset alanında sorumluluğun daha ağır ve kanuni açıdan bağlayıcılığı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebepten dolayı siyaset etiğinden ve sürdürülebilirliğinden söz edebilmek için her şeyden önce devleti oluşturan tüm erklerin- yasama, yürütme ve yargı- etik davranış ilkelerine bağlı olması (Yüksel, 2010:11) gerekmektedir.

Siyaset etiği, halkı harekete geçiren ve endişe veren savaş ve barış gibi en hassas dönemlerde çıkan büyük problemler sonucu ortaya çıkan bir öğretilerdir. Bu öğretiyi, aynı zamanda siyasetçileri haberleştiren gazeteciler gibi siyasetçilerin de günlük davranışlarının yönergesi (Schäfer, Mönter, 2013:9) durumundadır. Söz konusu etik kurallar siyasetin işleyişini belirlemekle kalmamakta, kamuoyu, medya, sivil kuruluşlarla olan ilişkisini de düzenlemesi açısından önemli rol oynamaktadır.

İnsanların çeşitli istekleri, ilgileri ve hedeflerinden kaynaklanan çatışmaların sıklığı, demokrasilerde düşünceler, uyumlar, inançlar, karakterler, hayata bakış açıları, dünya görüşleri ve ideolojilerde bir çoğulculukla sonuçlanır. Bu da birbirine zıt politik kararların değerlendirmesini beraberinde getirir (Lindenau, 2014:8).

2.1.4.1. Medya-Siyaset ilişkisinin Etik yönden incelenmesi

Artan kutuplaşma ve siyasi gerginliğin sürekli arttığı global ortamda, en tartışmalı olan durumlardan biri de medya ve siyaset arasında yaşanan etik bazlı tartışmadır. Özellikle ülkemizde medyanın siyasi tutumlarını rahatça sergilemesi ve medyanın çıkarlar dünyasına kurban verildiği bir dönemde, medya siyaset ilişkisinde Medyanın mülkiyet yapısındaki değişimler, medyanın hükümetle ilişkilerini etkilemiş, oluşan medya kartellerinin aslında şirket kazancını arttırmak için siyasal baskılar yapan bağımsız güç merkezleri (Curran, 2014:144).

İlk bölümde medya ve siyaset arasında mevcut olan ilişkinin değerlendirmesi yapılırken siyaset sistemlerinin medyayı nasıl şekillendirdiği ve medya üzerinde mevcut olan etkilerine kısaca değinilmiştir. Bu bölümde ise sadece uygulamada görünür olup süreç içerisinde kendiliğinden var olan, resmiyette ise tersi bir durumun söz konusu olduğu medyanın siyaset üzerindeki etkilerine değinilecek, siyasetin ise pratiğe dökülen medya üzerindeki uygulamaları açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.4.1.1. Medyanın Siyaset üzerindeki etkisi

Medya ortaya atılan önemli iddiaları, tam, objektif ve anlaşılır şekilde aktarmak ve çeşitli görüş açılarını dile getirmek zorundadır. Bu noktada bağımsız iletişim, eleştirel bir kamuoyu oluşumu açısından gerekli olan irade ve karar gelişimini kamusal süreç içerisinde yapılandırmayı, demokrasinin bir parçası olarak garanti eder (Schicha, 2003:44). Bu çerçeveden bakıldığında, bir nevi demokrasinin toplum adına denetleyicisi

sıfatıyla hareket eden medyanın; ekonomik, siyasal, sosyal tüm çevrelerle eşit bir mesafede durması ve işlevlerini objektif bir şekilde yürütmesi beklenmektedir.

Günümüzde siyaset medya üzerinden kurgulanmakta, siyaset dünyası medya tarafından üretilmekte ve sunulmakta; eğlenceye dönüştürülmekte, imaja dayalı şekillendirilmekte, sembolik ve törensel boyutla ele alınmakta, kişiselleştirme, basitleştirme, dramatize etme yöntemleriyle gösteriye dönüştürülmektedir (Çebi 2002, akt. Damlapınar, 2008:191).

Medya yalnızca siyaset hakkında bilgi iletmekle yetinmemekle beraber siyasetin sahneye konulmasındaki temel kural, ölçüt ve yöntemleri de belirlemektedir (Çebi, 2002: 28). Sonuç olarak medyanın siyasi aktörlere sunduğu imkanlar dâhilinde denilebilir ki, medyanın işleyiş mantığı siyasetin işleyiş mantığı üzerinde egemenlik kurmuş ve böylece siyasetin inşa edilmesi sürecinde medya, aktif rol almıştır (Çebi, 2002:28).

Geleneksel medyanın (özellikle gazeteler ve dergiler) gücü ve büyüklüğü önemli ölçüde ticari anlamda büyümeyle birlikte arttı ve basında yoğunlaşma sürecine girildi. Yapısal bir değişikliğe giden medyanın, hacmi ve gücü artarken, giderek daha küçük bir grubun denetimine girmeye başladı (Evers, 2010:51). Medyadaki bu gelişme, etkileşimde olduğu diğer alanlarda da ister istemez değişimlere sebep olmuştur. Bu çerçevede genelde siyaset kurumları, medyanın özellikle toplum gündemini belirleme işlevini etkin kullanmayı talep eder ve çoğu zaman özellikle farklı çıkar ilişkileri içerisinde oldukları medya organları tarafından bu talepleri karşılanmaktadır (Göksu ve Eroğlu 2006, akt. Güllüpınar, 2011:198).

2.1.4.1.2. Medyanın İktidar Üzerinde Denetim Rolü

Kitle iletişim araçları, her ne kadar siyasi erk gibi hukuki dayanaklara başvurarak iktidarı denetleme yoluna gitmese de yaptığı yayınlarla siyasi erklerin sistemini kontrol etmekte halkı ilgilendiren süreçler hakkında bilgilendirme yapmaktadır.

Bağımsız bir demokraside özgür medya halkın politik düşünce yapısını etkileyecek fonksiyona sahiptir. Bu fonksiyon, medyanın bilgilendirme yapmasıyla ve halkın politik sorunlarla ilgili kendi düşüncesini gerçek bilgiye dayandırmasını

sağlamak amacıyla yapılan bilgilendirmeye erişme imkanına bağlıdır (Donges, Branahl, 2011-www.bpb.de/izpb).

Bu açıdan ele alındığında, medyanın öncelikli görevlerinin başında bilgilendirme yapmak için halkı yönlendirecek haberleri seçmek, oluşturmak, bir araya getirmek ve yorumlamak gerekmektedir.

Medya siyasi temsilciler ile halk arasında köprü vazifesi gördüğünden dolayı iktidar sahiplerine karşı gizli tutulan ve kritik konumda olan bilgiyi yayarak bir denetim fonksiyonu görevini icra etmektedir. Bu denetim fonksiyonundan dolayı medya dördüncü güç ya da demokrasinin bekçi köpeği olarak adlandırılır (Donges, Branahl, 2011-www.bpb.de/izpb).

Ayrıca yetkiyi kötüye kullanma, keyfi uygulama ve rüşveti ortaya çıkarma gibi bir denetim fonksiyonunu da üstlenen medya, bu gücüyle aynı zamanda şiddetin tanımını ve insani değerlerin yaralanmasını önleyen bir medya etiğine yönlendiren medya yapımcısının sorumluluk bilincini teşvik eder (Pötzsch, 1995:51).

Medyanın denetimler sonucunda iktidar üzerinde müdahalesi iki şekilde gerçekleşmektedir (Eyüpoğlu,1999:50-53) :

- a. Açıktan Müdahale Eylemi:** Açıktan müdahale eylemi, ya toplumdan gelen taleplerin iletilmesi hususunda iktidar unsurlarının bilgilendirir, ya kurum veya kuruluşlar arası görüşmelerle ilgili kamuoyunun görüşlerini alma ve alınan kararları benimsetme aşamasında 'Danışma-Görüşme Yolu'nu devreye sokarak ya da iktidar ve iktidar unsurlarına karşı gerek çıkarların tehlikeye girmesi anında gerekse de halk adına gerektiği durumlarda 'Tehdit Yöntemi'ni kullanarak gerçekleşmektedir.
- b. Kapalı Müdahale Eylemi:** Darbeler ve politik süreçlerde medya patronlarının ve medyada sözü geçen kişilerin kapalı kapılar ardında iktidarla masaya oturması ve iktidara müdahalesi, 'Kapalı Müdahale Eylemi'nin yöntemlerinden biridir.

Medya iktidarın toplumla arasındaki bağ olma özelliğinin yanı sıra toplum adına iktidar icraatlarını takip ederek enformasyon görevini yerine getirir. Özelde ise medya

kendi ticari ve reklam kaygılarından dolayı da iktidarla yakın ilişkide olarak çıkarlarını güvenceye alacak denetim aktivitelerinde de bulunabilmektedir.

2.1.4.1.3. Medyanın siyaset üzerinde etik sorumluluğu

Medyanın özellikle siyasi kurum ve aktörlerden bağımsız bir sorumluluk içerisinde toplumu yönlendirmesi ve bilgi edinme hakkını objektif bir şekilde karşılaması beklenmektedir. Fakat demokrasi denetimi gibi iddialı bir söylemin arkasındaki medya, bazen çıkar ilişkilerini ön planda tutabilmekte ve büyük işletmelerin ve kamu otoritesinin kontrolü altına girebilmektedir (Şimşek, Uğur 2008, akt. Güllüpunar, 2011:198). Özellikle Liberal kuram akımının da etkisi ile Medyada mülkiyet edinme hakkı, siyasi erkânla aradaki mesafenin gitgide kaybolmasına ve etik sorumlulukların arka plana itilmesine neden olur. Bu durumda toplum, birçok anket sonuçlarında da belirtildiği üzere (örneğin Kadir Has Üniversitesi, Türkiye Sosyal ve Siyasal Eğilimler Araştırması- 2013) refleks olarak Siyasal kurumlara ve Medyaya güvenmemektedir.

Medya, en önemli özelliklerinden tarafsız ve objektif yayın yaptığı sürece etik kurallar bağlamında değerlendirilir. Medyanın sorumluluğu ve denetleme yetkisi çerçevesinde, her ne kadar ilkelere sadık kalmaya çalışsa da bazen, bu işlevlerini yitirip kural tanımaz bir hale gelebilmektedir (İrvan 2002, akt. Güllüpunar, 2011: 198).

Medya, Basın Etik ilkeleri olarak belirlenen ilkelere özellikle toplum ve diğer kurumlarla olan ilişkilerini düzenlemek için ihtiyaç duymaktadır. Özellikle etik kurallar arasında ilk sırada yer alan 'Doğruluk' ve 'Dürüstlük' ilkesi gerek Toplum gerekse de diğer tüm kurumlar, özelde ise siyasi kurumlar için bir ihtiyaçtır. Çünkü basın meslek ilkeleri siyasi otorite, kamuoyu ve meslek çalışanlarının güvenini sağlamak zorundadır (Banar, 2013:10).

Medya, gerek toplum ve kurumlarla olan ilişkilerinde ve gerekse de toplumun kurumlarla olan ilişkilerinde etkin rol oynamak ve bu ilişkileri düzenlemek için bir takım ilkeler geliştirmek ve uygulamak zorundadır. Etik prensipler etrafında belirlenen bu ilkeler ise, medyanın genel olarak yerine getirmek zorunda olduğu normatif ödevler esas alınarak belirlenir.

Belirtilen bu normatif esaslar genel olarak şu şekilde sıralanmıştır (Schicha, 2003:44):

- a. **Bilgi aktarma fonksiyonu:** Kitle İletişim Araçlarının en temel fonksiyonudur. Alıcıların algıları ve bilinci aktarılan bilgiye göre şekillendiğinden, bağımsız ve doğru bilginin aktarılması önemlidir.
- b. **Kamusal Söylem İçin Önemli Konuların Hazırlanması (Gündem Belirleme):** Siyasi, ekonomik, sosyal haberlerin sentezini yapmak ve insanların ne hakkında düşüneceğinin zeminini hazırlamak, Medyanın diğer önemli fonksiyonudur.
- c. **Eğitim ve Sosyalleştirme Fonksiyonu (Değer Aktarımı):** Kültürel değerlerin aktarma ve toplumsal bilinçlendirmeyi artırma ve bunu ahlaki prensipler çerçevesinde yerine getirme fonksiyonudur.
- d. **Entegre Etme Fonksiyonu (Ortak Hedef Arama):** Medya; özellikle farklı ırk, dil, kültürlerden oluşan bir toplumsal yapıda ortak paydalar çıkarma ve aynı kaygılar etrafında birleştirme güdüsü taşır.
- e. **İlişki Fonksiyonu (Düşünce İnşası):** Medya; bireyler ve toplumsal arası ilişkileri düzenlerken, bireylerin düşünce sisteminin inşasına da destek olur. Tarafsızlık ve dürüstlük ilkesi etrafında objektif yayın yapma bu noktada daha fazla önem ve sorumluluk gerektirmektedir.
- f. **Telaffuz Fonksiyonu (Bütün Toplumsal Güçlerin):** Medya politik sistemlerle ilgili halkı bilgilendirmek, halkın istek ve taleplerini siyasi güçlere iletmekle görevlidir. Siyasi güçler ise Kitle İletişim Araçlarını kullanarak düşünce, tutum ve davranışlarını halkın taleplerine göre değiştirmekle yükümlü oldukları gibi, demokrasi gereği medya üzerinden kendilerini halka tanıtmaya hakkına sahiptirler.
- g. **Eleştiri ve Kontrol Fonksiyonu:** Denetleme fonksiyonunu icra ederken eşit mesafede ve ahlaki ilkeler çerçevesinde abartıya kaçmadan eleştirme ve kontrol etme, medyanın önemli bir işlevidir.

Medyanın sorumluluk alanında şekillenen bu fonksiyonlar, etik kapsamında değerlendirilmekle beraber, sadece siyaset alanında değil genel anlamda medya ile temas halinde olan birçok sosyal, toplumsal, bilimsel ve hukuksal alanı kapsamaktadır.

2.1.4.1.4. Siyasetin Basın üzerindeki etkisi

Gerek uluslararası toplulukların gerekse de bir devlet bünyesinde bulunan toplulukların siyasi yapısını düzenleyen, yöneten, koruyan siyasetin (Duden Lexion, akt. Adam, 2007:15) ait oldukları toplumu etkileyen misyonlar üstlenmesi bir takım yaptırımları beraberinde getirmektedir.

Özellikle 1980 sonrası dünya genelindeki gelişmeler, son zamanlarda yeni medyanın da eklenmesiyle medyanın ticarileşmesi olgusuyla beraber önü alınmaz bir dönüşüm yaşandığı ve siyasetle artık sınırları olmayan karşılıklı ve çok faktörlü bir ilişkinin yaşandığı artık kaçınılmaz bir gerçektir.

Etik açıdan bakıldığında medya ve siyasetin ortak etkisinin, yalnızca baskın ve bağımlılık sergileyen karşılıklı bir ilişki şekli olarak izah edildiği (Balzer, Geilich, Rafat, 2006:35) görülmektedir.

Medyanın kamuoyu oluşturma ve siyasi erkler üzerindeki denetim ve şekillendirme rolünün ön planda olmasına karşılık siyaset alanında da medyanın, hükümet ve siyasi unsurları olumlu ve olduğundan farklı göstermesi için çıkar amaçlı kullanıldığı birçok durum aracılığıyla ispatlanmıştır (Balzer, Geilich, Rafat, 2006:34).

Chomsky, medyanın ekonomi ve siyasi iktidarı elinde bulunduran hakim elit kesimin denetimi altında olduğunu belirtir, haberlerini ve çözümlemelerini bu güçlerin ayrıcalığında kurduğunu ve bu konudaki tüm tartışmaları sınırlandırarak iç içe geçmiş olan devlet ve şirket ilişkilerine hizmet ettiğini belirtir (Chomsky, 2012:16).

Siyasal partilerin yapısının ve izlediği politikaların belirlenme aşamasında ve zorlama ve ikna yoluyla kamuoyunun şekillendirilmesinde medya, yine müdahale aracı olarak kullanılmaktadır (Eyüpoğlu, 1999:53).

Siyaset ayrıca medyaya hukuki açıdan da şekillendirme yetkisine sahiptir ve gerekli kanuni düzenlemeler, kararnameler, yaptırımlar yoluyla müdahalelerde bulunabilir. Bu durum medyanın ifade ve fikir özgürlüğü ilkesinin ihlal edilmesine ve sansür boyutunun tartışılmasına yol açmaktadır. Siyasetin bu tarz müdahalesi (Türkiye'de ihtilaller döneminde olduğu gibi) medyayı kendi yönetim anlayışını yayma aracı yapma ve muhalif potansiyelini kırma yöntemi olarak addedilir.

2.1.4.1.5. Siyasetin medya üzerinde Denetim Rolü

Normatif ve hukuksal perspektifte medya denetimi, özellikle Basın Konseyi, Radyo-Televizyon Konseyi, devlete ait Radyo ve Televizyon kurumları, özel radyo-televizyon işleticileri için ülke çapındaki medya kurumları gibi yaptırım uygulamaya yetkili Kurumlar üzerinde denenir. Medya eleştirisi ve medya kontrolünün normatif alanı olarak medya etiği, medya davranışlarının temel yansımalarıyla uğraştığı gibi denetim imkânı ile de ilgilenmiştir (Heesen, 2008:125).

Siyasi sistemlerin Medya üzerindeki en büyük etkileri; medyada bir takım düzenlemelere gitmesi ve denetim sistemini İletişim araçları üzerinde uygulamasıdır. Medya işleyişini düzenlemek ve bu yolla kitle iletişim araçlarının hangi kurallara bağlı olarak çalışacağını belirleyerek onları denetim altında tutmak, siyasal sistemlerin olağan uygulamaları arasında sayılabilir. İktidarın düzenlemeleri arasında kitle iletişim araçlarının toplumsal kurum olarak kurulabilme ve çalışabilmeleri bakımından gerekli ortamı hazırlama ve yaratma, finansman kaynakları bulma, mülkiyet, işletme ve yönetimlerini belirleme yer almaktadır (Tokgöz 2010, akt. Atabek, 2012:121).

Kitle İletişim Araçları üzerinde denetimin sağlanması toplumsal açıdan bir takım avantajları beraberinde getirir. Elde edilebilecek olanaklar şu şekilde sınıflandırılır (Alemdar, Erdoğan, 1998:121):

1. Yapılan denetimler sonucu kitle iletişim araçlarının dikkatleri sorunlara ve bunların çözüm yollarıyla insanlara yönelterek belirli erklerin ön plana çıkmasını ve belirli rakip veya gruplara ilginin yönelmesini önlerler.
2. Kitle iletişim araçları statü sağlar ve meşruluğu güçlendirir.
3. Kitle iletişim araçları, belirli koşullarda inandırma ve seferber etmenin kanalı olabilir
4. Kitle iletişim araçları, belirli toplulukların oluşmasına ve varlıklarını sürdürmesine yardımcı olabilir
5. Kitle iletişim araçları, psişik ödül ve doyumların sunulmasına araç olabilir, rahatlatır ve eğlendirir.

İletişim alanında siyasi otorite tarafından yapılan yasal düzenlemeler, bir takım işleyişlerin tanımlanması ve sınırlandırılmasını da içermektedir. bu işleyişler ise belirli başlıklar altında toplanabilir (Yaşın,2013:4):

1. Kitle iletişim araçlarının sahiplik yapısı
2. Medya politikaları
3. Medya içeriklerinin denetlenmesi veya otokontrolü
4. Medya profesyonellerinin çalışma koşulları
5. Medya profesyonellerinin örgütlenme yapıları
6. Basın özgürlüğü ve diğer iletişim özgürlükleri

Basın özgürlüğü kullanılarak yapılan hukuki ihlallerin önüne geçmek, medyanın sermayeleşmesi ve ticarileşmesi sürecinde kamu çıkarlarını ve çalışanların haklarını korumak adına denetimin yapılması ve gerekli önlemlerin alınması, halk adına siyasi otoriteyi sahiplenmiş olan iktidar erkinin görevleri arasında olduğu denetimin diğer boyutunu oluşturmaktadır.

2.1.4.1.6. Siyasetin medya üzerindeki etik sorumluluğu

Siyasetin medya üzerindeki etik sorumluluğuna geçmeden önce genel olarak siyasetin etik işlevlerine değinmek yerinde olacaktır (Yüksel, 2010:46):

1. Yolsuzluk, kamu makamını kötüye kullanma ya da diğer etik dışı veya yasadışı davranışlarıyla mücadele etmek
2. Parlamenterlerin görevlerini yerine getirirken bulundukları faaliyetlerin kurallara uygunluğunu sağlamak
3. Parlamenterlerin etik dışı davranışlarını uyaran kişi ve kurumların haklarını korumak
4. Kamu yönetimi politikalarının izlenmesine yönelik koşulları yaratmak
5. Çeşitli çıkar grupları tarafından dillendirilen toplumsal ihtiyaçlara uygun çözüm ve eylemleri geliştirmek
6. Yasama eylemlerinin açık ve hesap verilebilir bir şekilde gerçekleştirilmesi için daha büyük olanaklar sağlamak

7. Yoğun yasal ve etik iç duyarlılık ve mesleki hassasiyet geliştirilmesi yoluyla iç disiplin sağlayarak, parlamenterlerin çalışmalarında çeşitli denetim araçları uygulamak
8. Parlamenterlerin davranışlarına ilişkin olarak, vatandaşların kişisel gözlemlerine dayanarak toplumun Parlamentaoya güvenini sağlamak

Siyasi erkin etik çerçevesi içerisinde yönetimi gözetmesi ve kollamasında olduğu gibi, medya da kurallarının ihlalini denetleyerek kamuoyunu bilgilendirir. Yargıdan sonra parlamentodan bağımsız kalabilme yetisine sahip medyanın, bu özelliğinden dolayı siyasette etik standartları sağlamak konusunda arz ettiği önemden dolayı politik müdahalelere maruz kalmaması gerekmektedir (Yüksel, 2010:56). Dolayısıyla demokratik bir düzende, devletin kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkisi, yalnızca basının özgürce çalışabilmesi için gerekli hukuki şartları ve ortamı sağlamasıyla belirlenir (Demir, 2006: 17).

Ayrıca değinilmesi gereken bir diğer ise; kamusal temel haklardan biri olan enformasyon sürecinde, kamu otoriterlerinin enformasyonu tekelleri altına almadan ve medyanın enformasyon işlevini bağımsızlığını tehlikeye atmadan güvence altına alacak düzenleme yapmasının gerekliliğidir (Encabo, 2014 :353).

2.1.5. Medya-Siyaset İlişkisinde Başlıca Etik Sorunlar

Toplumsal sorumluluklarının öneminden ve fazlalığından dolayı yasal sınırlamalar kaldırılrsa dahi, gazeteciliğin etiğe olan ihtiyacında herhangi bir değişiklik söz konusu olmamaktadır. Ancak günümüzde medyasında, yasaların dışına çıkılmasa dahi yanlışlık, çarpıtma, propaganda, kayırmacılık, ırkçılık gibi bir çok etik suç alenen işlenmektedir (Belsey, Cladwick, 2011:22).

Gazetecilikteki etik sorunlar, “diğer şeyler yanında gazeteci olan ve aracını, gazetecilikle hiçbir ilişkisi olmayan kendi amaçları için kullanan kişiden kaynaklanan sorunlardır.”. Gazeteciliğin sorunlarının kaynağı, gazeteciliğin amaçlarıyla ilişkilidir ve bu amaç, “dünyada olup bitenleri bilmemizi olanaklı kılmak; yani olup bitenler hakkında kişinin kendi kanaatini oluşturma temel hakkını kullanabilmesine katkıda bulunmaktır” (Kuçuradi 2000, akt. İnal, 2010:42).

Birçok ülkede kamu iletişim sisteminin kalitesine yönelik yaygın bir memnuniyetsizlik söz konusudur. Bu iletişim etiği krizi olarak özetlenir. Bu memnuniyetsizlik, kamuoyunun genelindedir ama profesyonellerin kendilerinde, düzenleme kurumları ve medya endüstrilerinin yapılarında da hissedilir. Kimi yeni kanuna ve düzenli kontrole ihtiyaç olduğunu ileri sürerken, diğerleri etik kodların çok daha sert uygulamalarının zaruri olduğunu iddia etmektedir (Pattyn, 2000:47). Diğer taraftan liberal kesim ise tüm kontrollerin kaldırılmasını ileri sürer. Memnuniyetsizliğin bir kısmı belli bir çerçevede süregelen tartışmaların normal bir kısmıdır fakat çoğunlukla etkili bir kültürel ve siyasal değişim sürecinden geçildiğini ileri sürmektedir (Pattyn, 2000:47).

Günlük yaşamda karşılaşılan olaylar karşısında hızlı, karar vermek ve uygulamak zorunluluğu içerisinde olan medya çalışanlarının yaptıkları eylemler çoğunlukla etik prensiplerle uyuşmamaktadır. Olayların hızlı biçimde gelişmesi yansımadan çok daha karmaşık tepki ile karar vermemizi sağlamaktadır (Özkaya 2003, akt. İrge, 2011:222).

Uygulama alanına sahip tüm bilim dallarında etik açıdan kurallar ve prensipler geliştirilmiş ve uygulama sahasına alınmışlardır. Etik ilkelerin uygulanması esnasında ortaya çıkan aksaklıklar, yanlışlıklar bazen uç boyutlarda zarar verecek kadar negatif etkiler oluşturabilirler. (Tıp etiğinde bazı aksaklıkların, insan hayatına mal olması gibi) Fakat en tartışmalı uygulama sahası olan medyadaki aksaklıklar, sadece bireyleri değil toplumları ve kurumları da doğrudan etkilemektedir.

Medya etiğinde, aksaklıkların en fazla görüldüğü kitle iletişim aracı gazeteciliktir ve özellikle gazetecilerin yaptığı haberler çerçevesinde hataların analizi ve gözlemlenmesi ile eleştiriler sürdürülmektedir (Schicha, 2003:45). Schicha'ya göre; tartışmalar en fazla aşağıdaki medya fonksiyonları icra edilirken yoğunlaşmaktadır (Schicha, 2003:45):

1. Basın ürünlerinin yanlışlığı
2. Fotoğrafların manipüle edilmesi
3. Savaş muhabirliğinde sansür önlemleri
4. Önemli Kişilerin, Felaket ve afetlerde kurbanların kişilik haklarının korunamaması ve zedelenmesi

5. Eleştiri yapılmaksızın sunulan umut dolu haberler

Farklı çalışmalar incelenerek tespit edilmiş sorunların bazıları ise saha içerisinde gözlem ve tecrübeler sonucu elde edilmiş ve doğrudan ilgili mercilerin etik ilkeler arasında saymadığı sorunlardır. Değerlendirme sonucu tespit edilen ve siyaset dâhil birden çok alanda yaşanan genel etik sorunları şunlardır (İrge, 2011:222-223; Banar, 2013:9, İrvan, 2005:69-89):

1. Medya’da hâkim olan dil ve üslup anlayışının yozlaşması ve kirlenmesi sonucu, haberleri ciddiyetten yoksun bırakarak, popüler kültür metası haline getirmesi ve Kitle İletişim Araçlarının kamusal görev ve sorumluluklarıyla doğrudan ilişkili demokrasi kültürünün topluma entegre edilememesi
2. Yayınların kişi hak ve özgürlüklerine, toplum ahlakına yönelik saldırılar içermesi ve özel hayata yönelik müdahalelerinin yanı sıra şiddet ve cinsellik öğeleri taşıması (Basın Konseyi İlkeleri, Madde 2: Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz)
3. Aktarılan Haberlerde doğruluk sorunu (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Madde 1: Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır. Basın Konseyi İlkeleri, Madde 6: Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz)
4. Haber ve yorum ayırımının yapılmaması (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti: Haber ile yorum ve görüş ayrımı açık yapılmalı, okurun ve izleyicinin neyin haber, neyin yorum olduğunu kolayca seçebilmesi sağlanmalıdır)
5. Haberde reklamcı etkisi ve haber-reklam ayrımı (Basın Konseyi İlkeleri, Madde 14: İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir)
6. Kişilik hakları, eleştiri sınırının aşılması ve ayrımcılık (Basın Konseyi İlkeleri, Madde 4: Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadeler yer verilemez)

7. Haber kaynaklarıyla ilişkiler ve haber kaynağının gizliliği (Basın Konseyi İlkeleri, Madde 7: Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Madde 9: Gazeteci, kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiç bir şekilde açıklamaz)
8. Çıkar çatışmaları (Basın Konseyi İlkeleri, Madde 3: Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez)
9. Trajik olayların hiçleştirilmesi, Trajik olayların sıkça ve sansürlenmeden verilmesi ve toplumun buna alıştırılması (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti: İntihar olayları: İntihar olayları hakkında haber çerçevesini aşan ve okuyucu veya izleyiciyi etki altında bırakacak nitelikte ve genişlikte yayın yapılmamalıdır. Olayı gösteren fotoğraf, resim veya film yayınlanmamalıdır)

Medya ve Siyaset İlişkilerinde Etik Sorunlar, Ahlâk, siyaset ve medya ile çok zayıf bağlara sahip görünüyor. İkincisi, ilişkide bulunduğu her bir alanın birbirinden farklı ahlâkı haline gelerek kendi içinde parçalanıyor. Türkiye’de medya da siyaset de kendi alanları içinde tanımladıkları ahlâk pratikleriyle bu parçalı ahlâk karakteristiğini sergilemektedir (Filiz, 2008:53).

Her kitle iletişim aracının içinde örgütlendiği kurumun kendi değerlerine, düşüncelerine, inançlarına, amaçlarına koşut olarak oluşturulmuş bir yayın politikası vardır. Yasaları çiğnemek, yasalarla çelişen eylemlerde bulunmak, bireylerin olduğu gibi tecimsel kurumların da yaşam sürekliliklerini aksatır, bazen sonlarını getirir (Cereci 2003, akt. İrge, 2011:223).

2.1.5.1. Tahakküm ve Şekillendirme

Medyanın siyasette önemini arttıran etmenlerden bir kaçı; kamuoyunu oluşturmak için gündemi kontrol etmesi ve oluşturması, tekelleşmesi ve kamu adına denetim görevi üstlenmesidir (Akdağ, 2014:9).

Hükümetler uyguladıkları politikaların halka aktarılmasında olumlu rol üstlenmeleri için kitle iletişim araçlarını kontrol altına almak isterler. Tarihsel gelişimi

içerisinde kitle iletişim araçları ve siyasal iktidarlar arasındaki ilişkilere bakıldığında, hükümetlerin, hangi yolla olursa olsun, medyanın kendi yanlarında ya da denetimlerinde olmalarını sağlamak için büyük çaba harcadıkları dikkat çekmektedir. Bu konuda yazılı basın ile elektronik basın arasında mülkiyet yapılarına dayanan bir farklılık olmuştur (Özdiñ, 2012:81).

Başından beri, çoğunlukla özel girişimin elinde olan yazılı basına müdahale – belirli durumlar dışında- olanaksız iken, ilk dönemlerinde devlet ya da hükümetlerin elinde bulunan radyo ve televizyon yayınlarında siyasal müdahaleler her zaman olmuştur. Bugün hükümetin elinde olmasına rağmen özerk bir yayın kuruluşu gibi hareket eden İngiliz radyo ve televizyon kurumu BBC de, kuruluş yıllarında hükümetlere karşı tarafsız yayın için mücadele etmiş ve bugünkü konumunu kazanmıştır. Hemen hemen bütün Batı Avrupa ülkelerinde de benzer aşamalardan geçilmiştir (Aziz 2007, akt. Özdiñ, 2012:81).

2.1.5.2. İktidar-Medya yaklaşması

Medyanın bir yandan asıl işlevini görme çabası, diğer yandan iktidarın taleplerini karşılayan kamu kurumu zihniyetinde işlevini yürütmesi, diğer yandan da kar amaçlı şirket mantığı ile hareket etmesi üçlü bir yapıyı ortaya çıkarıyor ki (Banar, 2013:10) bu durum medyanın demokrasi denetimi iddiası söylemini çürütmektedir. Bu sorunun çözümü ise; Medya etiğı düzenlemelerinde demokratik unsurların temel alınması ve Siyasi kurumlarla medya arasındaki ilişkilerin, objektifliğı etkilemeyecek şekilde seviyeli kurulmasıdır.

Genel olarak sorun teşkil eden belki de en önemli husus; gazetecilerle siyasal, askeri, ekonomik seçkinler arasındaki yapılanmış ilişkilerin haberleri nasıl biçimlendirdiğı ve bu biçimlenme içinde toplumda var olan eşitsiz iktidar ilişkilerinin haber medyası tarafından nasıl yeniden kurulduğudur (Uçak, 2010:27).

Politik mesaj üzerine kurulu iletişim, siyasetçilerin siyasi kural ve prensiplerden uzaklaşarak medyada fark edilmek ve kamuoyunu çekmek için " iyi oynama" gayretinde olması ve gazeteci ve siyasilerin iletişim çalışmasını anlamsız hale getiren basın danışmanları, demokratik siyaset için yoğun kaygıya sebep olmuş ve Siyasete katılıma karşı ilgisizliğı teşvik etmiştir. Ayrıca bu üç grup iletişim etiğı açısından kaygıyı had safhaya çıkarmıştır (Kieran, 1998:50).

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yeni medya düzeni altında medya patronları ve siyasi iktidarlar arasında bir ittifakın kurulmasında sakınca görülmemiş, sermaye sahiplerinin iktidarlar üzerinde hâkimiyet kurma emelinden dolayı medya organlarını ele geçirmiş, dolayısıyla gazetecilerin bağımsız haber üretme görevi, yerini holdinglerin ticari çıkarlarını savunmaya bırakmıştır (Demir, 2006:194).

2.1.5.3. Medya kuruluşlarının siyasi kurumlarla ilişkisinde Ekonomik etkenler

Özellikle medyada ticari kaygıların eleştirel boyutunu farklı bir yönü ile alan İrge'ye göre; "Piyasa koşullarının yarattığı, geniş çapta kitlelerin gündelik yaşamlarındaki konuları, nesneleri ve yüzleri ticarileştirerek, rant alanı haline dönüştüren popüler kültürün medya yayınlarının içeriğini belirler hale gelmesi, medya etiğini olumsuz etkileyen önemli nedenlerden biridir. Medya böylece ticari bir meta haline dönüşerek, reyting ve tiraj uğruna etik değerleri çiğneyerek kalitesiz ve düzeysiz yayınlar yaparak, kamuoyu üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu durumun demokratikleşme üzerinde bir tehdit unsuru haline geldiğini söylenebilir" (İrge, 2011:213).

Piyasa koşullarında, toplam medya "output" u içerisinde yer alma oranı 1980'ler öncesine göre çok gerileyen bilgi ve haber aktarımının içeriği de köklü bir biçimde değişmiştir. çünkü gelen ilgiye yönelik radyo ve televizyonların ana haber bültenleri başta olmak üzere toplumsal ve siyasal içeriği olan tüm program ve yapımların ardında bir ticari değer, bir getiri aranır olmuştur (Kaya, 2009:326).

Bu gelişme yalnızca günlük yaşamda "siyaset dışının (non politic) ağırlık kazanması olarak değerlendirilmemelidir. Olup biten (ya da oldurulup bitirilen) gerçekte, kitlelerin siyasete katılımını kısıtlayan ve "siyasete karşı" (anti-politic) ; özünde ise (etki ve toplumsal sonuçları göz önüne alındığında) mükemmel siyasal bir gelişmedir (Kaya, 2009:327).

Şirketleşen medya, halkla ilişkiler endüstrisi, akademisyen ideologlar ve entelektüeller aracılığıyla, gücü/erki elinde bulunduranların çıkarı doğrultusunda, yönetilenlerin rıza göstermesi için işbirliği içinde iktidarı yeniden üretmektedir (Chomsky 2000, akt. Mora, 2008:4).

Medya emperyalizmi, medya araç ve ürünlerinin üretimi, dağıtımı, tüketimi ilişkilerinde belli güçlerin diğerleri üzerinde egemenlik kurmasına olanak tanıyan bir süreçtir. Bu süreçte iletişim tek yönlüdür ve kasıtlı olarak biçimlendirilmiştir (Baytar 2007, akt. Mora, 2008:4).

Tekelleşmeyi de beraberinde getiren medyanın ticarileşmesi sonucunda, bağımsız kitle iletişim araçları ve bağımsız muhabirlerin bir parçası olduğu basın özgürlüğü asıl anlamından çıkmış olmaktadır. Bunun yanında; uluslararası ajansların egemenliği, medyanın birçok ülkede finans ve sanayi ile bütünleşme biçimi, demokratik yani serbest tartışma ortamını (Kılıçaslan, 2008:120) zayıflatmakta hatta ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, özellikle de medya tekellerinin egemenliği, artık medyayı devletin ve güçlü kesimlerin etkisinden özerk kılma anlamında değil, aksine medyanın bu etkilerden kurtularak meydan okuyuşuyla demokratik kurumların varlığını tehdit eder bir konuma gelmesi bağlamında tartışmalara yol açmıştır (Chomsky 1993, akt. Özdiñç, 2012:79).

2.1.5.4. Objektiflik ve Doğruluk Sorunu

Medyanın haberin konusu olan olgularla ilgili bilgileri, ikinci ağızdan edindiği bilgiler ve araştırmalar sonucu elde ettiği bulgular sonucu elde ettiği gerçeğinden yola çıkıldığında, medyada objektiflik konusunun tartışmalı olduğu bir gerçektir. Nesnellik ilkesi, habercilikte olgularla öznel yorumların birbirine karışmasına karşı bir koruyucu ilke olarak (İnal, 2010:30) misyon üstlenmesi tartışmanın sınırlarını belirlemiştir.

Ticarileşmiş ve tekелci bir anlayışla yönetilen medya ve siyaset düzeninde, özellikle gazetecilerin 'doğru haber verme' ve 'kamuoyunu bilgilendirme' görevlerini yerine getirmesi çoğu zaman çeşitli ekonomik ve idari baskılarla engellenmektedir (Demir, 2006:201). Bu durum aynı zamanda gazetecilerin bu görevlerini tarafsız olarak yerine getirebilmeleri için ortaya konmuş olan gazeteciliğe mahsus etik ilkeleri de ihlal etmek demektir (Demir, 2006:201).

2.1.5.5. Siyasi Otoritenin Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü Üzerindeki Baskısı

Ülkemizde de birçok kez görülen basın ve ifade özgürlüğüne konulan sansür ve yasaklamalar, toplumun apolitize edilmesi, yapılan siyasi icraatlardan uzak tutulması, devlet tarafından belirlenen siyasi sisteminin halk tarafından benimsenmesi gibi birçok

amaca hizmet etmek için konulmaktadır. Fakat bu tür uygulamalar basının halkı bilgilendirme fonksiyonunu devre dışı bırakmasının yanında siyasi sistemin bir ürünü haline gelen medya, halkı siyasi ve sosyal açıdan negatif birçok durumla karşı karşıya bırakmaktadır. Bundan dolayı açık toplum özelliği taşıyan topluluklarda medya özgürlüğü prensibi, yazılı ve görsel basının politik otonomisini (bağımsızlığını) devletten kaynaklanan resmi etkilere karşı korumayı garanti eder. Siyaset ve medya, politik veya ekonomik yönden bağımsız olmazsa medya politik bir propaganda aracına dönüşür (Balzer, Geilich, Rafat, 2006:39).

Basın ve ifade özgürlüğü; doğrudan siyasal denetim, belli içerikleri öne çıkarmak ya da bastırmak için yapılan siyasi baskılar, gazetecileri tercih edilen haberlere yönlendirmek ve istenmeyenlerden uzaklaştırmak gibi uygulanan taktikler, gayri resmi kanallara ve ilişkilere daha kurnazca girmek gibi (Gurevitch, Blumler, 2014:201) yöntemlerle karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca özgürlüklerin kısıtlanmasında cezai ve hukuki yaptırımlar da sıklıkla kullanılarak caydırma yöntemi olarak kullanılmaktadır.

2.2. Medya Siyaset İlişkisine Dair Haberlerin Etik Yönden Değerlendirilmesi İle İlgili Teorik Çerçeve

Ampirik bölümde ele alınan ve araştırmanın temelini oluşturan unsurlardan biri; haber içeriğini oluşturan kriterleri ihtiva eden ve haberin konusallaşmasında ve anlamlandırılmasında en büyük etkenlerden olan Haber Faktörleridir.

2.2.1. Haber Değeri-Haber Faktörleri

2.2.1.1. Haber Değeri/ Faktörlerinin Gelişme Evresi

Haber Faktörleri teorisi denilince, gerek gazeteciliğin teorik perspektifi açısından ve gerekse de pratiği açısından konulaşmış olan ve seçim kriterlerinin bir kısmını barındıran haber seçimi akla gelmektedir (Eilders,1997:19). Haber faktörlerinde gerçeklik kriterleri ve haberlerin temel formüllerinin açıklanması esas alınmaktadır.

Medyada gerçekliğin tanımı kesin bir biçimde belirtilmemiştir. Gerçeklik sadece medya yapısı olarak haber değeri teorisi gibi araştırma geleneklerinin arka planında yeterli derecede delille sunulabilmiştir (Burkart, 2002:283).

Haber faktörleri Teorisinin temeli ilk kez Walter Lippman tarafından açıklanmıştır. Lippmann'a göre; mevcut durumdan ve durumların farklı yönlerinin kombinasyonundan ortaya çıkan Olayların yayın değerini Haber faktörleri şekillendirir. Bunun yanında Lippmann, her bir seçim fonksiyonunu bir yorumla açıklar. Lippmann bireysel ve kültürel Klişeleri çeşitli yorumların kriterleri olarak görür (Eilders, 1997:20).

Diğer bir önemli Temsilci Norveçli sosyolog ve politolog olan ve aynı zamanda Avrupa Araştırma Geleneğinin kurucusu olan Einar Östgaard'dır. Östgaard'a göre Araştırma alanı uluslararası haber akımındaki çarpıtmaların göz önüne alınmasına dayanır. Östgaard, haberin oluşmasında iç ve dış faktörler mevcut olduğunu ve aralarında farklılıklar bulunduğunu belirtmiştir. Östgaard'a göre; dış faktörlerde "haber Ajanslarının, hükümetlerin ve siyasi veya ekonomik taleplerden dolayı medya mülkiyetinin direkt veya dolaylı etkileri" söz konusuysen, iç faktörlerde "haberleri alıcılar için ilginç ve dikkate değer kılan haber yönleri" söz konusu olmaktadır (Staab, 1990:56).

Bununla beraber Östgaard Gazete içeriğini saptamak için 3 faktör tanımlamaktadır. Bu Faktörler şunlardır (Staab,1990:57):

- Sadeleştirme: Karışık durumlar gazeteciler tarafından mümkün olduğunca basitleştirilerek verilmektedir. Yani kompleks olayların ilişkileri en basit yapıya indirgenir.
- Tanımlama: Haber medyasının bilinen vakaları, durumları ve konuları haberleştirerek, alıcıların dikkatini çekmeye çalışmasıdır.
- Sansasyonellik: Alıcıların dikkati, haberleri mümkün olduğunca dramatik ve duygusal göstererek kazanılmasıdır.

Östgaard gibi Norveçli iki araştırmacı Johan Vincent Galtung ve Mari Holboe Ruge, Haber değeri taşıyan faktörleri gazetecilerin haber oluştururken seçecekleri şekilde sistematik olarak açıklamıştır. İki Araştırmacı; Östgaard'ın hem haber seçimi sürecini içeren hem de olayların somut yönlerini seçim kriteri olarak tanımlayan düşüncelerini haberlerde uygulamaya koymuşlardır (Eilders,1997:22).

Galtung ve Ruge tarafından düzenlenen haber faktörleri; günlük değişen olay süreçlerine rağmen bugüne kadar en açıklayıcı model olmuştur. Galtung ve Ruge, Östgaardın 12 Haber kuralını şu şekilde geliştirmişlerdir (Frerichs, 2000:130-131):

- 1- **Sıklık:** Kısa süreli olan veya belli bir aşamada durmuş olan olayların sıklığını ifade eder.
- 2- **Alışılmamışlık (Dikkat çekici eşik):** Olayların yoğunluğu içerisinde en alışılmamış ve rastlanmamış olayları ifade eder.
- 3- **Yalınlık:** Basit, açık ve kolay anlaşılan olayları ifade eder.
- 4- **Önemlilik:** Birbirini takip eden, önemli veya yakın olan olayları ifade eder.
- 5- **Uyumluluk:** Beklentilere veya isteklere uyan olayları ifade eder.
- 6- **Beklenmeyen/Sürpriz Olaylar:** Çok nadir veya beklenmedik olayları ifade eder.
- 7- **Devamlılık/Süreklilik:** Başka olaylarla ilişkili olan olayları ifade eder.
- 8- **Değişkenlik/Farklılık:** Diğer olaylardan farklı olan ve değişkenlik gösteren olayları ifade eder.
- 9- **Elit Uluslar:** Önemli ülkelerle alakalı olan olayları ifade eder.
- 10- **Elit- Kişiler:** Etkili ve önemli olan insanlarla alakalı olan olayları ifade eder.
- 11- **Kişileştirme/ Tanımlama:** Tek bir durumu, tek bir kişiyi betimleyen olayları ifade eder.
- 12- **Olumsuzluk/Sansasyonellik:** çatışma veya zarar, hasar veren durumları aktaran olayları ifade eder.

2.2.1.2. Haber Değeri Teorisi ve Schulz'a göre Haber Faktörleri

Haber faktörlerinin özellikleri olayların 'Haber Değeri'ni ortaya çıkarmıştır. Söz konusu '**Haber Değeri**' teorisine göre; değerler sadece olayların seçimini, faktörlerini yönlendirmez, bilakis gazetelerin haber sayfalarında özellikle de Radyo-Televizyon haber programlarındaki haberlerin yeri ve kapsamını da yönlendirmektedir (Frerichs,2000:132). Bu anlamda 'Haber Değeri' teorisine ve haber faktörlerinin

genişletilmesine ve günümüzdeki halini almasına en büyük katkıyı Winfried Schulz vermiştir. Schulz, ampirik analiz için haber faktörlerinin seçilmesinde, Avrupa'daki araştırmalarla pragmatik haber değeri teorisini daha ileri bir seviyeye gtrmştır.

Schulz'a göre; "Haber faktörleri sadece Olayların zellikleri değildir, bilakis gerçeğin yorumu ve basın tanımının boyutlarından hareketle gerçeğin gazeteciler açısından varsayımlarıdır" (Staab, 1990:80).

Schulz ilk etapta 18 haber faktörünü içeren bir liste oluşturmuştur. Bu listede başlıca haber faktörleri şu şekildedir: Süreklilik, Temalaştırma, Coğrafi, Politik ve Kültürel Yakınlık, Uyumluluk, Bölgesel ve Ulusal Merkeziyetçilik, Kişisel Etkiler, ne çıkan Kişiler, Beklenmeyen Gelişme-Sürpriz, Kompleks İlişkiler, atışma, Kriminal Olaylar, Hasar-Yıkım, Başarı, Kişiselleştirme ve Etnik Merkeziyetçilik

Schulz'a göre haber faktörleri şu şekilde açıklanmaktadır (Burkart, 1995:62):

1. Zaman, Süre: kısa süre içerisinde ara sıra gerçekleşen olayların haber değeri uzun süreli olaylardan daha yüksektir.

Temalaştırma: Konulaştırma; belli bir konu hakkında geniş bir zaman dilimi içerisinde haberin yapılmasıdır. Konu habere ne kadar detaylı yerleştirilirse, haber değeri o kadar yüksek olur. Konulaştırma üç kısımda incelenir: Uzun süre işlenen konular, daha kısa süre içerisinde işlenen konular ve çok kısa süre içerisinde işlenen konular (Bir haftadan daha az).

2. Yakınlık:

- a. Coğrafi Yakınlık:** Redaksiyon merkezine coğrafi açıdan yakınlığı bulunan olaylar, gerçek manada dikkate değer bulunur.
- b. Politik Yakınlık:** Aynı şey haber değerini yükselten olayın geçtiği ülkenin ekonomik-politik ilişkilerinin şekillendirilmesi için de geçerlidir.
- c. Uyumluluk:** Bir olayın varoluşsal anlamı ve önem derecesi

3. Statü

- a. Bölgesel Merkeziyetçilik:** Olayın gerçekleştiği bölgenin politik-ekonomik anlamının ls (Ulusal Haberlerde)

- b. Ulusal Merkeziyetçilik:** Olayın gerçekleştiği ülkenin ekonomik, bilimsel ve/veya askeri gücü ile ilgili ifade (Uluslararası Haberlerde)
- c. Kişisel Etki:** İlgili kişilerin politik gücü
- d. Öne Çıkan Kişiler:** Kişilerin tanınmışlık derecesi (politik olmayan Haberlerde)

4. Dinamik

- a. Beklenmedik Gelişmeler:** bir olayın sonuçları ve zamanının beklenebilirliği
- b. Yapı-Komplekslik:** Olayın sürecinin karmaşıklığı, şekli, katılımı ve şeffaflığı ve etken faktörlerin tekliği ya da çoğulluğu haber yapısı açısından önemlidir.

5. Değerlik- Değer Ölçümü

- a. Çatışma:** Politik, ekonomik veya kültürel katmanlarla ilgili farklı olayların agresiflik derecesini açıklar.
- b. Kriminal Olaylar:** Davranış ve eylemlerin yargı sürecini belirten haberlerdir.
- c. Hasar- Yıkım:** Kişi, mal-mülk ve finansal zararları açıklar.
- d. Başarı:** Olayları etkileyen politik, kültürel veya ekonomik alanlardaki ilerlemeleri (Staab, 1990:82) ifade eder.
- e. Sansosyenellik:** Dikkat çekmek için olayların olduğundan daha fazla duygusal ve dramatik içerikle gösterilmesini açıklar.

6. Tanımlama

- a. Kişiselleştirme:** Olaya ilişkin kişisel bağlantıların derecesi, ölçüsü olarak açıklanır. Olayın kişiselleştirilmesi kişilerin davranışları, eylemleri ile haberin örtüşmesidir.
- b. Etnik merkeziyetçilik:** İlgili medyada yayınlanan bir ülke halkıyla alakalı haber sıklığıdır.

İleriki zamanlarda Schulz, haber faktörlerini revize etmiştir. Schulz, bununla iki şeyi amaçlamıştır: Birçok boyut içeren Faktörleri spesifik hale getirmek ve haberi hazırlayanın görüşlerine göre gerekçesiz şekilde ayrıştırılan faktörleri global olarak açıklamaktır (Staab, 1990:86).

Araştırmanın sonunda Schulz 20 faktörlük bir listeyi kapsayan katalog hazırlamış ve 6 maddede özetlemiştir. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır (Staab, 1990: 86):

1. **Statü** boyutunda; bir olaya dâhil olan ulusların politik ve ekonomik gücünü tasvir eden *Elit ulusların katılımı*; bir olaya dahil olan kurumların politik ve ekonomik gücünü tasvir eden *Kurumsal etki* ve bir olaya dahil olmuş kişilerin yönetme ve hükmetme fonksiyonunu belirten *Elit Kişilerin Katılımı* faktörleri bulunmaktadır.
2. **Önemlilik** boyutunda; Redaksiyonun yapıldığı bölgeye olayların coğrafî, politik ve kültürel uzaklığını anlatan *Yakınlık faktörü*, olayla direkt ilgisi bulunan açısından olayın önemini ifade eden *Kapsam faktörü*, bir ülkenin halkıyla vuku bulan olayın ilgisini kapsayan *Etnik Merkezîyetçilik faktörü* ve medya alıcıları için bir olayın sonuçlarını ifade eden *İlgili Olmak faktörü* yer almıştır.
3. **Dinamik** boyutu; *Sıklık Faktörü*, Bir olayın gününbirlik tekrar etmesidir. Olayın medyada görülme zamansal olarak görülme sıklığını ifade eder. *Öngörülebilirlik Faktörü*; Bir olayın tahmin edilebilirliğini açıklar. *Bilinmezlik Faktörü*, bir olayın sonunu veya sürecin sonuçlarının belirsizliği ve belli olmamasını ifade eder. *Sürpriz- Beklenmeyen Gelişmeler Faktörü*; bir olayın sürecinin tahmin edilme güçlüğü anlatır.
4. **Uygunluk** Olay ne kadar çok var olan durum ve beklentilerle uyuşursa o kadar gerçek haber özelliği taşır. Uygunluk kendi arasında şu kısımlara ayrılır: *Süreklilik Faktörü*; medyada yer alan haber içerisinde bir olayın görülme süresi, *Konulaştırma Faktörü*; Bir olayın uzun süreye yayılmış tutarlı olarak açıklanmış olay akışıyla ilgisi ve *Steryotip (Kilişe) Faktörü*, önceden gerçekleşen olayların kurgusu ile bir olayın akış şeklinin uygunluğu

5. **Değerlik- Değer Ölçümü** Boyutuna ise Agresiflik *Faktörü*; Olayların şiddet eğilimi, *Tartışma Faktörü*; politik tartışma ve politik düşünce çeşitliliğinin yoğunluğu, *Başarı Faktörü*; Pozitif değişimlerin ölçüsü ve Değerler; temel değerlerin yaralanması veya tehlikede olması dâhil edilmiştir.
6. Ve son olarak **İnsan İlgisi** Boyutunda; bir olaya kişilerin katılımını kasteden *Kişiselleştirme Faktörü* ve bir olaya dâhil olan İnsanların duygusal ifade ve tecrübelerinin yoğunluğunu ifade eden *Duygusalılık Faktörü* açıklanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEZİ PARKI EYLEMLERİ VE 17 ARALIK SORUŞTURMAU

ÇERÇEVESİNDE BASIN ANALİZİ

SABAH, ZAMAN VE CUMHURİYET ÖRNEKLEMİ

3.1. Yöntem

Bu araştırma; Türkiye'deki medya ve siyaset arasındaki ilişkinin gazete haberlerine yansıma şeklini tespit etmek amacıyla yapılmış, yöntem olarak İçerik Analizi ve Eleştirel Söylem Analizi Yöntemleri kullanılmıştır.

3.1.1. İçerik Analizi

İçerik analizi, iletişim bilimleri alanında sıkça kullanılan yöntemlerden biridir. İçerik analizi genel anlamıyla araştırma soruları ve hipotezlerle sınırları belirlenmiş olan iletişime dair her şeyi kapsamaktadır (Rössler, 2005:82). İçerik analizi ile ilgili yöntem çalışmalarıyla tanınan Werner Fröh'e göre içerik analizi; haberlerin içerik ve şekilsel özelliklerinin sistematik, herkesin sorgulayabileceği kadar anlamlı ve daha anlaşılır bir şekilde betimlemesinin yapılması amacıyla kullanılan bir ampirik metottur (Fröh, 2011:27).

İçerik analizinin uygulanması birkaç aşamada gerçekleşmektedir (Bilgin, 2006:11):

1. Araştırma Hedeflerini belirlemek
2. Örneklem Oluşturulması
3. Örneklemle ilgili Kategorilerin oluşturulması
4. Kategori Frekansları belirlendikten sonra değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama yapılması

İçerik analizinde kategorilere ayırma, frekans ölçüm yöntemi ve yorumlama, çalışmanın sahada kullanımı açısından önem taşımaktadır.

3.1.2. Söylem Analizi

Haberin yazılması sırasında kullanılan evrensel kodlar, aktarım biçimleri ve klişeler haber metnini oluşturmaktadır. Bu dil yapısının ve işlevlerinin incelenmesi ile ortaya çıkan haber söylemi; enformasyonun seçimi, işlenmesi ve dolayımlanması aşamalarında kullanılan kodlamalarla oluşturulan aktarım biçiminin, alımlanma süreci dikkate alınarak kurgulanmasıdır (Rigel 2000, akt. Mora,2008:4).

3.1.2.1. Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizi; söylem analizi araştırmalarının bir çeşidi olup, öncelik taşıyan çalışmalarla, sosyal ve siyasal konteks içerisinde yazı ve konuşmalar yoluyla sosyal güç istismarının, baskıcılık ve eşitsizliklerin ortaya çıkarılması, yeniden üretilmesi ve engellenmesidir (Van Dijk, 2001:352).

Van Dijk,'e göre eleştirel söylem çözümlemesi, öncelikle söylemin bizatihi kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık ve güç/iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenir (Van Dijk 1993, akt. Özer, 2011:54).

İdeolojik unsurların ağırlıklı olarak kullanıldığı ve birçok ayrıntıya sahip olan eleştirel söylem çözümlemesinde belirtilen birkaç içerik şöyle sıralanabilir (Sözen 1999, akt. Mora, 2008:13):

1. Söylem toplum ve kültürü tesis eder.
2. Söylem ideolojik olarak çalışır; ideolojiler, eşitsiz güç ilişkilerini, hâkimiyet ve istismar ilişkilerini üreten toplumu tesis ve temsil etmenin tikel yollarıdır.
3. Söylem tarihseldir. Söylem bağlam olmadan üretilemez ve bağlam hesaba katılmadan anlaşılamaz. Bağlam daima tarihseldir. Söylem, kültüre, ideolojiye ve hayat tarzlarına içkin olmak durumundadır. Söylem yalnız şimdiye atıfta bulunmaz, tarihe de atıfta bulunur. Çünkü dil tarihseldir.
4. Metin ve toplum arasındaki bağ, makro olanla mikro olan arasındaki bağdır. Eleştirel söylem çözümlemesi, bir yandan sosyal ve kültürel yapılar ve süreçler arasında, öte yandan metinler arasında bağlantılar kurar.

5. Eleştirel söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır; eleştirel okuma, sistematik metodoloji ve bağlamın mükemmel bir biçimde araştırılmasına ihtiyaç duyar.

Eleştirel Söylem Analizi iki başlık halinde yürütülmektedir. Makro ve Mikro adı verilen bu yapıların alt unsurları şu şekildedir (Özer, 2011:85):

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar

b. Haber Girişi

1. *Spotlar*

2. *Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.*

c. Fotoğraf

2. Şematik Yapı

a. Durum

1. *Ana Olayın Sunumu*

2. *Sonuçlar*

3. *Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dahil)*

4. *Bağlam Bilgisi*

b. Yorum

1. *Haber Kaynakları*

2. *Olay taraflarının olaya getirdiği yorumlar*

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme

a. *Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması*

b. *Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması*

2. Bölgesel Uyum

a. Nedensel ilişki

b. İşlevsel ilişki

c. Referansal ilişki

3. Sözcük Seçimleri

4.Haber Retoriği

a. Fotoğraf

b.İnandırıcı bilgiler

c. Görgü tanıklarının ifadeleri

3.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, halkı bilgilendirme misyonunu yerine getirmekle sorumlu kitle iletişim araçlarından biri olan yazılı basının, siyasi güçlerle yakınlaşması sonucu, değişen haber dilini ve siyasi haberlerin üretimi esnasında kullandığı unsurları, haber oluştururken kullandığı kriterleri, haberde kullanılan söylem yapısını ve haberin genel yapısını ortaya çıkarmaktır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklemi

Araştırma, görsel ve yazılı basında geniş yer tutan Gezi Parkı Eylemleri ve 17 Aralık Soruşturması ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada zaman aralığı, Gezi Parkı eylemlerinde, 01 Haziran-30 Haziran ve 01 Temmuz- 31 Temmuz tarihleri arasında yayınlanan haberleri kapsamaktadır. 17 Aralık Soruşturmasıyla ilgili kısımda zaman aralığı ise, soruşturmanın ertesi günü olan 18 Aralık- 31 Aralık ile 01 Ocak- 31 Ocak tarihleri arasında sınırlı tutulmuştur.

Araştırma örnekleme olarak ulusal basının temel gazetelerinden olan Zaman, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri seçilmiştir. Bu gazetelerin seçilirken, her bir gazetenin belirli kesimleri temsil etmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Zaman gazetesi sağ kesimi, Cumhuriyet Gazetesi sol kesimi, Sabah gazetesi ise ana akım medyayı temsilen ele alınmıştır.

3.3.1. Araştırmaya konu olan Örneklem

3.3.1.1. Gezi Parkı Eylemleri

2013 yılı Mayıs ayı sonunda başlayan ve uzun bir süre gündemde kalmayı başaran Gezi Parkı Eylemleri, sadece Türkiye'de değil dünya kamuoyunda da geniş bir yankı uyandırdı. Olaylar ilk başlarda her ne kadar Taksim'deki çevre düzenlemesine ve Gezi Parkına AVM yapılmasına tepki olarak başlamış görünse de, zamanla olaylar çevre duyarlılığından, farklı görüşlerden grupların ortak hareket etmesi ve diğer ülkelerden gelen destekleyici tutum ve yorumlar nedeniyle, uluslararası bir karaktere dönüşmüş (<http://de.wikipedia.org/wiki/Gezi-Park>) ve eylemler esnasında yoğun şekilde kullanılan Sosyal Medya'nın önem kazandığı, gündemi ve olayları şekillendirdiği bir hareket halini almıştır (Banko, Babaoğlu, 2013:18).

27 Mayıs'ta iş makinelerinin "Taksim'in yayalaştırılması" projesi için Gezi parkına girmesi ve içlerinde Milletvekillerinin de bulunduğu bir grup göstericinin duruma müdahale etmesi ile başlayan Gezi Parkı olayları, 31 Mayıstan itibaren Sosyal medya aracılığıyla kısa sürede tüm ülke çapına yayıldı. Yankısı 10 Eylül'e kadar süren gezi olaylarının Türkiye ve dünya kamuoyunda ses getiren yönleri, polisin göstericilere müdahalesi, Siyasi otoritelerin olaylara bakış açısı ve olayların medya unsurları ile aktarım yöntemleridir.

3.3.1.2. 17 Aralık Soruşturması ve Paralel Yapı

Eylül 2012 ve Şubat 2013'teki bir dizi ihbar ve ihbarlar neticesinde yapılan teknik takipler sonucu, 17 Aralık 2013 günü soruşturma düzenlenmiştir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/>). Soruşturma, savcılık tarafından gizli yürütülmüştür. Soruşturma sonucunda, aralarında iş adamları, bürokratlar, banka müdürü, çeşitli düzeyde kamu görevlisi ve dört bakan ile üç bakan çocuğunun olduğu kişiler hakkında "rüşvet, görevi kötüye kullanma, ihaleye fesat karıştırma ve kaçakçılık" suçlarını işledikleri iddiasıyla gözaltılar yaşanmıştır. Soruşturma sonucunda söz konusu bakanlar görevlerini bırakırken, gözaltına alınanlar hakkında soruşturma açılmıştır.

Fethullah Gülen ve Gülen Cemaatinin sorumlu tutulduğu soruşturmanın ardından hükümet, başta HSYK olmak üzere birçok kurumda yapısal değişikliğe gitmiş, emniyet müdürlükleri, Adalet Bakanlığı gibi birçok kamu kuruluşunda tasfiyeler yapılmıştır.

Söz konusu bu gelişmelerin ardından hükümet tarafından, devlet içinde kadrolaşma yoluyla ayrı bir devlet gibi hareket eden unsurlar olarak da tanımlanabilecek bir yapılanmanın olduğu yönünde açıklamalar yapılarak paralel yapı iddiaları güçlü bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu iddialar neticesinde emniyet ve basın mensupları dahil yapılanmada yer aldığı düşünülen birçok kişi gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Sonuç olarak soruşturma sonucu tutuklanan siyasiler ve iş adamları serbest bırakılırken paralel yapı, devlet içinde soruşturma gibi iddialar sonucu birçok gözaltı, tutuklama veya yer değişimleri hala sürmektedir.

3.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

3.4.1. Araştırma Soruları

3.1.1. Çalışmada örneklem olarak alınan gazetelerde, Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması hakkında yapılan haberlerin özellikleri nelerdir? Hangi haber faktörleri göz önüne alınmıştır?

3.1.2 Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde Gezi Parkı Eylemleri ve 17 Aralık soruşturması ile ilgili haberlerde siyasi unsurlar nasıl işlenmiştir?

3.1.3 Gazeteler ile siyasi iktidar arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?

3.1.4 Gazeteler ile muhalefet arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?

3.1.5 Genel olarak gazete haberlerinde Medya- Siyaset ilişkisinde ortaya çıkan etik problemler nelerdir?

3.4.2. Araştırma Hipotezleri

3.4.2.1. İçerik Analizi İle İlgili Hipotezler

1. Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri için, Gezi eylemleri haberlerinde haber faktörlerinden; Siyasi elit kişiler, Sansasyonellik ve Şiddet içeren çatışma ön plandayken, 17 Aralık soruşturmasında Kurumsal Etkiler, Kişisel etkiler ve Tartışma ön planda yer almaktadır.

2. Gezi eylemleri ve 17 Aralık soruşturmalarıyla ilgili gazete haberlerinde ağırlıklı olarak siyasi unsurlar ön plana çıkarılmıştır. Siyasi olmayan unsurlara yer verilmemiştir.

3. Cumhuriyet Gazetesinde Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık Soruşturması ile ilgili haberlerde iktidarın her iki durumla ilgili açıklamalarını ana konu olarak alırken, Zaman ve Sabah gazetelerindeki haberlerde Eylem süreci ve Tasfiyeler ana tema olarak işlenmiştir.

3.4.2.2. Söylem Analizi İle İlgili Hipotezler

1. Cumhuriyet gazetesinde Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması ile ilgili haberlerde, iktidar ve iktidara destek veren kesimler olumsuz yansıtılmıştır. İktidara yakın olan Zaman ve Sabah Gazetelerinin haberlerinde ise iktidarı destekleyen söylemlere ağırlıklı yer verilmiştir.

2. Her üç gazetede de, 17 Aralık soruşturması hakkında haber yapılırken, etik kurallardan; tarafsızlık maddesi ihlal edilmiş ve subjektif yayınlar yapılmıştır.

3. Etik açıdan Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması haberlerinde Gazetecilik Konseyi tarafından yayınlanan ilkelerden bazıları ihlal edilmiştir. Seçilen ilkelerden bazıları; Şiddet İçeren yayınların yapılmaması, Özel Hayatın ihlal edilmemesi, Nefret İçeren Söylemlere yer verilmemesi 'dir.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

3.5.1. İçerik Analizi Sonuçlarına göre Değerlendirme

Veriler, gazetelerde yer alan haber sayılarının birbirinden farklı olması nedeniyle yüzdelik oranlarına ve haber sayılarına göre incelenmiş ve yorumlanmıştır.

3.5.1.1. Gezi Parkı Eylemleri İçerik Analizi

Gezi eylemleriyle ilgili yapılan içerik analizinde genel bir değerlendirme yapılacak olunursa, Cumhuriyet gazetesi hariç diğer iki gazetede üsluplarında yapıcı olma ve olaylara itidalli yaklaşma kaygısı göze çarpmaktadır. Özellikle Zaman gazetesinin olaylara nispeten daha tarafsız yaklaşma eğilimi ve iktidarla ilgili eleştirel haberlere yer vermesi ilgi çeken durumlardan biridir.

Sabah gazetesinde ise, iktidarın Gezi eylemleriyle ilgili tutumunu yumuşak gösterme ve iktidarın eylemcilere karşı olmadı kanaatini oluşturma eğilimi gözlemlenmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi ise, haberlerinde daha katı bir çizgi izlemiş ve ağırlıklı olarak sansasyonel ve tepki oluşturabilecek yayınlara yer vermeyi tercih etmiştir. Bunun yanı sıra gazete, ideolojik tutumunu haberlerine yansıtmakta sakınca görmemiş ve sübjektif haber metinlerine ağırlık vermiştir (165 haber). Ayrıca yazar kadrosunun eylemlere çok sık yer verdiği ve yazılar üstünden iktidar ve iktidar unsurlarına ağır eleştiri getirdiği de gözlemlenen diğer bir olgudur (243 Köşe yazısı).

Tablo 5. Toplam Haber Sayısı

	Sabah	Cumhuriyet	Zaman
Haziran 2013	63	134	69
Temmuz 2013	14	105	14
Toplam	77	239	83

Toplam haber sayısı incelendiğinde, Gezi Parkı eylemlerinin içerik ve sebep faktörleriyle ilgili siyasi tutum ve ideolojik görüşlerden dolayı Cumhuriyet Gazetesi'nde çok fazla yer bulunduğu gözlemlenmektedir. Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haber sayısı 239 iken, Zaman gazetesinde 83, Sabah gazetesinde ise 77 ile sınırlı kalmıştır.

Tablo 6. İlk Sayfada Çıkan Haberlerin Yapısı

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde
Manşet Kullanımı	17	1	23,4	30	26	23,8	16	0	19,3
Sürmanşet Kullanımı	1	2	3,9	0	0	0	3	0	3,6
Ana Başlık Kullanımı	45	10	71,4	104	79	76,9	51	14	78,7
Ara Başlık Kullanımı	21	2	29,9	40	22	25,9	3	1	4,8
Spot Kullanımı	30	7	48,0	0	0	0	14	0	16,8
Haber Başlığı Anonsu	50	11	0	88	20	0	24	2	0
Köşe Yazısı Anonsu	45	3	0	243	78	0	7	0	0
Röportaj-Yorum-Yazı Dizisi Anonsu	0	2	0	34	7	0	4	0	0
Başlık- Metin Uyumu	62	14	99	132	105	99,2	67	13	97
Resim-Metin Uyumu	55	9	83,4	59	45	43,6	47	6	66,6
Resim-Başlık Uyumu	53	9	80,6	57	45	42,7	42	6	58,8

İlk sayfa yapısı incelendiğinde, öne çıkan faktörlerden ilki; her üç gazetenin haber sayısına göre manşetten haber verme oranındaki düşüklüktür (Sabah: 77 haber içerisinde 18 Manşet, Cumhuriyet: 239 haber içerisinde 56 Manşet ve Zaman: 83 haber içerisinde 16 Manşet). Dikkat çeken diğer bir unsur ise; haber başlığı anonsu, köşe yazısı anonsu ve röportaj-yorum-yazı dizisi anonslarına, Cumhuriyet Gazetesi 'nin diğer iki gazeteye göre daha fazla yer vermesidir (Haber Başlığı: 108, Köşe Yazısı: 321 ve Röportaj- Yorum-Yazı Dizisi: 41).

Tablo 7. Haber Kaynağı

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde
Muhabirler	24	10	44,2	93	79	72,5	30	10	48,3
Cumhurbaşkanı	4	0	5,2	2	3	2,0	3	0	3,7
Başbakan	17	3	26,0	13	1	5,8	13	0	15,6
Muhalefet Liderleri	4	0	5,2	3	3	2,5	4	0	4,8
Hükümet Temsilcileri	7	0	9,0	4	2	2,5	1	2	3,6
Muhalefet Temsilcileri	1	0	1,3	3	2	2,1	1	1	2,4
Resmi Kurum Temsilcileri*	1	1	2,6	3	4	2,9	8	0	9,6
Sosyal- Toplumsal Kurumların Temsilcileri	1	0	1,3	6	6	5,0	6	1	8,4
Uluslararası Resmi Makamlar ve Temsilcilikler	4	0	5,2	7	4	4,6	2	0	2,4
Medya -Sosyal Medya	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Diğer legal-illegal örgütler, gruplar	0	0	0	0	1	0,4	1	0	1,2
Toplam	63	14	100	134	105	100	69	14	100

*(Vali, Belediye Başk., Diğer Resmi Kurumlar)

Ele alınan her üç gazetede, haber kaynakları bakımından benzerlikler göze çarpmaktadır. Haber kaynağı olarak üç gazete de en çok muhabir haberlerinin aktarımına önem verilmiştir. Muhabirlerden sonra üç gazetenin kullandığı kaynak sayısı bakımından Başbakan ikinci sırayı almıştır. Başbakan'ı haber kaynağı olarak kullanma bakımından Sabah Gazetesi'nin diğer iki gazeteye göre haber sayısının düşüklüğüne rağmen toplam haber kaynaklarının %26,0 lık bir bölümünü ayırması, tabloda dikkat çeken başka bir unsur olmuştur.

Tablo 8. Haber Uzunluğu

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Haziran	Temmuz	Toplam	Haziran	Temmuz	Toplam	Haziran	Temmuz	Toplam
60 ve 60 Satırdan fazla Haber									
30 ve 30 Satırdan fazla Haber	1		1	2	1	3	14	2	16
30 Satırdan az Haber	62	14	76	132	104	236	55	12	67
Toplam	63	14	77	134	105	239	69	14	83

Haber uzunlukları bakımından gazeteler incelendiğinde; Sabah, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde ilk sayfa haberlerinin genel itibariyle 30 satırdan az olduğu görülmektedir. Haber uzunluğu bakımından 30 ve 30 satırdan fazla haber yayınlayan gazeteler incelendiğinde, Zaman Gazetesi ön plana çıkmaktadır. Eylemlerle alakalı 60 ve 60 satırdan fazla haber yayınlayan gazete ise bulunmamaktadır.

Tablo 9. Grafiksel ve Görsel Unsurlar

	Sabah				Cumhuriyet				Zaman			
	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde
Fotoğraf	56	10	86,2		80	48	53,7		66	7	88,4	
Grafik												
Tablo						1						
Karikatür	19	4			15	12						

Gazeteler, haber metinlerini pekiştirmek açısından özellikle fotoğraflardan yararlanmışlardır. Sabah Gazetesi ve Zaman Gazetesi'nin fotoğraf kullanımı incelendiğinde, Zaman Gazetesi haberlerinin %88,4'ünde, Sabah Gazetesi'nin haberlerinde ise %86,2'lik bir fotoğraf kullanımı söz konusudur. Cumhuriyet Gazetesi, haber sayısı bakımından en fazla fotoğraf kullanan gazete olmakla beraber kendi

içerisinde değerlendirildiğinde, haberlerinin %53,7'lik kısmında fotoğraf kullandığı tespit edilmiştir. Dikkat çeken bir diğer husus Sabah Gazetesi ile Cumhuriyet Gazetesi'nin karikatürlere yer vermesidir. Zaman Gazetesi Karikatür yayınlarından yararlanmamıştır.

Tablo 10. Haberde Siyasi ve Sosyal Aktörler

	Sabah				Cumhuriyet				Zaman			
	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde
Cumhurbaşkanı- Abdullah Gül	4	0	5,2		4	0	1,7		4	0	4,8	
Başbakan -Recep Tayyip Erdoğan	19	3	28,5		23	4	11,3		14	0	17,0	
Muhalefet Liderleri	5	0	6,4		3	3	2,5		3	0	3,6	
Hükümet Temsilcileri	7	0	9,0		7	3	4,2		2	2	4,8	
Muhalefet Temsilcileri	1	0	1,3		5	3	3,3		1	1	2,4	
Resmi Kurum-Kuruluş Temsilcileri	1	0	1,3		2	1	1,2		8	1	10,8	
Uluslar arası Resmi Kurum - Kuruluş Temsilcileri	4	0	5,2		13	7	8,3		3	0	3,6	
Özel Kurum-Kuruluş Temsilcileri (Özel sektör dahil)	2	1	3,9		2	0	0,8		0	0	0	
Sosyal-Toplumsal Kurum-Kuruluş Temsilcileri	3	0	3,9		8	6	5,8		9	1	12,0	
Toplam	46	4	64,9		67	27	39,3		44	5	59,1	

Haberlerdeki siyasi ve sosyal aktörler incelendiğinde, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ön plana çıktığı görülmektedir. Gazetelerde, Cumhurbaşkanı'na, Hükümete ve Muhalif isimlere birbirine yakın sayıda haberde yer verildiği ayrıca gözlemlenmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin konu ile alakalı haber sayısının fazla olmasına rağmen siyasi

ve sosyal aktörlere ayırdığı haber sayısının diğer gazetelerle benzer oranda olması dikkat çekmiştir. Diğer iki gazeteden ayrıldığı iki nokta ise, Sosyal-Toplumsal Kurum-Kuruluş Temsilcileri ve Uluslararası Kurum-Kuruluş Temsilcilerine ayırdığı haber sayısının fazla olmasıdır.

Tablo 11. İlk Sayfada Haberlerin Dağılımı

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam Yüzde
Eylem süreci, Eylemlerdeki Şiddet olayları ve Sonuçları	21	12	43,0	45	43	36,9	14	6	24,0
Polis Şiddeti	0	0	0	32	29	25,6	3	0	3,6
Ulusal Medya-Uluslar arası Medya	1	0	1,3	3	0	1,3	0	0	0
Sosyal Medya	1	0	1,3	2	1	1,3	1	0	1,2
Cumhurbaşkanlığı makamından gelen Açıklamalar	4	0	5,2	2	0	0,90	4	0	4,8
İktidardan gelen açıklamalar	12	0	15,6	5	3	3,3	12	0	14,4
İktidarın olaylarla ilgili eleştirel açıklamaları	12	2	18,2	10	2	5,0	5	2	8,0
Muhalefetten olaylarla ilgili Açıklamalar	5	0	6,4	4	2	2,5	4	1	6,0
Muhalefetin İktidara yönelik açıklamaları	0	0	0	4	3	2,9	1	0	1,2
Ulusal-Uluslar arası Resmi Kurumlardan gelen açıklamalar	5	0	6,4	17	8	10,4	10	3	15,6
Sosyal-Toplumsal Kişi -Kurum-Kuruluşların olaylara yaklaşımı	1	0	1,3	10	7	7,1	7	1	9,6
Protesto Grupları tarafından yapılan açıklamalar	1	0	1,3	0	5	2,0	2	0	3,6
Ekonomi Haberleri	0	0	0	0	2	0,90	6	1	8,4
Toplam	63	14	100	134	105	100	69	14	100

İlk sayfa haber dağılımı incelendiğinde gazetelerin özellikle siyasi duruşlarına göre yaklaşım sergilediği görülmektedir. Haber dağılımında ilk göze çarpan detay polis şiddeti ve eylemler esnasında yaşanan şiddet olaylarına ayrılan haber sayısı oranlarıdır. Cumhuriyet Gazetesi polis şiddetine toplam haber sayısının %25,6'lık kısmında yer vermiştir. Zaman Gazetesi'nin haberlerinin %3,6'lık kısmında polis şiddetine yer vermiştir. Buna karşılık, Sabah Gazetesi'nin eylemler esnasında yaşanan şiddet olaylarına ayırdığı yer en yüksek yüzdelik dilime sahipken, haber sayısı olarak ikinci sırada yer almıştır. Sabah gazetesinde polis şiddeti haberlerine ise yer verilmemiştir. Öne çıkan bu faktörlerin dışında yer alan haberler, genel itibariyle benzeşme göstermektedir.

Tablo 12. Haberlerin Ele Alınma Tarzı

	Sabah				Cumhuriyet				Zaman			
	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde	Haziran	Temmuz	Toplam	Yüzde
Objektif-Tarafsız/Yorumsuz Haber	55	12	87	40	34	31,0	56	9	78,3			
Sübjektif-Taraf/ Yorum belirten Haber	8	2	13	94	71	69,0	10	4	16,8			
Konunun taraflarının aynı haberde işlenmesi									3	1	4,9	
Toplam	63	14	100	134	105	100	69	14	100			

Gazeteciliğin temel kriterlerinden biri olan objektiflik konusunda Gezi Parkı Eylemleri ile alakalı yapılan haberler karşılaştırmalı incelendiğinde dikkat çeken yüzdelik dilimleri görülmektedir. Objektif haber içerikleri incelendiğinde en düşük yüzdelik dilime sahip olan gazete Cumhuriyet Gazetesi'dir (%31). Bu durumda Cumhuriyet Gazetesi'nin ideolojik etmenlerinin payının olduğu düşünülmektedir. Objektiflik kriterleri çerçevesinde Sabah ve Zaman gazetelerinin haber sayıları birbirine yakın olduğu gözlenmiştir.

Etikle ilgili bölümde değinilen objektiflik ve tarafsızlık ilkelerinin Gezi eylemleriyle ilgili yapılan haberlerde ortaya çıkış şekli, daha çok alıcıların düşünce ve fikir oluşumunu etkileyecek şekildedir.

Tablo 13. Haber Faktörleri

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Haziran	Temmuz	1 oplan Yüzde	Haziran	Temmuz	1 oplan Yüzde	Haziran	Temmuz	1 oplan Yüzde
Konulaştırma									
Uzun süre işlenen Haberler	35	2	48,0	53	38	38,1	26	0	31,3
Orta sürede işlenen Haberler	5	0	6,5	26	7	13,8	18	5	27,7
İlk kez ya da en fazla üç gün işlenen Haberler	23	12	45,4	55	60	48,3	25	9	40,9
Şiddet içeren Çatışma									
Hasar-Zarar-Can Kaybı	4	2	7,8	27	33	25,1	5	4	10,8
Beklenmeyen Gelişme	11	4	19,5	18	8	10,8	4	6	12,0
Siyasi Elit Kişiler	38	4	54,6	41	16	23,8	28	4	38,6
Siyasi olmayan Elit Kişiler	4	2	7,8	8	9	7,1	7	0	8,4
Sansasyonellik	16	8	31,2	41	38	33,1	4	2	7,23

Haber faktörlerinin değerlendirildiği bu tabloda ilk faktör olan konulaştırma üç kısım halinde incelenmiştir. Uzun süre işlenen haberler kısmında, haber sayısı bakımından ele alındığında Cumhuriyet Gazetesi'nin haber konularını uzun süre gündeminde tuttuğu görülmektedir (91 Haber). Cumhuriyet Gazetesi; Orta süre işlenen haberler kısmında 33 haber, ilk kez yâda en fazla üç gün işlenen haberler kısmında ise 115 haber sayısı ile gündem oluşturmaya başarmıştır.

Şiddet içeren Çatışma, Hasar-Zarar-Can Kaybı, Beklenmeyen Gelişme, Siyasi Elit Kişiler, Siyasi olmayan Elit Kişiler, Sansasyonellik konularında Cumhuriyet Gazetesi'nin haber sayısının yüksek olduğu görülmektedir. Şiddet içeren çatışma haberlerine en az yer veren gazete ise Zaman Gazetesi'dir. Sansasyonellik açısından ele

alındığında ana akım medya Temsilcisi Sabah Gazetesi'nin ikinci sırayı aldığı görülmektedir.

3.5.1.2. 17 Aralık Soruşturması ve Paralel Yapı İçerik Analizi

Her üç gazetenin soruşturmayı ele alış tarzıyla ilgili genel bir değerlendirme yapıldığı zaman, dikkat çeken en önemli hususun Gezi eylemlerinde iktidar ve iktidar unsurlarına karşı olumlu haber anlayışı içerisindeki Zaman gazetesinin, soruşturmayla beraber tam zıttı yayınlara başlaması ve etik sorunların başında gelen sübjektif ve taraflı yayınlara ağırlık vermesidir.

Diğer gazetelerde ise Gezi eylemlerinde izlenen yayın politikasında bir değişimin söz konusu olmadığı görülmektedir. Sabah gazetesi iktidar yanlısı ve soruşturmanın sorumlularını suçlayıcı yayın yapmayı tercih ederken Cumhuriyet gazetesi, Gezi eylemleri haberleriyle paralel bir şekilde yine iktidar karşıtı bir tutum içerisinde yayınlarına devam etmiştir.

Tablo 14. Toplam Haber Sayısı

	Sabah	Cumhuriyet	Zaman
Aralık 2013	56	82	68
Ocak 2014	102	116	132
Toplam	158	198	200

17 Aralık soruşturması ve paralel yapı konularıyla alakalı haber sayısı ele alındığında konunun muhataplarından biri olarak görülen Zaman Gazetesi, diğer iki gazeteden daha fazla habere yer verdiği gözlenmektedir (200 haber). İkinci sırada ise muhalif kimliğiyle tanınan Cumhuriyet Gazetesi, iki haber farkla yer almaktadır (198 haber). Ana akım medya temsilcisi Sabah Gazetesi ise, üç gazete arasından en az haber yapan gazetedir (158 haber). Sabah gazetesinde haber sayısının az olmasının sebebi ebadı büyük fotoğrafların kullanılmasından dolayı sayfa üzerinde haberin az yer kaplamasıdır.

Tablo 15. İlk Sayfada Çıkan Haberlerin Yapısı

	<u>Sabah</u>			<u>Cumhuriyet</u>			<u>Zaman</u>		
	<u>Aralık</u>	<u>Ocak</u>	<u>Toplam Yüzde</u>	<u>Aralık</u>	<u>Ocak</u>	<u>Toplam Yüzde</u>	<u>Aralık</u>	<u>Ocak</u>	<u>Toplam Yüzde</u>
<u>Manşet Kullanımı</u>	<u>14</u>	<u>31</u>	<u>28,4</u>	<u>14</u>	<u>26</u>	<u>20,2</u>	<u>13</u>	<u>24</u>	<u>18,5</u>
<u>Sürmanşet Kullanımı</u>	<u>8</u>	<u>11</u>	<u>12,0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>7</u>	<u>5,0</u>
<u>Ana Başlık Kullanımı</u>	<u>34</u>	<u>60</u>	<u>59,5</u>	<u>69</u>	<u>90</u>	<u>80,6</u>	<u>51</u>	<u>101</u>	<u>76,3</u>
<u>Ara Başlık Kullanımı</u>	<u>20</u>	<u>42</u>	<u>39,3</u>	<u>19</u>	<u>29</u>	<u>24,2</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>2,0</u>
<u>Spot Kullanımı</u>	<u>33</u>	<u>57</u>	<u>57,1</u>	<u>4</u>	<u>1</u>	<u>2,5</u>	<u>18</u>	<u>25</u>	<u>21,5</u>
<u>Haber Başlığı Anonsu</u>	<u>36</u>	<u>62</u>	<u>0</u>	<u>46</u>	<u>35</u>	<u>0</u>	<u>13</u>	<u>39</u>	<u>0</u>
<u>Köşe Yazısı Anonsu</u>	<u>39</u>	<u>60</u>	<u>0</u>	<u>96</u>	<u>171</u>	<u>0</u>	<u>9</u>	<u>12</u>	<u>0</u>
<u>Röportaj-Yorum- Yazı Dizisi Anonsu</u>	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>7</u>	<u>11</u>	<u>0</u>	<u>8</u>	<u>12</u>	<u>0</u>
<u>Başlık- Metin Uyumu</u>	<u>56</u>	<u>101</u>	<u>99,4</u>	<u>81</u>	<u>115</u>	<u>99,0</u>	<u>67</u>	<u>132</u>	<u>99,5</u>
<u>Resim-Metin Uyumu</u>	<u>44</u>	<u>79</u>	<u>78,1</u>	<u>30</u>	<u>47</u>	<u>38,9</u>	<u>36</u>	<u>70</u>	<u>53,1</u>
<u>Resim-Başlık Uyumu</u>	<u>44</u>	<u>79</u>	<u>78,1</u>	<u>29</u>	<u>47</u>	<u>38,4</u>	<u>36</u>	<u>69</u>	<u>52,6</u>

İlk sayfada çıkan haberlerin yapısına bakıldığı zaman genel anlamıyla verilerin birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Farklı olarak Sabah Gazetesi 45 Manşet ve 90 spot kullanımında ilk sırayı alırken, Cumhuriyet Gazetesi 270 köşe yazısı anonsu ile Zaman ve Sabah Gazetelerini geride bırakmıştır.

Tablo 16. Haber Kaynağı

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
Cumhurbaşkanı	2	5	4,4	1	3	2,0	2	5	3,5
Başbakan	13	18	19,6	9	11	10,1	3	3	3,0
Muhalefet Liderleri	0	0	0	7	13	10,1	5	7	6,0
Hükümet Temsilcileri	6	15	13,3	7	9	8,1	5	8	6,5
Muhalefet Temsilcileri	0	0	0	2	8	5,1	4	8	6,0
Resmi Kurum Temsilcileri	5	3	5,0	12	10	11,0	9	13	11,0
Uluslar arası Resmi Makamlar ve Temsilcilikler	0	0	0	3	2	2,6	5	13	9,0
Gazete Muhabiri	29	58	55,2	36	53	45,0	30	56	43,1
Diğer Medya Kuruluşları temsilcileri	0	0	0	3	5	4,0	1	3	2,0
Sosyal- Toplumsal Kurumların Temsilcileri	1	3	2,5	2	2	2,0	4	16	10,0
Toplam	56	102	100	82	116	100	68	132	100

Üç gazete, kaynak kullanımı açısından ilk sırayı muhabirlere vermiştir. Değerlendirmede dikkat çeken hususlardan biri 17 Aralık soruşturmasında taraf olan Zaman Gazetesi'nin, Başbakan'ın görüşlerine fazla yer vermemiş olmasıdır. Yine veriler incelendiğinde, Zaman Gazetesinin, sosyal-toplumsal kurumların temsilciler ve uluslararası resmi makamlar ve temsilcileri, haber kaynakları arasında diğer iki gazeteye oranla daha fazla gösterdiği görülmüştür. Hükümete yakınlığıyla bilinen Sabah Gazetesi ise, konu ile ilgili Başbakan ve Hükümet Temsilcilerini muhabirlerden sonra ikincil kaynaklar olarak kullanmayı tercih etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi ise diğer kaynaklarla beraber muhalefet liderlerine diğer gazetelerden daha fazla yer vermiştir.

Tablo 17. Haber Uzunluğu

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam	Aralık	Ocak	Toplam	Aralık	Ocak	Toplam
60 ve 60 Satırdan fazla Haber									
30 ve 30 Satırdan fazla Haber							11	14	25
30 Satırdan az Haber	56	102	158	82	116	198	57	118	175
Toplam	56	102	158	82	116	198	68	132	200

Haber uzunluğu bakımından gazeteler ele alındığında 60 ve 60 satırdan fazla haber paylaşan gazetenin bulunmadığı görülmektedir. Bunda gazetelerin ilk sayfasının yapısal özelliklerinden dolayı, gazetelerin uzun metinlere fazla yer ayıramamasının rolü bulunmaktadır. Konu ile alakalı 30 satırdan fazla haber yayınlayan tek gazete Zaman Gazetesi'dir (25 haber). Sabah ve Cumhuriyet Gazeteleri'nin konu ile alakalı bütün haberleri, 30 satırdan daha az metinlerden oluşmaktadır.

Tablo 18. Grafiksel ve görsel unsurlar

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
Fotoğraf	47	76	78,1	32	48	40,4	41	69	55,5
Grafik									
Tablo		1							
Karikatür	9	9		9	16				

Sabah gazetesinin soruşturma ile alakalı haberlerinin %78,1'lik kısmında fotoğraflara yer verildiği görülmektedir. İkinci sırada ise haber sayısı fazla olan Zaman gazetesi yer almaktadır. Sabah ve Cumhuriyet Gazeteleri karikatürlerden faydalanırken, Zaman gazetesi karikatür yayınlamamıştır.

Tablo 19. Haberde Siyasi ve Sosyal Aktörler

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
Cumhurbaşkanı	2	6	5,0	2	4	3,0	2	7	4,5
Başbakan	13	18	19,6	15	19	17,1	1	8	4,5
Fethullah Gülen ve Cemaat	6	9	9,4	3	5	4,0	6	19	12,5
Muhalefet Liderleri	0	0	0	6	16	11,1	6	9	7,5
Yolsuzlukla suçlanan Siyasiler	5	0	3,1	11	4	7,5	6	0	3,0
Paralel Yapıyla ilişkilendirilen Siyasiler	2	0	1,2	0	1	0,5	6	1	3,5
Yolsuzluk ve Rüşvetle ilişkilendirilen Bürokrat ve İş Adamları	6	7	8,2	8	16	12,1	6	8	7,0
Paralel Yapıyla ilişkilendirilen Bürokrat ve İş Adamları	10	24	21,5	6	17	11,6	11	13	12,0
Resmi- Sosyal -Toplumsal Kuruluş Temsilcileri	3	2	3,1	1	5	3,0	5	37	21,0
Toplam	47	66	71,1	52	87	70,0	49	102	75,5

Haberlerde yer alan siyasi ve sosyal aktörlerin dağılımında gazeteler arası görüş ayrılıkları göze çarpmaktadır. Zaman gazetesi' Başbakana diğer gazetelere nazaran daha az sayıda haberde yer verirken, Fethullah Gülen'e değinilen haberler dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, Zaman gazetesinin resmi-sosyal-toplumsal kuruluş temsilcilerine diğer iki gazeteden fazla yer vermesi dikkat çeken diğer bir unsurdur. Sabah gazetesi, Paralel yapıyla ilişkilendirilen bürokrat ve iş adamlarına diğer iki gazeteye nazaran daha fazla yer vermiştir. Sabah gazetesi, ayrıca muhalefet liderlerine haberlerinde hiç yer vermemiştir. Cumhuriyet gazetesi diğer iki gazeteden farklı olarak rüşvet ve yolsuzlukla ilişkilendirilen bürokrat ve iş adamlarına diğer iki gazeteye göre daha fazla yer vermiştir.

Tablo 20. İlk Sayfada Haberlerin Dağılımı

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
17 Aralık Soruşturma süreci	26	25	32,4	25	25	25,2	21	33	27,0
Cumhurbaşkanlığı makamının açıklamaları	2	3	3,2	1	2	1,5	2	2	2,0
İktidarın Soruşturmalarla ilgili açıklamaları	3	4	4,4	4	3	3,5	3	0	1,5
İktidarın Cemaat-Paralel Yapıyla ilgili açıklamaları	12	10	13,9	9	4	6,6	3	9	6,0
Muhalefetin Yolsuzluk ve kurumlara yönelik Soruşturmalarla ilgili açıklamaları	0	0	0	8	16	12,1	8	11	9,5
Muhalefetin Paralel Yapıyla ilgili açıklamaları	0	0	0	1	1	1,0	3	0	1,5
Ulusal-Uluslar arası diğer resmi kurumlardan yapılan açıklamalar (Vakıf ve Dernekler dahil)	2	1	1,9	12	8	10,1	11	27	19,0
Tasfiyeler ve kanuni değişiklikler	2	2	2,5	7	6	6,6	14	10	12,0
Paralel Yapı oluşumu	0	0	0	0	4	2,0	0	3	1,5
Paralel Yapı Unsurları	5	22	17,1	1	2	1,5	0	0	0
Yasadışı Dinlemeler ve Tapeler	2	6	5,0	1	1	1,0	0	2	1,0
HSYK ve HSYK değişikliği	2	12	8,9	1	11	6,1	1	22	11,5
Balyoz ve Ergenekon davalarının yeniden yargılanması	0	8	5,0	2	14	8,1	1	8	4,5
MİT Soruşturması- MİT fişleme	0	4	2,5	0	5	2,5	0	3	1,5
Yolsuzluk protestoları	0	0	0	6	3	4,5	0	0	0
Ekonomi Haberleri	0	5	3,2	4	11	7,6	1	2	1,5
Toplam	56	102	100	82	116	100	68	132	100

İlk sayfada verilen haberlerin dağılımına bakıldığında, her üç gazetede de 17 Aralık soruşturmasına ayrılan haberlerin diğer haberlerden daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Üç gazetede haber dağılımına bakıldığında Zaman Gazetesi'nin, 17 Aralık soruşturması süreci (54 Haber), Ulusal ve uluslar arası kurumların yapılan soruşturmalar hakkındaki açıklamaları (38 Haber), tasfiye süreci (24 Haber) ve HSYK (23 Haber) konularında diğer iki gazeteye nispeten daha fazla haber ayırdığı anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi ise, muhalefetin yolsuzluk ve soruşturmaya ilgili açıklamalarıyla ilgili haberlere (24 haber), en fazla yer veren gazete olmuştur. Sabah Gazetesi, haberlerinde İktidarın Cemaat ile ilgili açıklamalarına (22 Haber) yer vermiş, muhalefetin görüşlerine yer vermemiştir.

Tablo 21. Haberlerin Ele Alınma Tarzı

			Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
			Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
Objektif-Tarafsız/Yorumsuz Haber			29	47	48	28	46	37,4	20	39	29,4
Sübjektif-Taraf/	Yorum	belirten	27	55	52	54	70	62,6	48	93	70,8
Haber											
Konunun taraflarının aynı haberde işlenmesi											
Toplam			56	102	100	82	116	100	68	132	100

Her üç gazetenin de iktidar ile olan yaklaşımları, objektif verilerin oranının düşmesine neden olmuştur. Objektif haber sunumu bakımından oranı nispeten yüksek olan gazete Sabah Gazetesi'dir. Bu oranın ortaya çıkmasında Sabah Gazetesi'nin, haberlerde yorum yapmadan yapılan açıklamaları birinci ağızdan vermesinin payı vardır. Zaman Gazetesi, %70,8 oranla en fazla sübjektif habere yer veren gazetedir. Gezi parkında olduğu gibi Ergenekon, Balyoz gibi davalar ve rüşvet skandalıyla ilgili hükümeti suçlayan yayınların sahibi Cumhuriyet gazetesi ise, Zaman gazetesinden sonra haberlere en fazla yorum katan ikinci gazete olmuştur.

Tablo 22. Haber Faktörleri

	Sabah			Cumhuriyet			Zaman		
	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde	Aralık	Ocak	Toplam Yüzde
Konulaştırma									
Uzun süre işlenen Haberler	39	65	66,2	46	64	55,5	31	70	50,5
Orta sürede işlenen Haberler	3	8	6,9	16	13	6,8	13	15	14,0
İlk kez ya da en fazla üç gün işlenen Haberler	14	29	27,2	20	39	29,8	24	47	35,5
Beklenmeyen Gelişme	21	27	30,3	21	40	30,8	22	26	24,0
Kurumsal Etkiler (Hükümet ve resmi kurumlar)	14	29	27,2	26	42	34,3	20	44	32,0
Kişisel etkiler	6	15	13,2	14	28	21,2	14	18	16,0
Tartışma-kontroverse	33	58	57,8	43	70	71,9	35	68	51,5
Kişileştirme	18	31	31,0	25	21	23,2	7	33	20,0
Yapı- Komplekslik derecesi									
Sade- Yalın Haber	33	60	59,1	43	59	51,5	45	108	76,9
Karmaşık- Çok faktörlü Haber	23	42	41,1	39	57	48,5	23	24	23,5

Cumhuriyet Gazetesi, uzun sürede (110 Haber) ve orta sürede (29 Haber) işlenen haber bakımından diğer iki gazeteye göre konu ile ilgili kendi gündemini daha uzun süre korumuştur. Zaman gazetesi ise ilk kez yâda en fazla üç gün işlenen haberlerde ilk sırada gelmektedir. Bunun dışındaki haber faktörlerinin oranlarında Cumhuriyet Gazetesi ile Zaman Gazetesi arasında benzerliklerin söz konusu olduğu, Sabah Gazetesinin ise haber sayısının düşüklüğünün de etkisiyle haber faktörü oranının daha geride olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca tartışma oranının ve olayın karmaşık bir yapı haline gelmesinden dolayı haberleri sadeleştirerek halka bilgi aktarma kaygısının her üç gazetede baskın olduğu göze çarpmaktadır.

3.5.2 Eleştirel Söylem Analizi Verilerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Cumhuriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinin ilk sayfalarında Gezi Parkı olayları ve 17 Aralık Soruşturması hakkında çıkan haberler söylem analizi çeşitlerinden 'Eleştirel Söylem Analizi' yöntemi kullanarak açıklanmaya çalışılacaktır.

3.5.2.1. Gezi Parkı Eylemleri Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde İncelenmesi

3.5.2.1.1. Cumhuriyet Gazetesi

Makro Yapı

1.Tematik Yapı

a. Haber Başlıkları

2013 yılında vuku bulan Gezi Parkı olaylarıyla ilgili Haziran ve Temmuz ayı boyunca Cumhuriyet Gazetesi'nin yaptığı haberler incelendiğinde, gazetenin ideolojik yapısından kaynaklanan tutumunu ve eylemlere bakış açısını haberlere yansıttığı görülmektedir.

Gazetenin haber başlıkları, çoğunlukla ana başlıkları destekler mahiyette olup üst ve ara başlıklardan oluşmaktadır. Başlıklarda olayların aktarılış biçiminden olaylar hakkında belli bir yargıya sahip olunduğu ve ideolojik etkenlerin de etkisiyle sloganik bir yaklaşım sergilendiği fark edilmektedir. Ayrıca haber dilinde açıkça düşman ilan edilen kesimlerle ilgili kullanılan sübjektif başlıklar gözden kaçmamaktadır:

01 Haziran- Yok böyle Zorbalık

03 Haziran- Halkla çatışıyor

07 Haziran- Öfkesiyle döndü

12 Haziran- Geziyi bırakmayacağız

27 Haziran- Üst Başlık: Taksim'den yükselen ve Türkiye'yi dalga dalga saran direniş ikinci ayında Ana Başlık: Diren özgürlük

Okuyucu başlıkların sansasyonel içeriğinden dolayı, metne geçmeden olağanüstü bir durum yaşandığını hissetmektedir. Haber başlıklarından olaylar hakkında yanlış bir izlenim edinme olasılığı çok yüksektir.

04 Haziran- Binlerce yaralı var

09 Haziran-Meydanlar taşı

07 Haziran- Pala ve satırlarla halka saldırdılar

15 Haziran- 5 çocuğum aç

18 Haziran- Üst Başlık: Polis Gezi direnişçisinin başından aşağı bilinmeyen maddeli TOMA suyu dökmüş

Başlıklarda dönemin başbakanının dışında aktörlere vurgu yapılmamıştır. Genelleştirme yapılmış, aktörlerden çok Gezi Parkı eylemlerine ve eylem süresince gelişen olaylara yer verilmiştir. Ayrıca başlıklarda "Halk" vurgusu çokça yapılmış, Marksist düşüncede de yer alan "süreçlerin bireylere mahkûm edilmemesi ve halka mal edilerek süreçle toplum arasında bir bağ kurulması" ilkesine bağlı kalınmıştır. Bununla beraber Üst ve alt başlıklarda metnin özeti verilmeye çalışılmış, metinde ayrıntılar ara başlıklar halinde aktarılmıştır.

01 Haziran- Halk başkaldırdı

02 Haziran- Halkın zaferi

03 Haziran- Halkla çatışıyor (Dönemin Başbakanına atfen)

05 Haziran- Gençler ders veriyor

08 Haziran- Çapulcu dünya

17 Haziran- Halk baskıya ve zulme direniyor

19 Haziran- İşte dik duruş- Ara başlık: 'Duran adam'ı dünya duydu

Eylemlerin geneli ve eylemler esnasında ölen eylemcilerle ilgili başlıklar göz önüne alındığında, eylemlerin şekil aldığı haziran ayı ve şiddetin dozunun arttığı temmuz ayında, ağırlıklı olarak polis şiddetine ağırlık verilmiş, şiddeti kınayan eylem ve mesajlarla da söylem desteklenmiştir.

11 Haziran- Görüntüler ortaya koydu- Üst başlık: Polis Sarısülük'ü vurmuş

14 Haziran- Hedef alındım- Üst başlık: Polisin gaz bombasıyla gözünü kaybeden temizlik işçisi anlattı

12 Haziran- Vahşete döndü- Üst başlık: Kirli senaryolarla eyleme müdahale edildi. On binlerin üzerine gaz sıkıldı.

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Haberin giriş bölümünde ve olayların özetinde, ana olay, ana tema ve gazetecinin yaklaşımının verilmesi beklenmektedir.

Cumhuriyet gazetesi sadece üst ve ara başlıklara ağırlık vermiş, spot kullanmamıştır. Bu durumda haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir (Özer, 2011:85).

Konuyla ilgili ele alınan haber aralığı geniş olduğundan genel bir izlenim oluşturmak amacıyla genelleme yapmak yerinde olacaktır.

Haziran ve Temmuz aylarında verilen 239 haber girişiyle ilgili ana başlıklar şöyle oluşturulabilir:

1. Birçok haberin girişinde, eylemcilerin masum gerekçelerle gösteri yaparken polis şiddetine maruz kaldığına değinerek, olaylara katılanları haklı gösterme yoluna gidilmiştir. Polisin şiddetine sebep olarak iktidar tarafından yönlendirilmesi ve şiddeti önlemeye dair bir tepki vermemesi gösterilmektedir.

01 Haziran- Gezi Parkı'nda ağaçlar kesilmesin diye dört gündür demokratik tepkisini gösteren yurttaşa iktidarın polis eliyle müdahalesi çok sert oldu.

2. Haber girişlerinde iktidarı halk düşmanı olarak gösteren ifadelere yer verilmiştir.

04 Haziran- Erdoğan halk hareketini hala aşırı uçlar olarak nitelerken akşamki eylemler için "Tencere tava hep aynı hava" dedi.

3. Bazı haber girişlerinde Taksim'de eylemin ana amacını vurgu yapan ifadeler kullanılmıştır.

05 Haziran- Küçük bir direnişin baskılara, yasaklara 'dur demek' için halk hareketine dönüşmesi hem iktidarın hem muhalefetin kendini sorgulamasını sağladı.

4. Haberlerin girişleri incelendiğinde eylemleri provoke eden aktör olarak dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan gösterilmiştir. Erdoğan'ın eylemlerle ilgili açıklamalarına sık sık yer veren gazete, birkaç tane çapulcudan izin alacak değilim,

dışarıdan manipüle ediliyorlar, eylemlere derhal son verin vs. gibi eylemcilerle ilgili yorumlarını ve eylemlere karşı genel tutumunu sıkça haberlerine taşımıştır.

5. Haber girişlerinde polis şiddetine maruz kalanların ifadelerine yer verilmiş ve polisin eylemcilere olan olumsuz davranışları, eylemcileri yaralama yöntemleri, palalı saldırganlara yardım etmesi, gözaltına alınanların iddiaları gibi ithamlarda bulunulmuştur. 12 Haziran'da ise polis vahşet sergileyen taraf olarak nitelendirilmiştir.

6.Eylemleri halk hareketi olarak gösteren gazetede, ülke genelinde bir devrimin gerçekleştirilmek istendiği imajını destekler yayınlar mevcuttur. Örneğin;13 Haziran: demokrasi için ayağa kalktılar, 17 Haziran: Halk baskı ve zulme direniyor. vs.

7. Eylemlerde ölen göstericilerin polis şiddeti sonucu öldüğüne dair hazırlanan haberlerde ölümlerin sebebine dair bilgiler de aktarılmış, adli tıp raporlarından alıntılara sıkça yer verilmiştir.

8. Haberlerde eylemlere katılanlar, 'yüz binlerce kişi katıldı', 'halk sokağa döküldü', 'her kesimden yüz binlerce yurttaş kendi iradeleriyle', 'tüm yurttaşlarla beraber sahip çıkacağız' gibi ifadelerle hem olduğundan çok fazla gösterilmiş, hem de belirli kesimlerin katılımının fazla olduğu bilinen eylemlerin, diğer ülkelerde ki gibi birer halk devrimine dönüşmesine ön ayak olma kaygısı hissettirilmiştir.

9. Eylemlerde kullanılan şiddeti kınayan ve eylemleri destekleyen açıklamalara sıkça yer verilmiş, 'Avrupa parlamentosu Erdoğan'ı sert dille eleştirdi', 'Ankara ile Avrupa Parlamentosu arasındaki direnişçilere uygulanan orantısız şiddet nedeniyle...' gibi ifadelerin yer aldığı haberlerde ayrıca gelen tepkilere karşı Erdoğan'ın açıklamalarına da yer verilmiştir.

c. Fotoğraf

Fotoğraflarda eylemlere katılım sayısını çok gösteren resimlere, polis şiddetinden dolayı yaralanan eylemcilere ve siyasi aktörlerin resimlerine sıkça yer verilmiştir. Fotoğraflarda sendika bayrakları, örgüt bayrakları gibi ideolojik unsurlara değinilmekle beraber eylemcilerin demografik yapısını vurgulayan fotoğraflara da yer verilmiştir. Ağırlıklı gençlerin katılımının vurgulandığı fotoğraflarda, '7'den 77'ye katılım' söylemini güçlendirmek için buseet içerisindeki bebekten bayrak sallayan yaşlı insanlara kadar birçok göstericiye yer verilmiştir.

Polis şiddetini gösteren fotoğraflarda ise çoğunlukla üniformalı resmi ve sivil polisler yer verilmiştir. Bunun bir sebebi, üniformanın insanlar üzerinde oluşturduğu tedirginlik ve çekingenliğe vurgu yapmak ve yine de üniformadan çekinmeden eylemlere devam edildiği vurgusu olabilir. Diğer bir sebebi de devleti temsilen giyilen üniforma aracılığıyla eylemlere müdahalenin devlet eliyle yürütüldüğü mesajı verilmek istenmiştir.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardaan Ve Bağlam Bilgisi)

Gazetede olayların çıkış noktasından çok süreci ile ilgili duruma daha çok yer verilmiştir. Ana olay ağırlıklı olarak başlıklar ve resimler aracılığıyla aktarılmıştır. Ana olay Taksim'e AVM yapılma kararının alınması ve Gezi Parkının yayalaştırılması yoluyla ağaçların kesilmesinden kaynaklanmaktadır. Fakat eylemler, zamanla çevre koruma misyonundan çıkarak şiddet eylemlerine dönüşmüş ve Türkiye geneline yayılmıştır.

Haberlerde olayların sunumu yapılırken iki faktör öne çıkarılmıştır: 'polis şiddeti' ve 'Recep Tayyip Erdoğan ve Erdoğan'ın yaptığı açıklamalar'. Polis 'Toma, Biber Gazı ve cop kullanma' ifadeleri ile özdeşleşirken, polis şiddeti ' Polis milis oldu', 'Destan dehşet oldu' gibi polisi suç makinesi gibi gösteren ifadelerle yer verilirken Erdoğan ile ilgili ifadelerde 'Erdoğan'dan gözdağı', ' Halkla çatışıyor', 'Tek o anlamadı' gibi ifadelerle halktan kopuk ve halka karşı bir başbakan imajı verilmiştir.

Olayların sonucunda ise verilmek istenen mesajlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Eylemler barışçıl ve haklı gerekçelerle düzenlenmiştir. Eylemciler masumdur. Devlet ve devleti temsilen meydana bulunan güçler ise halkın iradesini yok sayarak halka şiddet uygulamıştır.
2. İktidar halktan kopuktur ve halkın taleplerini hiçe saymaktadır.
3. Başbakan'ın söylemleri halkı ve polisi kışkırtmaktadır.
4. Apolitik dönem bitmiştir ve gençler fikirlerini birçok yöntem kullanarak iletmekten çekinmemektedir

Olaylarda ardalın ve bağlam yönünden bilgilendirme eyleme destek mahiyet verilmiş ve iktidar açısından ele alan bir tutum hiçbir haberde verilmemiştir. İktidardan eylemlerle ilgili yapılan açıklamalar, haberi hazırlayan muhabirin ideolojik görüşünü yansıtacak şekilde aktarılmış ve eylemlerin hükümet ile olan bağlamı dar çerçeveye hapsedilmiştir. Eylemlerde polisin şiddet göstermesi nedensiz gösterilmekte ve eylemlerin barışçıl olmaktan çıkmasının en büyük sebebi olarak polis gösterilmiştir. Fakat eylemlerin çıkış noktası her ne kadar çevre kaygısı olsa da eylemlere katılan marjinal göstericilerin tutumlarına hiç yer verilmemiştir. Polisin eylemlerdeki müdahalesinin tamamı keyfi ve iktidar güdümlü gösterilmiştir.

Eylemlere destek veren kesimlere sıkça yer veren gazete, eylemlerle ilgili eleştiri getiren yorum ve haberleri dışarıda bırakmıştır.

b. Yorum (Haber kaynakları ve olay taraflarının olaya getirdiği yorumlar)

Haberler oluştururken kaynak olarak resmi kurum ve kuruluşların, yetkili kişilerin ve olaylarla ilgili kişilerin görüşlerine başvurmak, haberin inandırıcılığını arttırması açısından önemlidir. Ancak gazete, haber kaynağı olarak muhabir kullanmayı tercih etmiştir. Olayların karşı tarafında ise ağırlıklı olarak Başbakanın söylemlerine yer verilmiştir. Ancak Başbakanın söylemleri, gazetenin ideolojik görüşü çerçevesinde verilerek belli başlıklar ön plana çıkarılmıştır.

Muhabir haberi hazırlarken görüşlerini desteklemek için bir takım uzman ve siyasetçi görüşüne (07 Haziran- Prof. Dr. Daron Acemoğlu, 'AKP'li şahinler bölüyor') başvurmuştur.

Eylemlerle ilgili muhabirler tarafından verilen haberler ağırlıklı olarak Polis şiddeti, şiddet gören ve öldürülen eylemciler, Şiddete karşı dünyadan ve Türkiye'den gelen tepkiler, eyleme katılan gençlerin profili üzerine kurulmakla beraber ideolojik tutumun alenen sergilenmesi sonucu bilinen haber anlayışının çok dışında yorum ağırlıklı bir haber anlayışı ile karşılaşmıştır.

B.Mikro Yapı

Cümle Yapıları

Haberlerin geneline bakıldığında cümlelerin, basit, anlaşılır ve her iki tarafa vurgu yapan aktif cümlelerle kurulduğu anlaşılmakla beraber özellikle karşı taraf ile

ilgili iddialarda pasif cümle yapılarına rastlanmaktadır. Eylemleri destekleyen haberlerin çokluğu dikkate alındığında, birçok haberde özne olarak 'halk'ın kullanıldığı görülür. Bu durumdan eylemlerdeki kararlılık ve isteğin yanı sıra halk desteğini arkaya alarak karşı olunan unsurlara karşı bir zafer umulduğu ve bireylerden çok toplumsal katılımdan dolayı çoğunluk olarak gösterilip, gözdağı vermek isteme gibi bir sonuç çıkarılabilir.

Ayrıca şiddet gören ve ölen eylemcilerin isimlerine de yer verilmiş, bundan yola çıkarak eylemlerin haklılığının ispatı ve eylemlerin masumluluğu bir kez daha ispatlanmaya çalışılmış izlenimi edinilebilir.

10 Haziran-Çapulcular Sel oldu

20 Haziran-Halk direnişini durarak sürdürüyor, parklarda geleceğini tartışıyor

31 Haziran-İşte Ali'nin katilleri

Eylem karşıtı unsurlar ve şiddet olaylarının aktarımında ise öznel ifadelerin yanı sıra eylemcilere uygulanan şiddet iddiaları, adli süreç ve kişisel yorumlar dikkate alınarak pasif cümle yapısı içerisinde verilmiştir.

11 Haziran- Anlamadın dilimizi- öznel ifade

16 Haziran- Erdoğan "boşalttınız boşalttınız" dedi. Çoluk çocuk demeden geziye saldırı başladı.

21 Haziran- Gözaltına alınanlara zorla AKP mitingi izletiliyor, eylemci sanatçılardan savunma isteniyor

Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Haber içeriklerinin çoğunda **nedensel ilişki** içerisinde olaylara yer verilmiştir. Bazı haberlerde ise başlıkla bağlantılı olarak haberin aktarımına devam edilmiş, bazı haberler ise kişi ve kurumlar tarafından yapılan açıklamalar çerçevesinde gelişmiştir. Nedensel ilişki taşıyan haberlerden bir kaçısı şu şekildedir:

22 Haziran- Baskılara ve Tek Adam'a 'dur' demek için gerçekleştirilen halk eylemlerini küçümseyen Erdoğan yine ağır ifadeler kullanarak.....

11 Haziran- Direnişe destek veren TMMOB'nin yetkileri gece yarısı operasyonu ile tırpanlandı

Haber içeriklerinde **işlevsel ilişki** iç sayfalarda devam eden haberler yoluyla verildiği gibi, başlıkla bağlantılı şekilde de verilebilmektedir. Haberlerin ara başlıklarında yer yer birbirinden bağımsız haberlere yer verildiğinden işlevsel ilişki bozulabilmektedir.

14 Temmuz-1. Cümle: Ankara Emniyeti'nin, Ethem Sarısülük'ün öldürülmesine ilişkin şüpheli polis Şahbaz'ın lehine rapor hazırlattığı ortaya çıktı. Devam cümlesi: Emniyet polise atılan 37 taşı tek tek sayarak numaralandırdı.

Referansal İlişkide ise öne çıkan kavramlar, eylemler, barışçıl protestolar, polis şiddeti sonucu yaralanan eylemciler ve Erdoğan'ın söylemleri olmuştur. Referansal ilişki açısından, Erdoğan'dan gözdağı, İşkence sokağa taşı...Gezi eyleminde Ethem Sarısülük'ü başından vuran polis..., Gezi Parkı'nda ağaçlar kesilmesin diye dört gündür demokratik tepkisini gösteren yurttaş iktidarın polis eliyle müdahalesi...gibi ifadeler, eylemlerin şiddet yönünün daha görünür olduğunu göstermektedir.

3. Sözcük Seçimleri

Olayların aktarımında en fazla kullanılan sözcükler 'Halk', 'Yurttaşlar', 'Polis Şiddeti', 'Erdoğan', 'Gezi Eylemleri','eylemcilere müdahale eden Polis', 'Gezi Şehitleri' gibi betimleyici sözcüklerdir.

4. Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Çoğu haber muhabirler tarafından yapıldığından haberler çoğunlukla fotoğraflarla desteklenmiştir. Eylemlerin gerçekleştiği mekân isimleri (İstanbul TEM Otoyolu, Ankara Kızılay), Adli Tıp Raporları, Olayları bizzat yaşayan göstericilerin açıklamaları, Uzman görüşleri (Prof. Dr. Ayşe Saktanber) destekleyici unsurlar olarak kullanılmıştır.

3.5.2.1.2. Zaman Gazetesi

A. Makro Yapı-

1. Tematik Yapı

a-Haber Başlıkları

Zaman Gazetesi'nin Gezi Parkı Olayları kapsamında haziran ve temmuz aylarında yapmış olduğu haberlere bakıldığında, konunun özellikle haziran ayında ilk sayfalarda yer bulduğu, temmuz ayında Gezi Parkı olaylarından fazla bahsedilmediği göze çarpmaktadır. Gazetenin haberlerinde alt üst başlık kullanımı fazla yer almamaktadır. Haber başlıklarında genel itibariyle uzlaştırmacı bir dil kullandığı görülmektedir. Gazete Gezi Parkı Olaylarını genellikle üç konu üzerinde yoğunlaştırmıştır.

İlk olarak gazete, olayın taraflarından hükümetin ılımlı ve uzlaşya açık söylemini manşetten okuyucularına aktarmıştır. Gazete devleti temsilen Cumhurbaşkanı, Başbakan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, İstanbul Valisi ve İstanbul Emniyet Müdürü'nün söylemlerine yer vermiştir. Bunun dışında muhalif isimlerinde görüşleri haber başlıklarında göze çarpmaktadır. Söylemlerin ortak yanı, yetkililerin müspet söylemleridir.

5 Haziran - Bütün taleplere açığız yeter ki şiddet olmasın

7 Haziran - Demokratik taleplere canımız feda

10 Haziran -Bir gönül için bin özür dilerim

15 Haziran -Mesaj alındı, yargı kararını bekleyeceğiz

18 Haziran - Muhalefet; Gerilim herkesi yordu, ortak akılla hareket etmeliyiz

Gazete eylemcilerin tavırlarını şiddete meyilli olarak yorumlamış gerek manşetten gerekse ana başlıklardan göstericilerin davranışlarını, örgütlenmelerini irdelemiştir. Haber başlıklarında, eylem amacının dışına çıkmış, provokatif ve farklı olumsuz davranışlar sergileyen bir gösterici profili çizilmiş, göstericilerin talep ve söylemlerine fazla yer verilmemiştir.

2 Haziran - Mesele sökülen ağaçlar değil ideolojiktir.(Ana Başlık)

3 Haziran - Çevre Duyarlılığı Yakıp Yıkma Dönüştü(Manşet)

4 Haziran -Eylemde lisesileri öne sürdüler (Ana Başlık)

6 Haziran - Provakatörlere Suçüstü (Manşet)

30 Haziran - Gezi fırsatçılarına soruşturma:1 ton 150 kilo esrar ele geçirildi.

15 Temmuz -Sanat galerisini yağmaladılar, sanatçılar oralı bile olmadı

Zaman Gazetesi üçüncü detay olarak, olaylardan ekonomik, sosyal ve toplumsal açıdan olumsuz etkilenen kesimleri ele almış ve bu kesimlerin olaylara eleştirel bakış açısını incelemiştir.

4 Haziran -Borsa Yüzde 10,5 düştü Dolar 1.9 TL

7 Haziran - Piyasalarda Gezi Sarsıntısı devam ediyor

9 Haziran -Gezi Parkı olayları otelleri vurdu

13 Haziran -"Gezi" üzerinden Alevi-Sunni çatışması planlanıyor

19 Haziran - Beyoğlu ve Nişantaşı'nda kepenkler 5'te iniyor

10 Temmuz -Taksim esnafı: Dayanacak gücümüz kalmadı

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Zaman Gazetesi Gezi Parkı olaylarını aktarırken spot kullanımına fazla yer vermemiştir. Gazetenin az sayıdaki spot kullanımı ve haberlerin ilk paragrafları incelendiğinde sınıflandırma aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

1. Birçok Haberin ilk başlıkları incelendiğinde özellikle polisin olayların ilk günlerindeki sert müdahalesinin hükümet tarafından da kabul edildiği ve masumane istekleri olan göstericilerle samimiyetten uzak göstericilerin ayrı değerlendirilmeye çalışıldığı gözlenmiştir. Bu süreçte şiddete karışmayan göstericilerden özellikle eylemlerin ilk gününde yapılan müdahalelerden dolayı özür dilenen haberlere yer verilmiştir

2. Haberlerin ilk paragraflarında gösteriler hakkında yetkili isimlerin kamuoyuna bilgi aktarmaya çalıştıkları, sağduyu çağrıları yer almıştır.

3. Spotlar ve haberlerin ilk paragraflarına bakıldığında gösterilerin amacından saptığı ve siyasi amaçlar barındırdığı, ayrıca dış destekli bazı provokatörlerin gösterilere müdahil olduğu paylaşılmıştır. Sağduyulu katılımcılara da zor kullanıldığı aktarılmış, gösterilerde kaos amacı taşındığı okurlarla paylaşılmıştır.

4. Haberlerin ilk paragrafında dikkat çeken bir diğer detay, özellikle mezhep çatışmasına zemin hazırlanması çabaları ve yetkili isimlerin konu hakkındaki görüşleri ile alakalıdır.

5. Konu ile alakalı referandum plebisit gibi görüşler, yargı kararlarının izinden çıkılmayacağı spotlara yansımıştır. Belirli bekleme ve olayların dinmesine yönelik atılan adımlardan sonra polis müdahaleleri ve alınan önlemler spotlar ve haber ilk paragraflarına yansıyan diğer detaylardır.

6. Eylemlerin yorumlanmasında özellikle ekonomik yapının, esnafın, turizm gibi faktörlerin etkilenme boyutları haberlerin ilk satırlarında yer almıştır. Özellikle bölge esnafının mağduriyetleri, yasal girişimleri spotlardan aktararak genel itibarıyla protestolar kapsamlı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

c. Fotoğraf

Eylemlerle alakalı çok fazla fotoğraf kullanımı söz konusu değildir. Aktarılan haberlerde tek fotoğraf kullanımı tercih edilmiştir.

Haberlerin fotoğraflarına bakıldığında, özellikle eylemcilerin şiddetine yönelik fotoğrafların haberlerde önemli yer kapladığı gözlenmektedir. Polisin şiddet gerçekleştirdiği fotoğraflar haberlerde kullanılmamıştır.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardalan Ve Bağlam Bilgisi)

Gazetede olayların çıkış noktası irdelenmiş ve olayların büyümesine neden olan faktörler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Haberlerde, olaylara polisin sert müdahalesinin payı göz önünde tutulmakla beraber konunun ideolojik yönünün ve Recep Tayyip Erdoğan karşıtlığının şekillendiriciliği ön plana alınmıştır.

Haberlerde olayların sunumu yapılırken üç faktör öne çıkarılmıştır: Göstericilerin eylemlerinin hedefinden sapması, Cumhurbaşkanlığı ve iktidar kanadının olayı anlama ve samimi göstericilere kendini ifade etme çabası ve eylemdeki provokatif unsurların ortaya çıkarılması. Gazete, iyi niyetle düzenlenen eylemin özellikle dış kaynaklar aracılığıyla şiddet olaylarına dönüşebileceğini öngörmekte, haberlerini iç ve dış destekli provokatörlerin olumsuz şekillendirdiği tezi üzerine kurmaktadır. Gazete sadece İstanbul İlinin belirli bölgelerindeki eylemlere yer vermiştir.

Olaylarda ardalın (arka plan) ve bağlam yönünden bilgilendirme, eylemcileri eleştirici tarzdadır. Konu ile alakalı iktidar kanadının ve iktidar söylemlerine uygunluk gösteren muhalif isimlerin görüşleri paylaşılmasına karşın eylemcilerin kaygılarına, isteklerine yer verilmemiştir. Eylemin amacı ve eylemcilerin hassasiyetleri haberlerde yer almamaktadır. Polisin olumlu yada olumsuz davranışları hakkında da herhangi bir bilgi paylaşımı söz konusu olmayıp genel itibariyle gösterilerdeki olumsuz tutumlardan göstericiler sorumlu tutulmuştur.

b. Yorum (Haber Kaynakları Ve Olay Taraflarının Olaya Getirdiği Yorumlar)

Gazete haberlerinde resmi kaynaklardan bol bol yararlanmıştır. eylemler esnasında Cumhurbaşkanından başbakan ve iktidar yetkililerine, mülki amirlerden belediye başkanlarına, yasal kararlardan uygulama taleplerine resmi olarak kapsamlı kaynaklardan yararlanmıştır.

Buna karşın bakıldığında haber içeriklerinde eylemcilerin talepleri, koşulları, takipçilerle paylaşılmamıştır

Gazete muhabirlerinin haberleri incelendiği zaman genellikle göstericileri şiddete meyilli, aralarındaki iyi niyetli insanları zorla yada zarar vererek saf dışı bırakan, diğer vatandaşların haklarını gasp eden kişiler olarak aktarmıştır.

Mikro Yapı

Cümle Yapıları

Zaman gazetesinde haberler aktif cümle yapısı içerisinde verilmiştir. İlk sayfada verilen haberlerin kısa olması sebebiyle cümleler basit ve anlaşılır dildedir. Pasif cümle taşıyan sadece bir habere rastlanılmıştır (09 Temmuz- polis kordonu altında bulunan Taksim Gezi Parkı dün açıldı). Bu haber dışında pasif cümle yapısı içeren habere rastlanmamıştır. Bunun sebebi, gazetenin iddialara yer vermemesi ve haberlerin çoğunda özne kullanılmasıdır.

12 Haziran- Taksim'e giren polis, ...barikatları kaldırdı

10 Temmuz- Taksim esnafı: Dayanacak gücümüz kalmadı

Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Gazetede **nedensellik ilişkisi** içerisinde yapılandırılmış bir habere rastlanmamıştır. Daha çok şart öne süren cümle yapılarına rastlanmıştır. **İşlevsel ilişki** açısından haberler incelendiğinde, bu yapıya uygun birkaç habere rastlamak mümkün görünmektedir (02 Haziran- Güvenlik güçleri geri çekilirken İstiklal Caddesi ve ara sokaklarda bekleyen binlerce eylemci barikatları kaldırıp Gezi Parkı'nı doldurdu). **Referansal İlişkide** 'Eylemci-Polis' bağlantısı , 'Eylemci - Hükümet' bağlantısı ve 'Abdullah Gül - uzlaş, barış' kavramları arasında bütüncül bir yapıya rastlamak mümkündür.

3. Sözcük Seçimleri

Olayların aktarımında en fazla kullanılan sözcükler ; 'Sivil Toplum Kuruluşları', 'Polis ve şiddet', 'Başbakan Tayyip Erdoğan (Recep ismi hiçbir haberde geçmedi)' ve 'Toplantı' sözcükleri belirli sebepler dâhilinde haber içeriklerinde geçmiştir.

4.Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Zaman gazetesi Cumhuriyet ve Sabah gazetelerine göre daha liberalist ve tarafsız bir dil kullanmıştır. Gazete, bir yandan polis şiddetini içeren fotoğraflara yer verirken (12 Haziran- Polisin attığı gaz bombaları) diğer taraftan eylemciler tarafından gerçekleştirilen şiddet olaylarına değinmiştir (11 Haziran - Eylemciler kaldırım taşlarını sökerken). Gazete haberlerini fotoğraflarla desteklediği gibi, toplantı, açıklamalar, basın toplantıları, röportajlarla da inandırıcılığını arttırmıştır. Haber kaynaklarından doğrudan aktarım söz konusu olduğundan görgü tanıklarının ifadesine gerek duyulmamıştır.

3.5.2.1.3. Sabah Gazetesi

Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Haber Başlıkları

Hükümete yakınlığıyla tanınan Sabah gazetesinin Gezi Parkı eylemleriyle ilgili haber başlıkları incelendiğinde, haberlerin Haziran ayında yoğunluk kazandığı ve Temmuz ayında tam tersi bir şekilde haberlerin azaldığı görülmektedir.

Gezi Parkı eylemleriyle ilgili gazetenin tutumuna bakıldığında itidal çağrıları göze çarpmaktadır. Sabah gazetesi, Cumhuriyet gazetesinin başbakanla ilgili eleştirel haberlerinin tersine haberlerinin çoğunu başbakanın eylemcilere karşı uzlaşsı dolu ve ılımlı yaklaşım sergileyen tutumuyla beraber eylemlerin arkasında başka niyet ve amaçların var olduğunu söylediği haberlere yoğunlaştırmıştır.

03 Haziran- Gerideki on yıl yarının teminatı

07 Haziran- Demokratik Talebe can feda

08 Haziran- Çevreci kardeşler gelin konuşalım

12 Haziran- Kimsenin yanına kar kalmayacak

13 Haziran- Ayrışmaya asla izin vermeyiz

16 Haziran- İhanet çetesi var

Eylemlere karşı itidalli bir yaklaşım sergileme çabasında olan gazetenin haber başlıklarında, polisin gaz kullanımına da değinilmiştir. Gaz kullanımını ‘gaz kesildi sis dağıldı’ başlığıyla veren gazete, Başbakan Erdoğan’ın ‘Gaz işinde yanlışlık var’ yorumu ile söylemini kuvvetlendirmiştir. Genel olarak ılımlı mesajlar veren gazete, şiddet gösteren eylemciler ve provokatif eylemlerde bulunan kişiler dışında kalan eylemcileri eleştirmemiştir.

03 Haziran- Öfke gitti, zarar kaldı

11 Haziran- İşte o ilanı veren adam

14 Haziran- Gezide çadırları yakacaklardı

Eylemlerde polis şiddetine hemen hem hiç değinmemekle beraber eylemciler tarafından yapılan şiddet olaylarına değinen gazete, bu noktada taraflı olduğunu göstermiştir.

16 Haziran- Üst Başlık-Polis kimsenin can güvenliğini tehlikeye atmadan parkı boşalttı

Haber başlıklarından yola çıkarak yapılan bir tespitle iktidarın olayları yumuşatma ve uzlaşsı arayışı içeren mesajlarını vermesi ve tarafların buluşmasıdır.

04 Haziran- Mesaj alındı sağduyu vakti

06 Haziran- Platformun talebi arttı

14 Haziran- İstanbul halkı ne diyorsa o

09 Haziran- Demokratik tepkiden rahatsızlık duymayız

Muhalefetten gelen yorumlar arasında seçme yapan gazete, her iki muhalefet lideri ile beraber eylemlerde aktif rol alan BDP milletvekillerinin sağduyu ve galeyana gelmeme mesajlarını içeren yorumlarına atıfta bulunmuştur.

05 Haziran- Hepimiz ders almalıyız -Kemal Kılıçdaroğlu-

05 Haziran- Gaz yeseniz de gaza gelmeyin -Devlet Bahçeli-

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Gazetede az sayıda spot içerikli haberlere yer verilmekle beraber değerlendirme ağırlıklı olarak haberlerin ilk paragrafından yola çıkılarak yapılmıştır.

Haberlerin girişlerine bakıldığında, gerek başbakan tarafından gerek diğer yetkililer tarafından yapılan açıklamaların çoğunun ilk ağızdan aktarıldığı görülmektedir.

07 Haziran-‘Ağaçların sökülmemesi talebini samimi olarak yapanlar dışında, istismar edenleri ayırtırmak durumundayız’ -Başbakan-

Eylemlerin ekonomik açıdan verdiği zarara değinilen haberlerin girişinde kamuya verilen hasarlara değinilmiştir. Başbakanın ekonomik boykot çağrılarını esnaf üzerinden değerlendirdiği ve ağır söylemlerde bulunduğu haberde, yorum spotta ikinci ağızdan duyurulmuş ve ilk ağızdan metin içerisinde verilmiştir.

24 Temmuz- Başbakan gezi olayları sırasında yapılan ‘6 ay tüketmeyelim ekonomiyi durduralım’ çağrısına yanıt verdi

Gezi parkı eylemlerinin ele alındığı günlerin hemen hemen hepsinde başbakanın söylemlerine sıkça yer verildiği görülmekle beraber, haberlerin girişine bakıldığında genel olarak gezi parkı eylemlerinin sosyal, toplumsal yönünden çok siyasi ve çok uluslu bir yapının söz konusu olduğu Başbakanın ağızından verilmiştir.

12 Haziran. Bu eylemler bazı sermaye grupları, faiz lobileri, bazı medya grupları tarafından çok açık şekilde kullanıldı.

c. Fotoğraf

Haberlerde kullanılan fotoğrafların genelinde Başbakan ön plana çıkarılmıştır. Resimlerde Başbakanın genellikle miting ya da toplantılarda konuşurken çekilen resimlerine yer verilmiştir. Bazı fotoğraflarda başbakan, tebessüm ederken bazı fotoğraflarda ise ciddi duruşunun verilmesi gözden kaçmamıştır. Ağırlıklı olarak Başbakanın resminin görsel propaganda mahiyetinde kullanılmasının ardında olayın siyasi açıdan ciddiyetinin vurgulanması olabileceği gibi karşıt kesimler üzerinde tedirginlik yaratma isteği de söz konusu olabilir.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardalan Ve Bağlam Bilgisi)

Gazetede olayların çıkış noktası olan ağaç kesimi, Avm yapımı gibi unsurlara neredeyse hiç yer verilmemiştir. Haberlerde ana olay olarak doğrudan eylemler verilmiş, eylemlerin bitmesi için uzlaşma sağlama, eylemlerin verdiği zararlar ve tazmini, eylem temsilcileri ve sanatçılarla eylemlerin bitirilmesine dair toplantılar ve başbakanın gerek eylemler hakkında gerekse de eylemlere destek veren odak ve kurumlar hakkında yaptığı konuşmalarla ana olayın süreçleri detaylandırılmıştır.

Ana olayın sunumu ile ilgili metinler kısa tutulmuş, başlıklar ve resimlerle bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Çok tartışılan polis şiddetinin sadece ‘Gaz kesildi, sis dağıldı’ başlığıyla verilen haberin dışında doğrudan yer bulmaması ve ikinci ağızdan tek cümle ile bir iki haberde yer alması ise dikkat çekmiştir.

Haberlerde eylemler ile varılmak istenen sonuç ise şöyle aktarılabilir:

1. Asıl amacı dışında yapılan ve şiddet kullanılan eylemlerin samimiyetine inanılmamaktadır ve bir takım çevrelere hizmet ettiğinden şüphe duyulmamaktadır -Başbakanın sermaye çevreleri, faiz lobileri suçlaması-
2. Haberlerde 'eylemler hoşgörü ve düşüncelere saygı çerçevesinde sona erdirilebilir' teması sıkça işlenmiştir.
3. Haberlerde 'uzlaşma yolu her zaman açık tutulmalı ve çıkar elde etmek isteyen çevreler engellenmeli' mesajı iktidar söylemi üzerinden sıkça işlenmiştir.

Olaylarda ardalın (arka plan) ve bağlam yönünden bilgilendirme, siyasi söylemler üzerinden verilmiştir. Olayların çıkış nedeni ve olaylarda yaşanan şiddet olaylarının ardalın ve bağlam ilişkisi zayıf tutulmuştur. Eylemler, iktidarın bakış açısından verilmiş ve sıklıkla bu söylemler üzerinden uzlaşma mesajı verilerek bir olaylar zinciri kurulmaya çalışılmış, karşı tarafla ilgili bağlam yönü toplantılarla -platformun talebi arttı gibi -sınırlı kalmıştır.

b. Yorum (Haber Kaynakları Ve Olay Taraflarının Olaya Getirdiği Yorumlar)

Gazete, haberlerinde muhabirlerini kaynak göstermekle beraber ağırlıklı olarak siyasi aktörleri kullanmayı tercih etmiştir. Haber kaynakları olarak belirtilen siyasi aktörlerin söylemi, eylemlerin temelinde yatan sebepleri ortaya çıkarmayı hedefleyen muhabirler için inandırıcılık açısından önem taşımaktadır. Karşı taraflardan hiç yorum vermemesi ve sadece hükümet yetkililerinden gelen yorumları aktarması ise, gazetenin siyasi görüşünü ortaya koyması açısından önemlidir. Gazetelerin taşıması gereken siyasi partilere eşit mesafe kuralının önemli ölçüde ihlali bir örnek olarak verilebilir.

Siyasi yorum dışında verilen tek yorum ise; eylemlere destek vermeyen sanatçıların bazı çevreler tarafından dışlanmasına dair sanatçıların verdiği demeçlerin aktarıldığı haberdır.

Eylemlerle ilgili muhabirler tarafından verilen haberler ise; ağırlıklı olarak eylemcilerin gerçekleştirdiği şiddet olayları ve itidal çağrılarıyla ilgilidir.

Mikro Yapı

Cümle Yapıları

Haberlerin geneline bakıldığında cümlelerin, basit, anlaşılır ve birebir verildiğinden aktif olduğu anlaşılmaktadır. Hemen hemen hiçbir haberde pasif cümle kullanmaması dikkat çekerken, bunun sebebinin büyük ihtimal karşı tarafla ilgili haber sayısının çok düşük olması ve birçok haberin ana öznesi olan Başbakanın ifadelerinin doğrudan verilmesi gösterilebilir.

Ayrıca uzlaşma ve itidal çağrılarının sürekli yapıldığı haberlerde, eylemlerin daha fazla ulusal krize sebep olmadan bitirilmesi ve hükümetin gösterilen aksine olumlu yaklaştığı izleniminin sağlanması hedeflenmiş olabilir.

04 Haziran- Bizde millet de oyuna gelmeyiz

08 Haziran- Çevreci kardeşler gelin konuşalım

Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Birkaç haberinde dışında haber içeriklerinin tamamına yakınında **nedensel ilişkiye** rastlanmamıştır. Yukarıdaki bölümlerde de izah edildiği üzere, olaylarla ilgili siyasilerin görüşleri ağırlıklı olarak haberleştirilmiş ve eylemin süreci yerine eylemin siyasi süreci ön plana çıkarılmıştır.

Haber içeriklerinde **işlevsel ilişki** boyutunda aranan birinci cümlelerin devamının ikinci cümleyle desteklenmesi boyutu, çoğunlukla siyasi söylemler üzerinden gerçekleşmiştir.

18 Haziran- son olaylarda sadece içerideki, dışarıdaki dostlar değil, demokrasimiz ve ekonomimiz de sınavdan geçti. Dost görüntüsü altındaki bazıları, ne kadar samimiysiz olduklarını gösterdiler (Başbakan Erdoğan'ın konuşması)

Referansal İlişkide hükümet unsurlarının açıklamaları eylemin diğer yönlerini örtmekte ve olayların başlangıç ve gelişme sürecini es geçerek 'Eylemler Gezi Parkı ile ilgili değil ideolojik', 'olayları sandıktan galip çıkmayan muhalefet kışkırtıyor', 'herkesi sağduyulu olmaya ve kurallara uymaya çağırıyorum', gibi ifadelerle farklı yönlerden eylemlerin ele alınması sağlanmaya çalışılmaktadır.

3. Sözcük Seçimleri

Olayların aktarımında en fazla kullanılan sözcükler 'Uzlaş', 'itidal', 'Eylemciler ve talepleri'. Başbakan Erdoğan', 'olayları kışkırtan gruplar' gibi sürecin durağan yönünü tasvir eden sözcüklerdir.

4. Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Haber retoriğinin sağlanması adına çoğu haberin içeriği Başbakanın demeçleri üzerine kurulu olduğundan Başbakanın içerikle uyumlu resimleri kullanılmıştır. Eylemcilerle yapılan toplantılar, eylemlere mesafeli duran sanatçıların yaklaşımı, eylemlerin kötülenmeden uzlaş yoluyla sona erdirilmesine yönelik yorumlar istenilen

amaç doğrultusunda ikna ve inandırma unsuru olarak kullanılmıştır. Eylemlerde vuku bulan olaylara fazla değinilmediğinden tanık gösterme kaygısı güdülmemiştir.

3.5.2.2. 17 Aralık Soruşturması Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde İncelenmesi

3.5.2.2.1. Cumhuriyet Gazetesi

Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Haber Başlıkları

2013 yılının son ayında patlak veren 17 Aralık Soruşturması ve devamında yaşanan gelişmeler, gazetenin ilk sayfasında geniş yer bulmuş, Aralık ve Ocak ayları dahil toplam 198 haberde soruşturma ve devamındaki gelişmeler aktarılmıştır.

Soruşturmanın hemen ardından verilen haberlerde, Cemaat ile Ak Parti arasındaki gerginliğe atfen başlıklar kullanılmıştır. İlk günden Cemaatin soruşturmaları yönettiğine dair kesin ifadeler kullanan gazete, Cemaatin bu manevrasını Ak Partiye rest olarak lanse etmiştir. Soruşturmanın devam edeceği ile ilgili hükümetteki tedirginlik 'Soruşturmanın 2. Dalga korkusu' olarak verilmiştir.

18 Aralık- Pimi çektiler

18 Aralık- Cemaat şah dedi

Cumhuriyet gazetesi, haber başlıklarını ve üst başlıklarını metnin özeti gibi oluşturmuştur. Gazete, ilerleyen süreçte soruşturmanın kim tarafından tertip edildiğinden çok soruşturma sonucu ortaya çıkan hükümet ve hükümete yakın çevrelerin yaptığı yolsuzluklar ve rüşvet iddialarına dair eleştirel başlıklar yer almıştır. Tapelere dayanan üst başlıklarda yolsuzlukların konuşmalara yansıdığı belirtilmiştir.

22 Aralık- Bakan Çocuklarının da Arasında Olduğu 24 Kişi Rüşvet İddiasıyla Cezaevinde -Üst Başlık-

29 Ocak- 99 Milyon Dolar Rüşvet Parası mı?

11 Ocak-rüşvetin boyutu konuşmalara yansıdı.

Balyozla ilgili hükümetin soruşturma sonrası tutumunun değişmesini günah çıkarma olarak yansıtan gazete, hükümetin bu tutum değişikliğini nispeten olumlu karşılamıştır. Bunun yanında gazetede Balyoz davasından dolayı tutuklu bulunanların hukuki ve bireysel durumlarını içeren haberlere sıkça verilmiştir.

12 Ocak- Ölüme Terk edildik

Soruşturma sonrası hükümet tarafından yapılan hamlelerin verildiği başlıklarda, iki taraf arasındaki mücadele; 'kıran kırana', 'İntikam Yemini', 'Emniyeti dağıttılar', 'Haşhaşı Kavgası' gibi pekiştirme ve abartma içeren kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Başlıklarda, HSYK ve Yargıtay ile ilgili yönetmeliklerdeki değişiklik tedirginlikle karşılanmış, süreçle ilgili yer yer destek verilirken çoğunlukla eleştirel bir dil kullanılmıştır. Yönetmeliklerin hükümet lehine değiştiğine dair başlıklara yer vermiştir.

22 Aralık- Bakanım oğlunuzu alacağız bilginize

15 Ocak- Tuzak çekincesi

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Spot kullanmayan Cumhuriyet gazetesinde haberlerin ilk paragraflarındaki söylemler şu şekilde sınıflandırılabilir:

1- Soruşturmanın gerçekleştirilmesi ile ilgili, soruşturma detayları verilmeden önce 'AKP-Cemaat arasında Mit yöneticilerinin ifadeye çağrılmasıyla patlak veren kriz.... En büyük kırılma yaşandı' gibi ifadelerle soruşturmanın Cemaat kaynaklı olduğuna değinilmiştir.

2- Balyoz davası çerçevesinde yeniden yargılanma ile ilgili talebe hükümet tarafından olumlu yaklaşılmasına karşın haber girişlerinde hükümeti rahatlatan bir hamle olarak gördü.

' 05 Ocak- ... Erdoğan, kendisine nefes aldırarak adım arayışında çözümü adaleti hatırlamakta buldu.'

2- Hükümetle ve hükümetteki yetkililerin akrabalarıyla bağlantılı rüşvet ve yolsuzluk iddialarıyla ilgili birçok habere yer veren gazetede, rüşvetin iktidarla

bağlantılı olduğuna dair iddialar, fezleke ve soruşturma metinleriyle ve dinlemelerden elde edilen konuşmalarla desteklenmiştir.

25 Aralık- Ankara'da gizli yürütülen Yüksek Hızlı Tren Soruşturması yolsuzluğun ülkeyi sardığını bir kez daha ortaya koydu.

27 Ocak- ...fezlekede TCDD Liman İşletmeleri'ne yönelik yolsuzluk iddiası yer aldı.

3- Hükümetin soruşturmaya sebep olan ve ya gizli tutan kurum ve kişilere yönelik tasfiyeleri başlıkta yorum içerikli verilirken, metin içerisinde yorum katılmadan aktarılmıştır. Gazetenin genel taktiği metin içerisinde iddialarla ilgili fazla yorum yapmadan genel hatlarıyla süreci aktarmasıdır.

30 Ocak- Soruşturmanın savcıları Celal Kara ile Mehmet Yüzgecin görev yerleri değiştirildi.

4- HSYK ve yargı değişikliği ile ilgili hükümetin çalışmalarını yargıyı değiştirme ve hükümetin kendini kurtarma çabaları olarak algılayan gazete, haberlerinde de destekler mahiyette açıklama ve yorumlara yer vermiştir.

10 Ocak- HSYK üzerinde tartışmalar sürerken AKP düne kadar hukuksuzluklara birlikte imza attığı yargıdaki cemaatçileri pasifize etmek için iki paket üzerinde çalışıyor

11 Ocak- HSYK yasa önerisi konusunda yalnız kalan AKP, muhalefete HSYK'nın yapısı için anayasa değişikliği çağrısı yaptı.

5- Cumhuriyet gazetesinde ayrıca yolsuzluklarla ilgili protestolara yer verilerek halkın sürecin takipçisi olduğu imajı güçlü bir şekilde verilmiş, Halkın yolsuzlukların hesabını sorduğu ve soracağının sinyali verilmiştir.

28 Aralık- Düzenlenen rüşvet ve yolsuzluğu protesto gösterisinde sokaklar 'hırsız var' sloganıyla inledi.

c. Fotoğraf

Haberlerin ana temasını oluşturan rüşvet ve yolsuzluk iddiaları, HSYK, yargı değişikliği, cemaat yapılanması ve tasfiyeler gibi konular, kişiler üzerinden işlendiğinden dolayı fotoğraflarda kişilere yer verilmiştir. Rüşvet ve yolsuzluğa adı

karişan siyasilerle ilgili fotoğraflar, olayların başında sıkça verilirken Başbakanın fotoğrafları sürecin aşamalarının tamamında verilmiştir.

Protestolarla ilgili verilen fotoğraflarda slogan atan göstericiler ön plana çıkarılmıştır.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardalan Ve Bağlam Bilgisi)

Haberlerin fazlalığı göz önüne alındığında genelleme yapmak zorunlu olmaktadır. Buradan yola çıkarak ana olayların sunumu çerçevesinde, belirli sebeplerden dolayı iktidarla ters düşen ve devlet içinde devlet yapısı oluşturma gayreti içerisinde olduğu iddialarıyla yüz yüze kalan Fethullah Gülen Cemaatinin iktidara rüşvet ve yolsuzluk üzerinden hukuki dayanaklarla yüklenmesi ve sonrasında gelişen olaylar örgüsü ele alınmaktadır.

Olayların sonucuna bakıldığında ise şu tarz çıkarımlarda bulunmak mümkündür:

1- Rüşvet ve yolsuzluk soruşturması, cemaat ile hükümet arasında hesaplaşmanın bir ürünü ve güçler savaşının bir sonucudur.

2- Rüşvet ve yolsuzlukla ilgili soruşturma, önceden yapılan hukuki ihlalleri iktidara hatırlatmış ve yeniden yargılamanın önü açılmıştır.

3- HSYK ve yargıda değişikliklerin yapılması için yürütülen çalışmalar, hükümetin kendini aklama çabaları olarak lanse edilmiş ve itiraz edilmiştir.

4- Balyoz sanıklarının yeniden yargılanarak suçsuzluklarının ispatlanması gerektiği resmi ağız tarafından onaylanmıştır.

Ardalan ve bağlam bilgisi çerçevesinde soruşturmanın sebeplere dayanılarak yapıldığı bilgisinin yanı sıra HSYK ve yargıdaki değişikliklerin de belirli amaçlara dayanarak yapılmak istendiği bilgisiyle ilgili ifadelere yer verilmiştir.

b. Yorum (Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Olaya Getirdiği Yorumlar)

Haber Kaynakları ağırlıklı olarak muhabirlerden oluşmaktadır. Muhabirler, haberleri iletirken, 'rezillik diz boyu', 'Başbakan açıldı', 'günah çıkardı' gibi subjektif yoruma dayanan haber başlıkları hazırlamışlardır.

Olayın tarafları olarak yorum yapan iki aktör ön plana çıkarılmıştır. Başbakan, soruşturmayı düzenleyen kurum ve kişileri hain ilan ederken cemaati ise haşhaşilikle suçlamıştır. Muhalefet lideri ise iktidarı suçlayarak gerek rüşvet ve yolsuzluk iddiaları ve gerekse de yargıdaki düzenlemelerle ilgili eleştirel yorumlarda bulunmuştur.

B.Mikro Yapı

Cümle Yapıları

Gezi parkı eylemlerinde olduğu gibi 17 Aralık soruşturmasıyla ilgili ortaya atılan iddialarda pasif bir dil kullanma tercih edilmiştir. Ama süreç içerisinde gelişen olayların aktarımında aktif bir dil kullanılmıştır.

21 Aralık- Emniyeti dağıttılar

30 Ocak- Savcıların görevden alınmasına iki ünlü iş adamını ifadeye çağırımlarının da etkili olduğu ileri sürüldü

Gazete haberlerinde kullanılan dil basit olmasına rağmen kronolojik aktarımdaki sıralamada karmaşıklık sezilenmektedir. Bu gazetenin aktarım tarzından öte olayların vuku bulmasında ve gününbirlik bir gelişmenin yaşanmasından da kaynaklanıyor olabilir.

Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Haberde nedensel ilişki, soruşturmanın düzenlemesinin altında yatan sebepler, tasfiye kararı verilen kişiler hakkında alına kararlar ve yargıda yapılmak istenen değişiklikler olmak üzere üç konuda belirgin olarak gösterilmiştir.

İşlevsel ilişkide ise 'Emniyetteki sarsıntılara bir yenisi eklendi' cümlesinden sonra devam cümlesi olarak 'HSYK 96 hâkim ve savcının görev yerini değiştirdi... ' ifadesine yer verilmiştir. Gazetenin çoğu haberinde bu ve buna benzer işlevsel ilişki cümlelerinden bahsedilebilmektedir. Referansal ilişkinin varlığı söz konusu olduğunda ise, rüşvet, yolsuzluk, yargıda değişiklik, yeniden yargılanma gibi kavramlar üzerinden haber örgüsü kurulmuştur. Sonuç olarak rüşvet yolsuzluk iddialarına kuvvetle ihtimal verilmiş ve hükümet ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Gazetenin bu olaylar örgüsünde olumlu olarak gördüğü tek unsur Balyoz sanıklarıyla ilgili yeniden yargılanmanın kapılarının açılmış olmasıdır.

3. Sözcük Seçimleri

Rüşvet, Yolsuzluk, HSYK, Yargı değişikliği, Cemaat, aklama çabaları, Erdoğan haberlerde sıkça kullanılan sözcüklerdir. Sözcükler ideolojik söylemden çok toplumsal söyleme girmekte ve olayların örgüsü bu sözcükler etrafında yoğunlaşmaktadır.

4. Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Kişi fotoğrafları olayların ispatından çok haber içeriğindeki aktarımdan dolayı kullanılmıştır. Haberde inandırıcılık bakımından resmi belgelere dayandırılan birçok belge ve kayıt bulunmaktadır. Çoğu iddia olduğundan ve hukuken netlik kazanmadığından inandırma gibi bir çabaya girilmemiştir.

3.5.2.2.2. Zaman Gazetesi

Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Haber Başlıkları

Zaman Gazetesi, özellikle Fethullah Gülen Cemaatinin basın kuruluşu olması nedeniyle özel önem arz etmektedir. Gazetenin 17 Aralık soruşturmasından 31 Ocak tarihine kadar olan süreçte haber başlıkları incelendiği zaman periyodik olarak haber konularına yoğunlaştığı gözlenmiştir. Gazete, 17 Aralık-31 Aralık 2014 tarihleri arasında özellikle yolsuzluk soruşturmalarını farklı açılardan ve her boyuttan manşetlere taşımıştır. Ocak ayında ise özellikle soruşturmanın sonucu olarak ele alınabilecek HSYK yapılanmasındaki değişikliklere yoğunlaşmıştır.

Gazetenin haber başlıklarındaki diğer bir detaysa siyasi tarihimize girmiş bir kavram olan paralel devlet yapılanması iddialarına karşı savunmaya geçmiş olmasıdır.

Gazetenin haber başlıkları incelendiğinde genelleme yapıldığı gözlenmektedir.

Soruşturmanın ilk zamanlarında, soruşturmanın bürokrasi ayağının varlığından dolayı haber başlıkları sansasyonel biçimde verilmiş, başlıklarda ayrıca diğer incelenen iki gazeteden çok kapsamlı bilgiler olduğu gözlenmiştir.

Haberlerin yoğunluğu ele alındığında aşağıdaki tarzda bir kategorileştirme yapılabilir.

1. Haber başlıklarında soruşturmanın bürokrasi ayağına özel önem verilmiştir. Haber başlıklarında rüşvet ve yolsuzluk ve bürokrasi arasında var olan bir ilişkinin iddia edilmesi ve soruşturmaya alakalı başlıkların sarsıcı sansasyonel olarak verildiği göze çarpmaktadır.

18 Aralık: Türkiye'yi sarsan rüşvet ve yolsuzluk soruşturması

19 Aralık: Ayakkabı kutularında 4,5 milyon dolar, evde 7 çelik kasa

22 Aralık: İki bakan oğlu, Halkbank Genel Müdürü ve Zerrab Cezaevinde

26 Aralık: Üç Bakan Peşpeşe Görevlerini Bıraktı -Üst Başlık-

2. Soruşturmanın üçüncü gününden itibaren emniyet ve yargıdan tasfiyeler başlamıştır. Gazete başlıklarında bu durum, (21 Aralık) soruşturmaya müdahale, (20 Aralık) karartma girişimi, (22 Aralık) yargıya yürütme müdahalesi gibi başlıklarla görülmüştür.

3. Haber başlıklarında emniyet ve yargıya yapılan müdahalelere farklı çevrelerden gelen tepkiler verilmiştir. Cumhurbaşkanından, AKP içinde ve muhalefetteki isimlerin soruşturma ayağına müdahale edilmesi ile alakalı beyanları haber başlıklarında verilmiştir. Müdahale kapsamında emniyet ve yargıdaki tasfiyeler ele alınmış, sürülen yada görevden el çektirilen emniyet/yargı personelleri hakkında haber başlıkları hazırlanmıştır. Emniyet ve yargı mensuplarına yönelik müdahale iddialarında gazete, haber başlıklarında özellikle 28 şubat dönemi ile AKP'nin süreç yönetimini kıyaslamış ve AKP'ye karşı 28 şubatçılara yaptığı ithamlardan daha ağır söylemlerde bulunmuştur.

25 Aralık: Görevden alınan emniyet mensupları yargıya gidiyor

25 Aralık: CB Gül-Yolsuzluk varsa üzeri kapanamaz, Yargı sürecine saygılı olunmalı

21 Aralık -Ertuğrul Günay- Soruşturmaya müdahale suçtur

20 Aralık: -Bahçeli- muhalefetten tepki

14 Ocak 2015: Emniyette 1500 kişilik yeni kıyım iddiası

16 Ocak 2015: 28 Şubattan beter

17 Ocak: 28 Şubatın tele kulakçılarına sarıldılar

28 Ocak: Bürokrasideki kıyım, 28 Şubat darbecilerine rahmet okutuyor

4. Özellikle hükümet kanadı tarafından ortaya atılan paralel devlet yapılanması suçlamalarını, gazete kesin dille reddetmektedir. Cemaat yapılanmasının iddialara cevap verdiği kanal olması bakımından önemli bir konuma sahip olan gazete, haber başlıklarında isnat edilen paralel devlet yapılanması iddialarına farklı kurumların yorumlarını da kullanarak reddetmektedir.

31 Aralık: Paralel devlet kabul edilemez, varsa hükümet delillerini ortaya koymalı

23 Ocak: Paralel Devlet iddiası AB'yi ikna edemedi

28 Ocak :-F.Gülen- Paralel devlet söylemiyle yolsuzluklar perdeleniyor

5. Soruşturma sonrası HSYK yapısında değişikliğe neden olacak düzenlemelere sert bir şekilde karşı çıkan gazete, değişik muhatapların görüşlerini haber başlıklarına taşıyarak konunun üzerinde detaylı bir şekilde durmuştur. Haber başlıklarında, değiştirilen adli kolluk yönetmeliğinin, kanun teklifinin anayasaya aykırı olduğuna dair söylem birliğinde bulunmuştur.

10 Ocak: İşte HSYK düzenlemesinde anayasaya aykırı maddeler

11 Ocak: HSYK Başkan Vekili Hamsici'den kanun teklifine tarihi itirazlar

19 Ocak: HSYK teklifi rejimi değiştirir

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Gazete haber spotlarında, genel olarak haber başlığını destekleyen ve özetleyen cümlelere yer verilmiştir.

Gazetede haber başlıklarıyla ilintili spot kullanımları yer almaktadır. Soruşturmanın ilk zamanlarında spotların artan özellikleri soruşturmada gözaltına alınan kişiler ve soruşturma sonucu ele geçirilen para, yolsuzluk ve rüşvet iddialarına dair doküman belge; takip ve dinleme sonrası elde edilen bilgiler spotlarda yer almıştır.

19 Aralık: Gündeme bomba gibi düşen rüşvet ve yolsuzluk soruşturmasında şoke eden deliller ele geçirilmiştir. Gözaltına alına Halk Bankası Genel Müdürü

S.A.'nın evinde ayakkabı kutularına ve kütüphane bölmelerine saklanmış 4,5 milyon dolar bulundu.

Tasfiye ve soruşturmaya yönelik müdahaleler, haberin giriş cümlelerinde yolsuzluk soruşturmasına engel olarak verilmiştir.

29 Aralık: Yolsuzluk iddialarını aydınlatmak yerine soruşturmayı yürütenlerin suçlanması sorumsuzluktur.-AB Parlamento Komisyonu-

c. Fotoğraf

Gazetenin fotoğraf kullanımı incelendiğinde özellikle yolsuzluk soruşturmalarına yönelik farklı gazetelerde kullanılmayan fotoğraf kullanımı göze çarpmaktadır. Haberlerde, soruşturma esnasında çekilen olay yeri görüntüleri, bilgiler ve konu ile alakalı doküman fotoğrafları dikkat çekmektedir. Operasyon esnasına ait genel olarak birden fazla fotoğraf kullanımı söz konusu iken yorum içerikli yâda bilgi içerikli diğer süreçlerle ilgili haberlerin aktarımında birer fotoğraf kullanılmıştır.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardalan Ve Bağlam Bilgisi)

Gazete özellikle yolsuzluk soruşturması ile alakalı ana olayların sunumunda sansasyonel ifadeler kullanmıştır. Ana olayların sunumu genellikle haber başlıklarında spotlarda verilmiştir. Özellikle yolsuzluk soruşturmalarında gözaltına alınan bürokratlar ve siyasi ilişkiler ile yargıya müdahale ilgili iddialar, gazete açısından büyük önem taşımıştır.

Ana olayın sunumu ile ilgili metinler kısa tutulmuş, başlıklar ve resimlerle bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Olayın sonuçları üç başlık altında ele alınabilir:

1. Sonuç olarak hükümetin rüşvet ve yolsuzluk iddiaları bağdaştırılmaya çalışılmıştır. Tasfiye ve kanuni bir takım değişiklikler yoluyla bürokrasideki rüşvet ve yolsuzlukların üstünün kapatılmaya çalışıldığı gazetenin varmak istediği temel sonuçlardan en önemlisidir.
2. Gazete rüşvet ve yolsuzluk soruşturmasının devamında ortaya çıkan HSYK kanun değişikliği tasarısı ve aktif görev alan kamu kurumlarından özellikle mensuplarının tavsife edilmesinde AKP'nin rolü olduğu sonucuna varmaktadır.

3. Gazete, soruşturmayı düzenleyen yapı olarak algılanan cemaatin paralel devlet olduğu söylemini çürütmek ve düşüncesinin yanlış ve yersiz olduğu sonucuna varmak istemektedir.

Olaylarda ardalın (arka plan) ve bağlam yönünden gazete, soruşturmaları destekleyen ve sahiplenilen haber söylemine yer vermekle beraber kendisine (cemaate) isnat edilen suçlanmalara karşı söylem geliştirerek bu konuda yapılan açıklamaları referans göstermektedir. Ayrıca gazete soruşturma ile ilgili kendi tutumunu destekleyici yorum ve haberlere yer verirken gerek hükümet kanadından gerekse resmi kanatlardan gelen yorumları taraflı bir şekilde göz ardı etmiştir.

b. Yorum (Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Olaya Getirdiği Yorumlar)

Soruşturmalarla ilgili kaynak olarak muhabirlerin yanı sıra resmi kurum ve kuruluş temsilcileri ve cemaate yakın çevrelerin açıklamaları, kaynak olarak gösterilmiştir. Soruşturmaya müdahil karşı tarafın yorumları yargıdaki değişikliklerin yapılacağına dair haberlerin dışında diğer haberlerde kaynak olarak gösterilmemiştir.

Soruşturma sürecine girilene kadar gazetenin nispeten daha tarafsız olan haber dili, soruşturma sonrası mensubu olduğu yapıyla ilgili ortaya atılan iddiaları cevaplama amacıyla öznel haber ve yorumlarda bulunmuştur.

Buna mukabil karşı taraftan süreçlerle ilgili yapılan yorumlara ise gazete, yok denecek kadar az yer vermiştir.

Mikro Yapı

Cümle Yapıları

Soruşturmanın çok yönlü olması ve sonrasında birden fazla sürecin ortaya çıkması, gazetenin daha karmaşık bir dil kullanmasına sebep olmuştur. İddia içerikli haberlerin cümle yapısı pasif olarak kurulurken destek ve kaynak mahiyetinde verilen yorum içerikli haberler ise aktif cümle yapısında verilmiştir.

Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Gazete haberleri **nedensel ilişki** çerçevesinde verilmiştir. 26 Aralık'ta verilen haberde 'yolsuzluk soruşturmasında çocukları tutuklanan ve isimleri rüşvet ve yolsuzluk dosyasında geçen üç bakan istifa etti' denilerek istifaların gerekçeleri açıklanmıştır.

Haberlerin **işlevsel yönü** ise çok zayıf kalmıştır. Özellikle yolsuzluk soruşturmalarıyla alakalı yapılmış olan haberlerde iddialar ön plana alınmış, yorumlara ağırlık verilmiştir.

Referansal ilişkide rüşvet ve yolsuzluk soruşturmasıyla bağlantılı olarak gözaltı ve yargıya müdahale temaları işlenmiştir. 'Sonuna kadar gidilmeli', 'Soruşturmaya müdahale', 'Üstü örtülemez', 'Yargıya yürütme müdahalesi' gibi haber söylemlerinde temel amaç; devlet aygıtları tarafından üstünün örtüleceği endişesini dile getirmektir.

3. Sözcük Seçimleri

Haberlerde; rüşvet, yolsuzluk, suçlama, iddia, HSYK, Yargıya müdahale, paralel devlet yapısı gibi kelimeler süreci özetleyen ve anlatan seçilmiş kelimelerdir.

4. Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Gazete, soruşturma anına ait doğrudan kaynağından edindiği fotoğraf ve bilgileri aktardığından, vuku bulan olayla ilgili güçlü ve inandırıcı bir haber yapısı görülmektedir. Haberlerde kullanılan fotoğraflar, diğer basın organları tarafından sonradan kullanıldığından fotoğrafların orijinal kaynağı konumunda olması da haber inandırıcılığı açısından önemlidir. Haberlerde resmi bilgi belge kullanımından dolayı görgü tanıklarına yer verilmemiştir.

3.5.2.2.3 Sabah Gazetesi

Makro Yapı-

1. Tematik Yapı

a. Haber Başlıkları

Sabah gazetesinin 17 Aralık soruşturmalarıyla alakalı haber başlıkları incelendiğinde özellikle ilk üç günlük sürede ana sayfanın bütün haber başlıkları ilgili soruşturmaya alakalı olmuştur.

Haber başlıklarında sınıflandırma yapıldığında ilk göze çarpan detay, soruşturmayı yürüten yargı ve emniyet mensuplarıyla ilgili suçlayıcı ve şüpheli yaklaşımında bulunması olmuştur. Sabah gazetesi bahsi geçen soruşturmalar ve gözaltıları hükümete yapılmış bir darbe olarak algılamış ve haber başlıklarında üzerinden öznel yargılarını açık ve içselleştirmiş bir şekilde lanse etmiştir.

18 Aralık: Soruşturmanın amacı: Siyaseti itibarsızlaştırma

20 Aralık: Sırlarımız Paspas

Haber başlıklarında dikkat çeken bir diğer husus özellikle Başbakan cümlelerinin doğrudan alıntı yapılarak başlıklara taşınması durumudur. Ayrıca alt başlıklarda yine doğrudan iktidar çevrelerinin konu ile ilgili açıklamaları, miting söylemleri gibi direk olarak alıntılar sıkça aktarılmıştır.

28 Aralık: Sen kimin için çalışıyorsun

30 Aralık: İçişleri Bakanı Ala: Bu Soruşturma seçimlere yönelik bir suikast girişimi -Alt Başlık-

29 Ocak: Hasımlarımızın maşası oldular

Gazete, soruşturmada etkin rol aldığı düşünüldüğü emniyet ve yargı mensuplarına yönelik sansasyonel haber başlıkları atmıştır. Yine olayla ilişkilendirdiği Fethullah Gülen Cemaati'ne yönelik haber paylaşımları yapmıştır.

27 Aralık: İşte Cemaatin Emniyet İmamı

6 Ocak: Zekeriya Öz'ün Dubai Sefası

16 Ocak: Gülen Örgütünün 8 Kollu Ahtapotu

b. Haber Girişi (Spotlar ve Haberin ilk paragrafı)

Haberlerde spot kullanımına ağırlık verilmiştir. Spotlar incelendiğinde özellikle anlatılmak istenen ve muğlâk olan kişilerin daha somutlaştığı gözlenmiştir.

27 Aralık- Ankara Emniyeti Organize Şubede görevli bazı polislerin kiralanan evlerde paralel emniyet oluşturduğu ortaya çıktı.

Başbakan ile alakalı verilen haber spotlarında ise soruşturmalardan sorumlu tuttuğu cemaat yapısının devlet içerisindeki yapılanmasına değinmiş, bazı haberlerde ise suçlayıcı ifadeler kullanmıştır.

19 Aralık- Devlet içinde devlet olan çeteler var. Bu örgütlenmeyi meydana çıkaracağız.

22 Aralık- Devlette paralel yapı olmaz...

22 Ocak- Yasa dışı yollardan edinilen delillerle masumiyet karinesi hiçe sayıp suçlu havası estiriyorlar.

Cemaat aktörleriyle ilgili haberlerde ise bu kişilerin karmaşık ilişkilerine yer verilmiş, kişilerin mesleki ve özel yaşamlarına dair detaylar işlenmiştir.

7 Ocak- Bir şirketin parasıyla Dubai'de 77 bin liralık tatil yapan Savcı Zekeriya Öz'e HSYK'da özel dosya açıldı.

c. Fotoğraf

Haberlerde metinde anlatılmak istenen detayların fotoğraf yardımıyla güçlendirildiği, genel itibariyle de her haberin bir fotoğraf içerdiği gözlenmiştir. Birkaç haberde ise birden fazla fotoğrafa yer verilmiştir.

2. Şematik Yapı

a. Durum (Ana Olayların Sunumu, Sonuçlar, Ardalan Ve Bağlam Bilgisi)

Gazetenin haber sunumları incelendiğinde ana olayların sunumu, genel olarak haber başlıklarında ve spotlarda aktarılmıştır. Ana olay, rüşvet ve yolsuzluk konularında gerçekleştirilmiş soruşturma ve göz altılarının belirli bir takım odak ve amaçlara hizmet etmesi, özellikle iktidar kanadının bu çevrelere karşı takınmış olduğu tavırların ortaya konması şeklinde gösterilmiştir.

Sonuç olarak gerçekleştirilen soruşturma, gözaltıların devlete paralel bir yapı mevcudiyetinin olduğu ve bu yapının gerçekleştirdiği soruşturma evrelerinin devleti yıpratması ön plana çıkmıştır. Haber sonuçları incelendiğinde göze çarpan diğer bir unsur devletin karşısında taraf gördüğü cemaat yapılanmasıyla ayrıştığı ve kutuplaşmasıdır.

18 Aralık- Kirli ittifaklara boyun eğmeyiz.

26 Aralık- Yeni Türkiye'nin istikrar savaşı

Ardalan ve bağlam bilgisi soruna neden olan haberin arka planı ve detayları kapsamlı olarak sunulmamıştır. Haberler cemaat yapılanmasının iktidar kanadına yönelik bir hamlesi olarak sunulmuş, bahsi geçen soruşturmalara neden olan olaylar, sürecin gelişmesi gibi detaylar haberlerde paylaşılmamıştır.

18 Aralık- Torba soruşturma:64 gözaltı

23 Aralık - Bu tuzağın amacı başka

b. Yorum (Haber Kaynakları Ve Olay Taraflarının Olaya Getirdiği Yorumlar)

Gazete 17 Aralık soruşturması kapsamında sunduğu haberlerde, muhabirlerin yanı sıra hükümet tarafından sunulan belgeler, söylemler ve hükümet temsilcilerinin açıklamaları haber kaynağı olarak kullanılmıştır.

Konu ile alakalı olay taraflarının yorumlarından başat bir şekilde hükümetin görüşleri paylaşılmış, cemaat ve soruşturma aşamasında rol alan kamu görevlilerinin görüşlerine yer verilmemiştir. Cemaat ve kamu görevlilerinin cümleleri, sadece onları yanlışlama amacı ile paylaşılmıştır.

Mikro Yapı

a. Cümle Yapıları

Metin içerisinde aktif cümlelere yer verildiği, pasif cümlelerin haberlerde kullanılmadığı gözlenmiştir.

7 Ocak: Savcı Öz 'Dubai'ye kendi paramla gittim" dedi. Ağaoğlu anında tekzip etti: Öz'ü biz ağırladık

b. Haberde Nedensel, İşlevsel ve Referansal İlişki

Gazetenin haber sunumlarında nedensel ilişkiler söz konusudur. Özellikle Başbakan tarafından yapılan açıklamalarda, başlıkla bağlantılı olarak haberin aktarılmasına devam edilmiştir. Haberlerin tamamı nedensel ilişki bakımından kişi ve kurumların açıklamaları çerçevesinde gelişmiştir. Örneğin 5 Ocak tarihli gazete manşetinde "Bu Komplonun beş hedefi var" başlığıyla paylaşılan haberde, özellikle yolsuzluk ve rüşvet soruşturmalarının amaçsız yapılmadığı, 5 temel hedefle özellikle

iktidarı ve Başbakanın şahsını yıpratmak adına 17 Aralık soruşturmasının gerçekleştirildiği gazetenin haber içeriğinde paylaşılmıştır.

Gazetede haberlerdeki cümlelerde işlevsellik söz konusudur. Başlık ve spotta aktarılan haberler arasında işlevsellik söz edilebilir.

3 Ocak: "Adli Kolluk" açıklamasıyla suç işleyen ve tarafsızlığını yitiren Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yeniden yapılandırılacak.

Referansal ilişki bakımından incelendiğinde özellikle Cemaatin yapısı ve paralel yapılanma kavramları ile cemaat ve ittifak unsurları arasında kavramsal bağlam kurulmuştur.

c. Sözcük Seçimleri

Gazetenin süreçte yapmış olduğu haberlere bakıldığında Cemaat, Paralel yapılanma, HSYK, Yargı, Yargı Mensupları, Cemaat Lideri, Başbakan sözcüklerinin ön plana çıkarıldığı görülmüştür.

d. Haber Retoriği (Fotoğraf, İnandırıcı Bilgiler, Görgü Tanıklarının ifadeleri)

Gazetenin yayınlamış olduğu fotoğraflara bakıldığında soruşturma anına yönelik fotoğraf paylaşımı olmadığı, genel resim çerçeveleriyle metinlerin beslendiği gözlenmiştir. Haberlerde genel itibarıyla resmi kaynaklardan alınan bilgiler paylaşılması bakımından inandırıcılık seviyesine katkıda bulunmuştur. Haberlerde görgü tanıklarından yararlanılmamıştır. Ancak özellikle fatura, belge gibi şahısların kullandığı bilgi paylaşımı söz konusudur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANALİZLER ÇERÇEVESİNDE ELDE EDİLEN VERİLERİN HİPOTEZ VE ARAŞTIRMA SORULARINA UYGULANMASI

Önceki bölümde içerik ve söylem analizi yöntemleri sonucu elde edilen bulgu ve veriler ışığında, araştırma soruları cevaplanmaya çalışılacak ve hipotezlerin değerlendirilmesi yapılacaktır.

4.1. Araştırma Soruları ve Cevapları

4.1.1. Çalışmada örneklem olarak alınan gazetelerde, Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması hakkında yapılan haberlerin özellikleri nelerdir? Hangi haber faktörleri göz önüne alınmıştır?

Çalışmada örneklem olarak alınan Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan haberler, yapısal ve söylemsel olarak iki aşamada değerlendirilmiştir.

Yapısal aşamada içerik analizinden yararlanılmıştır. Analiz yönteminde haberin yapısını oluşturan dokuz kriter incelenmiş olup, sorulan soru çerçevesinde analiz edilen kriterlerden; haberlerin ele alınma tarzı, haber kaynağı, haberde konu dağılımı ve haber faktörleri değerlendirilmiştir.

Her üç gazetenin Gezi Parkı eylemlerinde haberi ele alma tarzında objektif tutumları ölçülmüş ve Sabah gazetesinin haberleri %87 oranında objektif bulunmuştur. Bunun en büyük sebebi, Sabah gazetesinin diğer gazetelere göre Gezi eylemleriyle ilgili yorumlarda bulunmaması ve taraflarla ilgili suçlayıcı yayınlara fazla yer vermemesidir. Subjektif haber açısından değerlendirildiğinde, %31 ile Cumhuriyet gazetesinin ön plana çıktığı görülmüştür. 17 Aralık soruşturmasında ise objektiflik konusu tartışmalıdır. Üç gazete arasından Zaman gazetesi %70.8 oranıyla en fazla subjektif haber yapan gazete olmuştur.

Her üç gazete haber kaynağı olarak kendi muhabirlerini tercih etmiştir. Gezi Parkı Eylemleri ve 17 Aralık soruşturmasında bu durum değişmemiştir.

Gezi Parkı eylemlerinde verilen haberlerde konu dağılımında en fazla öne çıkarılan konu, Eylem süreci, Eylemlerdeki Şiddet olayları ve Sonuçları iken (Sabah %43, Cumhuriyet %36,9, Zaman %24) iken 17 Aralık soruşturması ile ilgili haberlerde

ise 17 Aralık Soruşturması sürecine ağırlıklı olarak değinilmiştir (Sabah%32,4, Cumhuriyet %25,2, Zaman %27).

Haber Faktörleri açısından Gezi Parkı eylemlerinde; Konulaştırma (uzun, orta ve kısa süre işlenen), Şiddet içeren çatışma, Hasar-Zarar- Can Kaybı, Beklenmeyen Gelişme, Siyasi Elit Kişiler, Siyasi olmayan Elit Kişiler ve Sansasyonellik ele alınmıştır.

17 Aralık soruşturması ile ilgili değerlendirilen Haber Faktörleri ise; Konulaştırma (uzun, orta ve kısa süre işlenen), Beklenmeyen Gelişme, Kurumsal Etkiler (Hükümet ve resmi kurumlar), Kişisel etkiler, Tartışma, Kişileştirme ve Yapı-Komplekslik derecesi (Sade ve Karmaşık- Çok faktörlü Haber) olarak belirlenmiştir.

Söylemsel yapı içerisinde gazetelerde olayların yer alışı ele alınırken ortaya çıkan belli başlı haber özellikleri şunlardır:

Gezi Parkı Eylemleri ele alınırken;

Cumhuriyet Gazetesi, kendi ideolojik çerçevesinde eylemleri desteklemiştir. Söylemlerinde sürekli halk hareketi, yurttaş hareketi gibi ideolojik unsurları kullanan gazete, eylemlerle ilgili sürekli polis şiddeti ve eylemcilerin masumluğunu ön plana çıkarmıştır. Sabah gazetesi, eylemlerin şiddet boyutuna değinmemekle beraber uzlaş ve itidal söylemini canlı tutmuş, eylemlerde şiddet kullanan gruplar hariç nefret ve şiddet diline karşı tutum sergilemiştir. Sabah gazetesi, ayrıca hükümetten gelen açıklamaları, sıcak ve samimi açıklamalar olarak lanse etmiştir. Zaman gazetesi ise iki gazeteye göre daha tarafsız kalmış, eylemlerin temel sebeplerine değinmekle beraber polisin orantısız gücüne de eleştiri getirmiştir.

17 Aralık Soruşturmasıyla ilgili haberlerde ise, her üç gazete için olaylar nefret dili ve karşılıklı suçlamalarla dolu haberler söz konusu olmuş, sınırları iyice ayıran gazetelerden Sabah hükümet yanlısı, Zaman cemaat yanlısı, Cumhuriyet ise hem hükümet hem cemaat düşmanı olarak kendini lanse etmekten çekinmemiştir.

4.1.2. Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde Gezi Parkı Eylemleri ve 17 Aralık Soruşturması ile ilgili haberlerde siyasi unsurlar nasıl işlenmiştir?

Her üç gazetede Gezi Parkı eylemleri ile ilgili değinilen başlıca siyasi unsurlar; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Hükümet Temsilcileri, Muhalefet Temsilcileri, Resmi

Kurum Temsilcileri, Ulusal Ve Uluslar Arası Resmi Kurum- Kuruluşlar ve Sosyal Kuruluş Temsilcileridir. Sabah ve Zaman gazeteleri, siyasi unsurların sunumunda kısmen tarafsızlık ilkesi dışında hareket etmiş ve eylemleri iktidar açısından değerlendirmiştir. Cumhuriyet gazetesi ise diğer iki gazete gibi tarafsızlık ve objektiflik ilkelerini çiğnediği ve eylemlerin haklılığını ispat yoluna gittiği gözlemlenmiştir. İktidar ve unsurlarının eylemlerle ilgili sert söylemlerini ön plana çıkarması ve muhalefetin iktidar unsurlarını eleştirmesi de gözlemlenen bir diğer olgudur.

17 Aralık soruşturmasında ise öne çıkan Siyasi unsurlar şunlardır: Başbakan, Bakanlar, Muhalefet Liderleri, İş Adamları, Cemaat Lideri, Paralel Yapı Mensupları, Yargı Mensupları ve Emniyet Mensuplarıdır. Zaman ve Cumhuriyet gazetesinin haber sunumunda paralellik gözlemlenirken Sabah gazetesinde ise iktidarı destekleyici haber politikasında bir değişiklik gözlemlenmemiştir.

4.1.3. Gazeteler ile siyasi iktidar arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?

Sabah gazetesi genel olarak hükümete yakın basın kuruluşu olarak geçmektedir. İktidarla söylem birliği içerisinde olan Sabah gazetesi, haber üretiminde iktidar partisini çıkarları doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Gezi Eylemleri ve 17 Aralık soruşturmasında her yönden desteğini belirtmiş ve iktidarın yer yer sözcülüğünü yapmaktan çekinmemiştir.

Zaman gazetesi ise 17 Aralık 2013 tarihine kadar iktidar ve iktidar unsurlarıyla ilişkilerde problem yaşamayan bir gazeteydi. Gezi eylemlerinde her ne kadar üstü kapalı eleştirilerde bulunduysa da, eleştirileri haklı ve tarafsız olarak algılanmıştır. 17 Aralıkla beraber, gazetenin yayınları bir anda iktidar düşmanlığına dönüşmüş ve gazeteyi iktidar çevresinden uzaklaştırmakla kalmamış, iktidarla karşılıklı olarak düşmanlıklarını alenen birbirlerine iletmişlerdir.

Cumhuriyet gazetesi ise, başından beri siyasi iktidara karşı söylemlerini alenen belirtmekte ve Gezi eylemlerinde ve 17 Aralıkla beraber haberlerinde hakarete varan yayınlarını arttırmaktadır.

4.1.4. Gazeteler ile muhalefet arasındaki ilişkinin haberlere yansıma şekli nasıl olmuştur?

Özellikle CHP ile ilişkisini her daim belirten Cumhuriyet gazetesi, Gezi Parkı ve 17 Aralık olaylarında partinin yanında olduğunu yaptığı yayınlarla her daim belirtmiştir. Zaman Gazetesi ise Gezi parkı eylemlerinde muhalefetten uzak ve eleştirel bir çizgi izlemiştir. Fakat 17 Aralık soruşturması, Zaman gazetesinin muhalefete karşı tutumunda da köklü bir değişiklik yapmış, özellikle soruşturma ile ilgili muhalefetin açıklamalarına sık sık yer vermiştir.

4.1.5. Genel olarak gazete haberlerinde Medya- Siyaset ilişkisinde ortaya çıkan etik problemler nelerdir?

Medyanın Siyaset ile olan ilişkisinde etik açıdan birçok sorunla karşılaşılma ile beraber yapılan analiz sonucunda, sorunların başında gazetelerin siyasi görüşünü açıktan belirtmesi ve toplumu bu yolla manipüle etmeye çalışmasının geldiği görülmüştür.

İçerik analizi kısmında, elde edilen sonuçlara göre hazırlanan tablolara bakıldığında, medya etiğinin iki büyük sorunsalı olan 'haberlerde subjektif içerik' ve 'objektif haber anlayışının değişmesi' nin Gezi eylemleri ve 17 Aralık soruşturmasının ele alınmasında da ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Bu sadece çalışmada ele alınan üç gazete için geçerli değildir. Özellikle ülkemizde yayın yapan ulusal ve yerel tüm gazetelerde çalışmada varılan sorunsalların geçerli olduğu genellemesine gidilebilmektedir. Diğer bir sorun olan 'Tarafsızlık ilkesinin ihlali', medyanın yapısal değişiminden kaynaklanan etik kaygıların zayıflamasıyla daha fazla gün yüzüne çıktığı ve basın ilkenin ihlalini normalleştirdiği ve toplumun da bu duruma alıştırıldığı gerek gazetelerden gerekse de toplum tarafından verilen tepkiden çıkarımlanabilmektedir.

Diğer bir önemli sorun ise, özellikle ülkemizde ticarileşen medyanın iktidar ile çıkar ilişkileri içerisinde olması ve haberlerini siyasi güçlerin istek ve taleplerine göre üretmesidir.

4.2. Araştırma Hipotezleri

4.2.1 İçerik Analizi İle İlgili Hipotezler

Hipotez-1: Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri için, Gezi eylemleri haberlerinde haber faktörlerinden; Siyasi elit kişiler, Sansasyonellik ve Şiddet içeren çatışma ön plandayken, 17 Aralık soruşturmasında Kurumsal Etkiler, Kişisel etkiler ve Tartışma ön planda yer almaktadır.

a. Gezi Parkı Eylemleri

Faktörler	Sabah	Cumhuriyet	Zaman
Siyasi Elit Kişiler	%54,6	%23,8	%38,6
Sansasyonellik	%31,2	%33,1	%7,2
Şiddet İçeren Çatışma	%19,5	%28,9	%12

Üç faktör kendi arasında karşılaştırıldığında, Sabah gazetesinde Siyasi Elit Kişiler (%54) ön planda yer almaktayken, Cumhuriyet gazetesinde Sansasyonellik (%33,1) ön plandadır. Zaman gazetesi ise Sabah gibi siyasi elit kişileri (%38,6) ön planda haberlerine taşımıştır. Buradan yola çıkarak **Şiddet içeren çatışmanın** Sabah ve Zaman gazeteleri için önemi daha geride kalırken, Sabah için Siyasi Elit kişiler ve Sansasyonellik faktörü önem kazanmaktadır. Cumhuriyet gazetesi için **sansasyonellik ve şiddet içeren faktör** ön planda iken siyasi elit kişiler faktörü daha az önem taşımaktadır. Herhangi bir genellemede bulunulamamaktadır.

b. 17 Aralık Soruşturması

Faktörler	Sabah	Cumhuriyet	Zaman
Kurumsal Etkiler	%27,2	%34,3	%32
Kişisel etkiler	%13	%21,2	%16
Tartışma	%57,8	%71,9	%51,5

17 Aralık soruşturmasıyla ilgili seçilen faktörler değerlendirildiğinde ise; Tartışma faktörünün her üç gazete için en önemli faktör olduğu ortaya çıkmaktadır (Sabah- %57,8, Cumhuriyet- %71,9, Zaman- %51,59). Dolayısıyla konuyla ilgili en önemli faktör Tartışma faktörü olurken kişisel ve kurumsal etkiler faktörlerinin önemi daha azdır.

Sonuç olarak hipotezden sadece Sansasyonel, Siyasi Elit Kişiler ve Tartışma faktörlerinin gazeteler için öneminden söz edilebilir. Kalan faktörler elenebilir.

Hipotez-2: Gezi eylemleri ve 17 Aralık soruşturmalarıyla ilgili gazete haberlerinde ağırlıklı olarak siyasi unsurlar ön plana çıkarılmıştır. Siyasi olmayan unsurlara yer verilmemiştir.

Gezi eylemleriyle ilgili siyasi elit kişiler faktörü Sabah ve Zaman gazeteleri için önem taşıması, her üç gazetede de siyasi aktör olarak Başbakanın siyasi aktör olarak tanınması, muhabirlerden sonra başbakanın haber kaynağı olarak seçilmesi ayrıca 17 Aralık soruşturmasının siyasi aktör ve unsurları fazlasıyla içerdiğinden ve tartışma siyasi düzlem üzerinden yapıldığından, her iki haber için de siyasi unsurların ön planda olduğu, siyasi olmayan unsurların da olayların yapısı gereği geri planda kaldığı söylenebilir.

Hipotez-3: Cumhuriyet Gazetesinde Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık Soruşturması ile ilgili haberlerde iktidarın her iki durumla ilgili açıklamalarını ana konu olarak alınırken, Zaman ve Sabah gazetelerindeki haberlerde Eylem süreci ve Tasfiyeler ana tema olarak işlenmiştir.

Tabloya bakıldığında Cumhuriyet gazetesi gezi eylemleri ile ilgili haberlerde eylem süreci(%36,9) ve polis şiddetine (%25,6) iktidarın yaptığı açıklamalardan daha fazla önem vermiştir. 17 Aralık eylemleriyle ilgili haberlerde ise Cumhuriyet gazetesinde; 17 Aralık sürecine (%25,2) ve muhalefetin soruşturma ile ilgili açıklamalarına (%12,1), iktidarın açıklamalarından daha fazla yer verilmiştir.

Dolayısıyla, Cumhuriyet gazetesiyle ilgili bu varsayım geçersizdir.

Sabah ve Zaman gazetelerinde ise Gezi eylemleriyle ilgili eylem süreci (Sabah - %43 ve Zaman- %24) diğer faktörlere göre daha fazla işlenmiştir. 17 Aralık soruşturması için ise Tasfiyeler konusu Sabah gazetesinde %2,2 oranla diğer konularla

karşılaştırıldığında son sıralarda yer alırken Zaman gazetesi için konu sıralamasında%12'lik bir oranla konu sıralamasında üçüncü sırada gelmektedir.

Sabah ve Zaman gazetelerinde birinci varsayım olan Gezi eylemleri sürecinin ana tema olduğu konusu doğrulanırken, 17 Aralık soruşturması ile ilgili Tasfiye konusu sonraki sıralarda olduğundan varsayım geçersizdir.

4.2.2 Söylem Analizi İle İlgili Hipotezler

Hipotez-1: Cumhuriyet gazetesinde Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması ile ilgili haberler iktidar ve iktidara destek veren kesimler olumsuz yansıtılmıştır. İktidara yakın olan Zaman ve Sabah Gazetelerinin haberlerinde ise iktidarı destekleyen söylemlere ağırlıkla yer verilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesinde yer alan Gezi eylemleri haberlerinde 'yüzde elli evde zor tutuluyor, ak gömlekliler, palalı esnaf' söylemleriyle iktidar ve yandaşlarını küçük düşüren söylemlere sıkça yer vermiştir.

17 Aralık soruşturmasında ise doğrudan iktidar eleştirilmiş, iddia edilen suçlar üzerinden iktidar ve iktidara yakın isimler haberlerde olumsuz yansıtılmıştır (Bilal'e yeni savcı, Çivisi çıkmış).

Dolayısıyla ilk varsayım doğru olarak tespit edilmiştir.

Gezi eylemlerinde Sabah gazetesi, Zaman gazetesine göre daha fazla iktidar yandaşı yayınlar yapmakla beraber (Çevreci kardeşler gelin konuşalım), Zaman gazetesi de aynı yayın yöntemini takip etmiştir.

17 Aralık soruşturmasıyla beraber Zaman gazetesi haber içeriklerinde değişikliğe giderek tamamen iktidar karşıtı ve iktidar icraatlarını tasvip etmeyen bir yapıya bürünmüştür (Emniyette tavsiye cadı avına dönüştü).

Buradan yola çıkarak denilebilir ki hiçbir medya grubunun kayıtsız şartsız iktidara teslim olması düşünülemeyeceği gibi konjektürel şartlardan dolayı tutum değişikliğine uğraması her daim mümkündür. Zaman gazetesi de 17 Aralıktan kaynaklanan değişim sonrası iktidar karşıtı olarak yayınlarını sürdürmektedir. Sabah gazetesi ile ilgili varsayım doğru iken Zaman gazetesi ile ilgili varsayım, 17 Aralık sürecinde geçerliliğini yitirmiştir.

Hipotez-2: 17 Aralık soruşturması hakkında haber yapılırken, etik kurallardan; tarafsızlık maddesi ihlal edilmiş ve sübjektif yayınlar yapılmıştır.

17 Aralıkla ilgili haber başlıkları, objektiflik ihlali için önemli gösterge sayılmaktadır.

Kiralık evde Paralel Emniyet- Sabah

Zekeriya Öz'ün Dubai Sefası- Sabah

28 Şubattan beter- Zaman

Karartma girişimi-Zaman

Rezalet diz boyu-Cumhuriyet

Çırpındıkça batıyor- Cumhuriyet

Kişi ve kurumları yeren ve özel hayatına müdahale eden haber içeriklerinin tarafsız ve nesnel olması beklenememektedir. Dolayısıyla 17 Aralık soruşturmasıyla ilgili haberlerin çoğu yanlı ve öznel değerler içermektedir.

Hipotez-3: Etik açıdan Gezi Parkı eylemleri ve 17 Aralık soruşturması haberlerinde Gazetecilik Konseyi tarafından yayınlanan ilkelerden bazıları ihlal edilmiştir. Seçilen ilkelerden bazıları; Şiddet İçeren yayınların yapılmaması, Özel Hayatın ihlal edilmemesi, Nefret İçeren Söylemlere yer verilmemesi 'dir.

Zaman ve Sabah gazeteleri gezi eylemleriyle ilgili haberde ılımlı bir üslup kullanmıştır. Eylemlerin şiddet yönü haberlere fazla yansıtılmamıştır. Fakat Cumhuriyet gazetesinin haberlerinde eylemlerin şiddet yönüne çok fazla yer verilmiştir (Vahşete döndü, Palalı saldırgan, Orantısız öfke). Ayrıca Cumhuriyet gazetesinde gerek karikatür gerekse haber yoluyla yer yer nefret söyleminin geliştirildiği görülmektedir (Öfkesiyle döndü, Pala ve Satırlarla halka saldırdılar, 17 Haziran Karikatürü).

17 Aralık operasyonunda ise, gazeteler arasındaki dengeler yerinden oynamış, her üç gazetede de özel hayatın ifşasından, nefret içeren söylemlere kadar türlü etik ihlallerinde bulunmuştur (Oğlun hesap versin, Savcı Öz'ün Fatura Timi vs.).

Haberlerde etik ihlalleri her iki haberde de yapılmıştır. Dolayısıyla Varsayım doğrudur.

SONUÇ

Derin ve çok faktörlü araştırma alanına sahip olan Medya-Siyaset ilişkisinin kapsamı ve etik açıdan değerlendirilmesi sorunlu ve müdahaleye açık bir konudur.

Söz konusu ilişkinin oluşumuna etki eden faktörlerin ve önceden belirlenmiş olan etik sorunsalının ortaya konmasına yönelik yapılan çalışmalar sonucu elde edilen verilerin işlenmesi ve değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan şablon, medyanın ekonomik, sosyal ve siyasal bir takım sebeplerden dolayı asli görevi olan bilgilendirme fonksiyonunun geri planda kaldığı ve çok yönlü bir güç temsilcisi konumuna geldiği izlenimini ortaya koymaktadır.

Medyanın siyasallaşması sorunu, gündelik hayatın çok ötesinde toplumsal bir sorun olarak algılanması gereken bir noktaya gelmiştir. Haberin metninden medyanın yapısal durumuna kadar birçok aşamada kendini gösteren bu sorun, tarihsel bir döngü olarak karşımıza çıkmakta ve aynı eksenle yapısını tazelemeye devam etmektedir. Siyaset iletişiminin ortaya çıkmasından beri sistemin vazgeçilmez parçası olan medya, içinde yaşadığı siyasi sistemin içinde yoğrulup zamanla istenilen şekli alabilmektedir. Günümüzde modern ülkelerde dahi sistemin birer parçası haline gelmiş olan kitle iletişim araçlarının, sistemin topluma dönük yüzü olarak misyonunu yürüttüğü gözlemlenmektedir.

Siyasal sistemlerin dışında sermaye güçleri içinde ayrıca iyi bir yatırım aracı konumuna gelmiş olan medya, satın alınabilir olması özelliğini de kazanmış olmuştur. Güç ile iktidar arasında bir dengenin önemli unsuru haline gelen medya, son olarak teknolojik gelişmelerle başlı başına bir güç olmakla kalmamış, kendisi bir sistem haline gelmiştir ve sistemin kurucu aktörü rolünü üstlenebilmiştir.

Medya ve siyasetin sistem yapısı altında şekillenen ilişkisi, toplumun tüm unsurlarını etkilediği gibi toplumsal ve kültürel değerleri de etkilemekte, zamanla medyanın insanlar için hazırladığı hayat, uygulamaya geçmektedir. Etik bu noktada medyanın balans sistemini kontrol ederek ve sınırlarını tayin etme görevini üstlenerek, insan medya ilişkisini düzenleme görevini yerine getirmektedir.

Medyanın çok fonksiyonlu yapısı içerisinde bir düzen sağlamasında, dışarıdan birçok unsurun etkisinin olması, asıl görevi medyayı denetlemek ve düzenlemek olan etik yapının fonksiyonunu yerine getirmesine engel teşkil etmektedir. Etiğin engellenmesi ise toplumsal ve iletişim sahasındaki boşlukların büyümesine ve bunun sonucunda uygulamada problemlerin çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum ise zamanla toplum tarafından alışılan bir durum olarak kabullenildiğinden sorunların çözümlerinde gecikmelere yol açabilmektedir.

Bu ve buna benzer durumlardan yola çıkarak, medyanın sistemler ve toplumlarla olan ilişkisinde etik prensiplerin hayati bir fonksiyon taşıdığı bir kez daha anlaşılmaktadır. Etik aracılığıyla medyanın sahip olduğu bilgilendirme işlevi, yapılandırma işlevi, eğitme işlevi gibi toplumsal unsurlarının harekete geçirilmesi ve toplumun dinamik yönünün bu işlevlerle güçlendirmesi, iletişimin bir bütün halinde ve hayat sistemi olarak algılanmasında etkin rol oynayabilir.

Sonuç olarak medyanın siyaset ve etik arasındaki ince çizgisini belirleyecek ve taşıdığı sorumluluklar çerçevesinde basın fonksiyonunu kuvvetlendirecek güç, yine medyanın kendi elinde bulunmaktadır. Bu kadar geniş bir yelpazede medyanın tasarrufunu kendi elinde tutması ise; bilinçli bir iletişim sistemi ve bilimsel bir iletişim dalının gelişmesine ön ayak olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Adam, H.; Bausteine der Politik, Eine Einführung, Verlag für Sozialwissenschaften, GWV Fachverlage, Wiesbaden, 2007
- Akdağ, M.; Medya ve Siyaset Üzerine, Mediaware Hayat Boyu Öğrenme Programı Projesi, http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf Erişim Tarihi: 22.06.2015
- Alemdar, K., Erdoğan, İ.; Başlangıçtan Günümüze İletişim Kuram ve Araştırmaları, MY Yayınları, Ankara, 1998
- Arslan, A.; “*Türkiye’de Medya-Toplum İlişkisi Ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme*”, Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, ISSN:1694–528X Sayı:5, Ocak 2005
- Atabek, N.; “*Medya, Siyaset, Propaganda*”, ss:114-136, Medya ve İletişim, Editör: Halil İbrahim Gülcan, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 2012
- Balzer, A., Geilich, M., Rafat, S.; Politik als Marke, Politikvermittlung zwischen Kommunikation und Inszenierung, 1. Baskı, Lit Verlag, Berlin, 2006
- Banar, S.; “*Medya’da Temel Ayrımlar ve Etiğe İlişkin Değerler*”, ss.2-20, Medya ve Etik, Editör: A.Oğuz Ünlüer vd., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013
- Banko, M., Babaoğlu, A.; Gezi Parkı sürecine Dijital Vatandaşın Tepkisi- e-book, www.geziparkikitabi.com, 2013-Erişim Tarihi: 30.06.2015
- Baran S., Davis, D.; Mass Communication Theory, Foundations, Ferment, and Future, 5.Baskı, Wadsworth Cengage Learning, Boston, 2009
- Bekiroğlu, O., Bal, E.; “*Demokrasi ve Basın: Demokrasinin Bir Açmazı Olarak Çoksesli Basın Aldanımı*”, ss.28-35, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Medya ve Siyaset Uluslararası Sempozyumu, 15-17 Kasım 2007, İzmir
- Belsey, A., Chadwick, R.; Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar; Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011

- Bilgili, C.; “*Otorite İmgesi' Üreticileri Değişirken*”, ss.5-10, Bilgili, C.; Şener, G.; Sosyal Medya ve Ağ Toplumu, Kitle İletişimde Yaşanan Değişimler, Reklam Yaratıcıları Derneği ve Grafik Tasarım Yayınları, İstanbul, 2013
- Bilgin,N.; Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitapevi, 2. Baskı, Ankara, 2006
- Blum, R.; “*Bausteine zu einer Theorie der Mediensysteme*”, ss.5-11; Schweizerische Gesellschaft für Kommunikations und Medienwissenschaft Zeitschrift, Yıl, 2005, Cilt,2, Yayın Tarihi: 01/02/2005
- Bostancı, N.; Siyaset, Medya ve Ötesi, Vadi Yayınları, Ankara, 1998
- Bostancı,N.; “*Medyanın Doğru Bilgi Aktarmasının Şartları*”, ss.108-115, Radyo Televizyon Üst Kurulu Yayın Kurulu; İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, RTÜK, Ankara, 2007
- Burkart, R.; Kommunikationswissenschaft, Grundlagen und Problemfelder, Umriss einer interdisziplinären Sozialwissenschaft Wien, Köln: Böhlau, 1995
- Burkart, R.; Kommunikationswissenschaft, 4. Baskı, Böhlau Verlag; Köln, Weimar, Wien, 2002
- Burkhardt, S.; Praktischer Journalismus, 1. Baskı,Oldenbourg Wissenschaft V.München, 2009
- Chomsky, N.; Medya Gerçeği, 4.Basım, Everest Yayınları, İstanbul, 2012
- Curran,J.; “*Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Bıçme*”, ss.135-191, İrvan, S.; Medya, Kültür, Siyaset, Pharmakon Kitapevi, 3. Basım, Ankara, 2014
- Çebi, M.S.; “*Günümüzde Siyasetin Medyada İnşası ve Sunumu Üzerine Bazı Dikkatler*”, ss.1-35; Gazi İletişim Dergisi, 2002, Yaz./14, Ankara, 2002
- Dalhaes, D.; Politik und Medien, Zur Interaktionsdynamik zweier sozialer Systeme, 1. Baskı, Westdeutscher Verlag GmbH, Wiesbaden, 2002
- Damlapınar, Z.; “*Medya ve Siyaset İlişkisinde Temel Yaklaşımlar*”, ss.116-128, Radyo Televizyon Üst Kurulu Yayın Kurulu; İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, RTÜK, Ankara, 2007

- Damlapınar, Z.; “*Medya ve Siyasette Güvenilirlik*”, ss.147-207, Damlapınar, Z.; Medya Ve Siyaset, Eğitim Kitapevi Yayınları, Konya, 2008
- Damlapınar, Z.; “*İktidar ve Kitle İletişim Araçları Üzerinden Rıza Üretimi, Teorik ve Ampirik Açından Kamusal Senaryo Süreci*”, ss.61-88, Gazi İletişim Dergisi, Güz 15, Ankara, 2002
- Demir, V.; Medya Etiği, Beta Basım A.Ş. İstanbul, 2006
- Donges, P., Branahl, U.; Warum Medien wichtig sind: Funktionen in der Demokratie, <http://www.bpb.de/izpb/7492/warum-medien-wichtig-sind-funktionen-in-der-demokratie?p=all> Yayın Tarihi: 08.06.2011, Erişim Tarihi: 26.06.2015
- Duran, R.; “*Dünyada ve Türkiye’de Medya Etiği*”, ss.109-129, Alankuş, S.; Medya, Etik ve Hukuk, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2005
- Dursun, Ç.; “*Haber ve Habercilik/ Gazetecilik Üzerine Düşünmek*”, ss.63-83, Alankuş, S.; Gazetecilik ve Habercilik, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2005
- Dursun, O.; “*Türk Medyasının Sermaye Yapısı ve Siyasal İktidarla İlişkisi Üzerine Bir İnceleme*”, ss.1-21, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl 5, Sayı 1, Çorum, 2012
- Eilders, C.; Nachrichtenfaktoren und Rezeption,eine empirische Analyse zur Auswahl und Verarbeitung politischer Information, Westdeutscher Verlag, Opladen, 1997
- Elmas, E., Kurban, D.; İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim-Türkiye’de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler, TESEV Yayınları, İstanbul, 2011
- Encabo, M.; “*Gazetecilik Etiği ve Demokrasi*”, ss.347-361, Medya, Kültür, Siyaset, Derleyen: Süleyman İrvan, Pharmakon Kitapevi, 3. Basım, Ankara, 2014
- Evers, H.; “*Medya Etiği*”, ss. 45-59, Çaplı, B., Tuncel, H.; Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara Üniversitesi, İLEF Yayınları, Ankara, 2010
- Eyüpoğlu, E.; “*İletişim, Siyaset, İktidar, Medya*”, ss.43-55, Korkmaz A.; Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Afa Yayıncılık ve Tüses Vakfı, İstanbul, 1999

- Filiz, Ş.; “*Ahlâk Felsefesinin Temel İlkeleri Perspektifinden Türkiye’de Medya-Siyaset İlişkileri*”, ss.39-55, Damlapınar, Z.; Medya ve Siyaset, Eğitim Kitapevi Yayınları, Konya, 2008
- Fourie, P.J.; Media Studies,Media History, Media and Society, 2.Baskı, Juta&Co.Ltd., Cape Town, South Africa, 2007
- Frerichs, S.: Bausteine einer systematischen Nachrichtentheorie, Konstruktives Chaos und chaotische Konstruktionen, 1.Baskı, Wiesbaden, 2000
- Früh, W.; Inhaltsanalyse, UVK Verlagsgesellschaft, 7. Auflage, Konstanz, 2011
- Ganguin, S.;Medienkritik-Kernkompetenz, unserer Mediengesellschaft, Ludwigsburger Beiträge zur Medienpädagogik,Ausgabe/6, 2004, (Online Seite), http://www.ph-ludwigsburg.de/fileadmin/subsites/1b-mpxx-t-01/user_files/Online-Magazin/Ausgabe6/Ganguin6.pdf, Erişim Tarihi:26/06/2015
- Golding,P.,Murdock,G.; “*Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik*”, ss.49-75, İrvan, S.; Medya, Kültür, Siyaset, Pharmakon Kitapevi, 3. Basım, Ankara, 2014
- Göker, G.; Doğan, A.; Demir, M.; “*Basın ve Siyaset İlişkisi Kısacasında Haberde Tarafsızlık İlkesi*”, ss.233-249, Fırat Üniversitesi, I. Medya ve Etik Sempozyumu, Editör: Mustafa Yağbasan, 07-09 Ekim 2009, Elazığ
- Gurevitch,M.; Blumler, J.G.; “*Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler*”, ss.193-212, İrvan, S.; Medya, Kültür, Siyaset, Pharmakon Kitapevi, 3. Basım, Ankara, 2014
- Güllüpınar H.; “*Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Medya Faktörü ve Siyasallaşan Medyanın Ergenekon Davasında Oluşturduğu Algı Farklılıkları, Gümüşhane Kamuoyu Önderleri Araştırmaları*”, ss.195-205, Fırat Üniversitesi, II. Medya ve Etik Sempozyumu, Editörler; Mustafa Yağbasan, Gülda Çetindağ Süme, 13-15 Ekim 2011, Elazığ
- Haller, M.,Holzhey,H.; Medien-Ethik, Beschreibungen, Analysen, Konzepte, Westdeutscher Verlag,Opladen, 1992

- Hartmann, M., Wimmer, J.; Digitale Medientechnologien , Vergangenheit-Gegenwart-Zukunft, 1.Baskı, Verlag für Sozialwissenschaft, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2011
- Heesen, J.; Medienethik und Netzkommunikation: Öffentlichkeit in der individualisierten Mediengesellschaft, Humanities Online, Frankfurt im Main,2008
- Heywood,A., Siyaset, Editör: Buğra Kalkan ,Adres Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 2007
- Işık, M.; “*Türkiye’deki İletişim Sisteminin Medya Siyaset İlişkilerine Yansımaları*”, ss.147-187, Damlapınar Z.; Medya Ve Siyaset, Eğitim Yayınları, Konya, 2008
- İnal, A.; “*Medyanın “Etkisi” Sorunsalına Başka Bir Bakış*”, ss. 65-81, Alankuş, S.; Medya ve Toplum, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2005
- İnal, A.; “*Tarihsel Gelişimi İçinden Gazetecilik Etiğini Yeniden Düşünmek*”, ss. 27-44, Çaplı, B.; Tuncel, H.; Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara Üniversitesi, İLEF Yayınları, Ankara, 2010
- İnceoğlu, Y.; Medya-İktidar İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi, <http://eski.bianet.org/2006/10/27/86980.htm>- Erişim Tarihi: 22.06.2014
- İrge, N. F.; “*Medya Ve Siyasal Toplumsallaşma-Demokrasi İlişkisi*”, ss. 213-228, Fırat Üniversitesi, II. Medya ve Etik Sempozyumu, Editörler; Mustafa Yağbasan, Gülda Çetindağ Süme, 13-15 Ekim 2011, Elazığ
- İrvan, S.; “*Medya ve Etik*”, ss:61-108, Alankuş, S.; Medya, Etik ve Hukuk, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 5.Baskı, İstanbul, 2005
- Jarren, Otfried, "Mediengesellschaft" Risiken für die politische Kommunikation, Aus politik und Zeitgeschichte (41-42/2001), <http://www.bpb.de/apuz/25985/mediengesellschaft-risiken-fuer-die-politische-kommunikation?p=all> -24.06.2014
- Kaya, R.; “*Medya, Toplum ve Devlet*”, ss.23-32, Alemdar, K.; Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Afa Yayıncılık ve Tüses Vakfı, İstanbul, 1999
- Kaya, A.R.; İktidar Yumağı Medya-Sermaye-Devlet, İmge Kitapevi, 1.Baskı, Ankara, 2009

- Kılıçaslan, E.; Siyasal İletişim - İdeoloji Ve Medya İlişkisi, Kriter Yayınevi 1. Baskı, İstanbul, 2008
- Kieran, M.; Media Ethics, Routledge, London, 1998
- Koloğlu, O.; Osmanlıdan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2008
- Kurban, D., Sözeri, C.; İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller, TESEV Yayınları, İstanbul, 2012
- Lambeth, Ed B., Committed journalism: An ethic for the profession, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, Land, M. & Hornaday, B. (Eds.)-1986
- Lesmeister, C.; Informelle Politische Kommunikationskultur, Hinter Den Kulissen Politisch-Medialer Kommunikation, 1. Baskı, Verlag für Sozialwissenschaften, GWV Fachverlage, Wiesbaden, 2008
- Lindenau, M.; "Einleitung," ss.1-16, Zentrum für Ethik und Nachhaltigkeit (ZEN-FHS) (Hg.), Herausforderungen für die Politik und die Ethik,; Transcript Verlag, Bielefeld, 2014
- Meyer, T.; Medya Demokrasisi, Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir, Çeviren: Ahmet Fethi, Köprü Kitapları, İstanbul, 2014
- Mora, N.; Medya Çalışmaları, Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim, E-Kitap, Altkitap, 2008
- Mora, N.; Üçüncü Sayfa Türk Toplumunu, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt.5, Sayı.2, 2008
- Nalcioğlu, B.; "Türkçe Dergiciliğin Sancılı Başlangıcı", ss.7-40, Gönenç A.; Dergicilik Üzerine, İstanbul, 2013
- Onay, A.; "Siyasal İletişimin Tanımı ve Temel Kavramları", ss.30-52, Siyasal İletişim, Editörler: Ferruh Uztuğ, Yasemin Özgün, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2012
- Özdiñç, F.; "Siyasal İletişim, Siyaset ve İktidar", ss:74-98, Siyasal İletişim, Editörler: Ferruh Uztuğ, Yasemin Özgün, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2012

- Özer, Ö., Sinav, A.; "*Sabah Ve Vatan Gazeteleri Örneğinde, Adliye Haberlerinde Etik Kurallara Uyulup Uyulmadığına İlişkin Bir Araştırma*", ss.115-127, Fırat Üniversitesi, I.Medya ve Etik Sempozyumu, Editör: Mustafa Yağbasan, 07-09 Ekim 2009, Elazığ
- Pattyn, B.; Media Ethics, Opening Social Dialogue, European Ethics Network, Core Materials, for the Development of Courses in Professional Ethics, Peeters, Leuven-Belgium, 2000
- Pötzsch, H.; Die Deutsche Demokratie, Leske+Budrich V., Opladen, 1995
- Ramonet, I.; Medyanın Zorbalığı, Çeviren: Aykut Derman, Om Yayınevi, İstanbul, 2000
- Röben, B.; Medienethik und die "Anderen", Multiperspektivitaet als Nee Schlüsselkompetenz, 1. Baskı, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2013
- Rösler, Patrick: Inhaltsanalyse; UVK Verl.Ges. Konstanz 2005 S.82
- Schäfer, W., Mönter, c.; Politische Ethik, Philosophie, Theorie, Regeln, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2013
- Schicha, C.; "*Medienethik*", ss.534-552; Batinic, B., Appel, M.; Medienpsychologie, Springer Medizin Verlag,, Heidelberg, 2008
- Schicha, C.; "*Philosophische Ethik*", ss.21-41; Schicha,C., Brosda, C.; Handbuch Medienethik, Verlag für Sozialwissenschaften,1.Auflage, Wiesbaden, 2010
- Schicha, C.; Medienethik und Medienqualität, Zeitschrift für Kommunikationsökologie 2/2003-S. 44-53,
www.schicha.net/fileadmin/user_upload/Texte/medienethik_und_medienqualit_t.pdf
Yayın Tarihi: 2/2003- Erişim Tarihi: 12.06.2015
- Schulz, W., Politische Kommunikation, 2. Baskı, Verlag für Sozialwissenschaften GmbH, Wiesbaden, 2008
- Siebert, F., Peterson, T., Schramm H.; Four Theories of The Press, University of Illinois Press, Urbana and Chicago,1984
- Staab, J.F.; Nachrichtenwert-Theorie, Formale Struktur und empirische Gehalt, München, 1990

- Sucu, İ.; “*Althusser’in Gözünden İdeoloji Ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya*”, ss.30-41; Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Temmuz Cilt:7 Sayı: 3,Konya, 2012
- Thomass, B.; '*Ausgewälte Themen des Vergleichs von Mediensystemen*', ss.46-63, Mediensysteme im internationalen Vergleich, Editör: Barbara Thomaß, 2. Baskı, UVK Verlagsgesellschaft mbH, München, 2013
- Topuz, H.; II.Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitapevi, 5.Basım, İstanbul, 2014
- Usta, A.; '*Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlâk*', ss. 39-50, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt: 01, Sayı: 02, Kahramanmaraş, 2011
- Ünlüer, O.; “*Medya Etiğini Çevreleyen Dışsal/Yapısal Etkenler ve Etik Uygulamalar*”, ss:62-82, Medya ve Etik, Editör: A.Oğuz Ünlüer vd., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 2013
- Van Dijk, Teun A.; "*18- Critical Discourse Analysis*", ss..352-372, Schifffrin D., Tannen D., Hamilton H.; The Handbook of Discourse Analysis, Blackwell Publisher, 1.published, Oxford –UK, 2001
- Wirtz, B.; Medien- und Internetmanagement, 6.Baskı, Gabler Fachverlage GmbH, Wiesbaden, 2009
- Wolfreys, J.,Womack, K., Robbins,R.; Key Concepts in Literary Theory, 3.Baskı, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2014
- Yağbasan, M., Gerçek, İ.S.; “*Yazılı Medyada Manşetlere Yansıyan Şiddet Dili*”, ss.467-475; Fırat Üniversitesi II. Medya ve Etik Sempozyumu, Editörler; Mustafa Yağbasan, Gülda Çetindağ Süme, 13-15 Ekim 2011, Elazığ
- Yağbasan, M., Namaz, Y.; “*Seçim Sürecinde Haber Etiği*”, ss.369-394, Fırat Üniversitesi, I. Medya ve Etik Sempozyumu, Editör: Mustafa Yağbasan,07-09 Ekim 2009,Elazığ
- Yaşın, C., “*Medya ve Siyaset*”, ss.3-33, Medya, Siyaset, Kültür, Editör: Ömer Özer vd., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, 2013

Yüksel, C.; Siyasette Etik, Bütök (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları), İstanbul, 2010

Yüksel, E.; Türk Basını Hangi Kurama Uyar?,

<http://medyavehabercilik.blogspot.com.tr/2013/10/turk-basini-hangi-kurama-uyar.html>

Erişim Tarihi: 26.06.2015

İNTERNET KAYNAKLARI:

<http://de.wikipedia.org/wiki/Massenmedien-> 31.05.2014.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/194023/ethics-> 18.06.2014

http://www.helpster.de/deskriptive-ethik-eine-erklaerung_129788- 17.06.2014

[http://de.wikipedia.org/wiki/Ethik\)-](http://de.wikipedia.org/wiki/Ethik)-)17.06.2014

http://www.philosophie-woerterbuch.de/online-woerterbuch/?title=Metaethik&tx_gbwphilosophie_main%5Bentry%5D=554&tx_gbwphilosophie_main%5Baction%5D=show&tx_gbwphilosophie_main%5Bcontroller%5D=Lexicon&cHash=18a5a91f5d3504f9ea79d28ce6920613- 17.06.2014

<http://www.philopedia.de/index.php/teilbereiche-> 09.06.2014

http://de.wikipedia.org/wiki/Angewandte_Ethik -10.06.2014

<http://soziologie.soz.uni-linz.ac.at/sozthe/freitour/FreiTour-Wiki/Erlebnisgesellschaft.htm>-24.06.2014

<http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/politiklexikon/18323/symbolische-politik-> 24.06.2014

<http://www.tgc.org.tr/tarihce.asp>

<http://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce>

<http://www.medyaeetikonseyi.com/index.php/medya-etik-kurumsal/medya-etik-konseyi-hakkinda>

<http://de.wikipedia.org/wiki/Massenmedien-> 31.05.2014

<https://globalmedia2012.wordpress.com/2012/04/09/mediensysteme-mal-ganz-grundsatzlich/> Yayın Tarihi: 09/04/2012 Erişim Tarihi: 12.06.2015

http://en.wikipedia.org/wiki/Comparing_Media_Systems- Erişim Tarihi: 20.06.2015

<http://de.wikipedia.org/wiki/Gezi-Park>

https://tr.wikipedia.org/wiki/17_Aral%C4%B1k_yolsuzluk_ve_r%C3%BC%C5%9Fvet_soru%C5%9Fturmas%C4%B1adam

TEZLER

Atatunç, C., Ahlak Ve Etik Değerlerin Çağdaş Basına Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli-2006

Demir, S., Türkiye’de 2001 Yılı Sonrasında Medya-İktidar İlişkileri Ve Gazeteci Pratiklerine Yansıması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013, Ankara

Gökgücü, I., Siyasal Parti Haberlerinde "Tarafsızlık" Kavramı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007

Hottwy, S.; Die Boulevardisierungstendenzen der Qualitäts-Tagespresse am Beispiel einer Inhaltsanalyse der österreichischen Zeitung „Die Presse“, Viyana Üniversitesi İletişim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Viyana, 2009

Schiffre, I., Medienethik im Journalismus, zu ethisch-moralischen Grenzüberschreitungen im Printjournalismus illustriert anhand der Berichterstattung zum „Fall Natascha Kampusch“, Yüksek Lisans Tezi, Viyana Üniversitesi, İletişim Bilimleri, Viyana, 2009

Uçak, O., Mesleki Etik Kapsamında Basının Adil Yargılanma Hakkı İlkesine Yaklaşımı, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, 2010, İstanbul

EKLER

EK-1

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Nida Sümeyya ÖZTÜRK
Öğrenci Numarası	122209113
Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN
Tez Başlığı (Türkçe)	Basın Kuramları Çerçevesinde Medya-Siyaset İlişkisinin Etik Açısından İncelenmesi-Türkiye Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 146.... sayfalık kısmına ilişkin, 06/02/2015 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespiti programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %1.4....'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azam benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Mustafa YAĞBASAN
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallara dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

EK-2**İÇERİK ANALİZİ TANIMLAMA İNDEKSİ****K.1 Gazete****K.1.1 Sabah****K.1.2 Zaman****K.1.3 Cumhuriyet****K.2 Haber Yapısı****K.2.1 Manşet Kullanımı****K.2.2 Sürmanşet Kullanımı****K.2.3 Ana Başlık Kullanımı****K.2.4 Ara Başlık Kullanımı****K.2.5 Spot Kullanımı****K.2.6 Haber Başlığı Anonsu****K.2.7 Köşe Yazısı Anonsu****K.2.8 Röportaj-Yorum-Yazı Dizisi Anonsu****K.2.9 Başlık-Metin Uyumu****K.2.10 Resim-Metin Uyumu****K.2.11 Resim-Başlık Uyumu****K.3 Haber Kaynağı**

4= Politik Kökenli Kişi ve Kurumlar

3= Sosyal Kurum Temsilcileri

2=Gazete Temsilcileri

1= Diğer Medya Temsilcileri

K.4 Haber Uzunluğu

2= 60 ve 60 Satırdan fazla Haber

1= 30 ve 30 Satırdan fazla Haber

0=30 Satırdan az Haber

K.5 Tarih

Gün= 01-31

Ay= 01-12

K.6 Grafikselsel ve görsel unsurlar

4= Fotoğraf

3= Grafik

2= Tablo

1= Karikatür

K.7 Haberde Siyasi ve Sosyal Aktörler:

2= Siyasi Aktörler

1= Sosyal Aktörler

K.8 Haber içeriği

3= Politik İçerik

2= Sosyal – Toplumsal İçerik

1= Ekonomik İçerik

K.9 Haberde Konunun Ele Alınması

2= Objektif- Tarafsız Haber

1= Sübjektif- Taraf Haber

0= Konuyla ilgili Bütün Taraflara Destek Veren Haber

K.10 Haber Faktörleri

K.10.1 Konulaştırma

K.10.1.1 Uzun Süre İşlenen Haberler

K.10.1.2 Orta Sürede İşlenen Haberler

K.10.1.3 İlk Kez ya da en fazla 3 gün İşlenen Haberler

K.10.2 Beklenmeyen Gelişme

K.10.3 Kurumsal Etkiler (Hükümet ve Resmi Kurumlar)

K.10.4 Kişisel Etkiler

K.10.5 Şiddet İçeren Çatışma

K.10.6 Hasar- Zarar- Can Kaybı

K.10.7 Beklenmeyen Gelişme

K.10.8 Siyasi Elit Kişiler

K.10.9 Siyasi Olmayan Elit Kişiler

K.10.10 Sansasyonellik

K.10.11 Tartışma-Kontroverse

K.10.12 Kişileştirme

K.10.13 Yapı-Komplekslik Derecesi

K.10.13.1 Sade-Yalın Haber

K.10.13.2 Karmaşık- Çok Faktörlü Haber

EK- 3**BASIN KONSEYİ TARAFINDAN DEKLARE EDİLEN BASIN MESLEK İLKELERİ**

İletişim Özgürlüğünü ülkemizde insanca yaşamının, saydam bir yönetime kavuşmanın ve demokratik sistemin temel koşulu sayan biz gazeteciler;

- a) Kanun koyucunun veya öteki kurum ve kişilerin, İletişim Özgürlüğünü kısıtlamalarına, her zaman ve her yerde karşı çıkacağımıza kendi özgür irademizle söz vererek;
- b) İletişim Özgürlüğünü, Halkın Gerçekleri Öğrenme Hakkı'nın bir aracı sayarak;
- c) Gazetecilikte temel işlevin, gerçekleri bulup bozmadan, abartmadan kamuoyuna yansıtmak olduğunu göz önünde tutarak;
- d) Basın Konseyi'nin kendi çalışmaları üzerinde hiçbir dış müdahaleye izin vermeme kararlılığını vurgulayarak;

Yukarıdaki bölümü de içeren Basın Meslek İlkeleri'ne uymayı, sözünü ettiğimiz temel inançlarımızın bir gereği saydığımızı, kamuoyu önünde açıklarız.

- 1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.
- 2. Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.
- 3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
- 4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.
- 5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.
- 6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.

7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.
9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.
10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.
11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.
12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.
13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.
14. İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.

EK- 4**TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ****TÜRKİYE GAZETECİLERİ HAK VE SORUMLULUK BİLDİRGESİ****GİRİŞ:**

Aşağıda tanımı yapıldığı üzere her gazeteci ve basın - yayın organı, gazetecinin haklarını savunmalı ve meslek ilkelerine uymalı, uyulmasını gözetmelidir. Basın - yayın organlarında, gazeteci olmadıkları halde çeşitli biçimlerde gazetecilik faaliyetine katılanlar ile dışarıdan Türkiye' ye ve Türkiye' den dışarıya dönük yayın yapanlar da bu sorumluluklar kapsamındadır. Basın yayın organları yöneticileri; genel yayın yönetmeni yahut müdürü, yazı işleri müdürleri yahut sorumlu müdürler, sıfatları ne olursa olsun, kuruluşlarında görevli gazeteciler ile yayınların meslek ilkelerine uygun olmasını gözetir. Gazetecinin hakları, halkın haber alma hakkının ve ifade özgürlüğünün; meslek ilkeleri ise dürüst ve doğru iletişimin temelidir. Meslek ilkeleri gazetecinin ve basın - yayın organlarının özdenetimini öngörür ve değerlendirme mercii öncelikle vicdanlardır.

A. İnsan ve yurttaş hakkı: Herkes, bilgi edinme ve haber alma, özgür düşünce, ifade ve serbest eleştiri hakkına sahiptir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının başlıca yolu olan basın ve yayın özgürlüğü temel insan haklarından. Bu hakların demokratik hukuk devletinde anayasal güvence altında olması esastır.

B. Gazeteci tanımı: Düzenli bir şekilde, günlük yahut süreli bir yazılı, görüntülü, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazetecidir. Basın ve yayın alanındaki her işletme, çalıştırdıkları gazetecileri, yasaların gazetecilere tanıdığı haklardan yararlandırmak zorundadır.

C. Gazetecinin sorumluluğu: Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm

sorumluluklardan önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır. Gazeteci, iletlediği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir ve paylaşır. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler.

D. Gazetecinin hakları:

1. Gazeteci tüm bilgi kaynaklarına serbestçe ulaşma ve kamu yaşamını belirleyen, halkı ilgilendiren tüm olayları izleme, araştırma hakkına sahiptir. Gazetecinin karşısına çıkarılacak gizlilik ve sır gibi engeller kamusal işlerde yasaya, özel işlerde açık ve ikna edici gerekçelere sahip olmalıdır.

2. Gazeteci, çalıştığı basın ve yayın organının kendisiyle yaptığı sözleşmede de kaydedilmiş olması gereken temel çizgisini dikkate alır. O temel çizgi dışındaki ve onunla çelişen veya orada açıkça belirtilmemiş olan tüm telkin, öneri, istek ve talimatları reddetme hakkına sahiptir.

3. Gazeteci, inanmadığı bir görüşü savunmaya veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz.

4. Gazeteciler, özellikle de yazı işleri çalışanları, basın - yayın işletmesinin işleyişini belirleyen, etkileyen önemli kararlardan haberdar edilmeli ve gerektiğinde kararların alınmasına katılmalıdır.

5. İşlevi ve sorumlulukları ışığında, gazeteciler örgütlenme hakkının yanı sıra görevinin maddi ve manevi güvencesini sağlayan kişisel sözleşme yapma hakkına sahiptir. Gazeteci ekonomik bağımsızlığını garanti eden toplumsal rolüne ve emeği ile yeteneğine uygun bir ücret almalıdır.

6. Gazeteci, kaynakların gizliliği ilkesi uyarınca, kaynağını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamaz. Kaynağa izin verdiği takdirde gizlilik ortadan kalkabilir. Kaynağı tarafından açıkça yanıltıldığı durumlarda gazeteci kaynağını açıklayabilir.

E. Gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri:

1. Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.

2. Gazeteci; bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunur.

3. Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, toplumlar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz.

4. Gazeteci; kaynağını bilmediği bilgi ve haberleri yayınlamaz; kaynak açık olmadığında, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarıları yapmak zorundadır.

5. Gazeteci; temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemeyen ve metinlerle belgeleri değiştiremez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur.

6. Gazeteci, bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz.

7. Gazeteci, kamuya mal olmuş bir şahsiyet bile olsa, halkın haber alma, bilgilenme hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiç bir amaç için, izin verilmedikçe özel yaşamın gizliliği ilkesini ihlal edemez.

8. Gazeteci, yayınlanmış her yanlış en kısa sürede düzeltmekle yükümlüdür. Gazeteci, istismar edilmemesi, kötüye kullanılmaması ve kabul edilebilir boyutlar ile biçimde yapılması kaydıyla, cevap hakkına saygılı olmalıdır.

9. Gazeteci, kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiç bir şekilde açıklamaz.

10. Gazeteci, çalıntı, iftira, hakaret, lekeleme, saptırma, manipülasyon, söylenti, dedikodu ve dayanaksız suçlamalardan kesinlikle uzak durur.

11. Gazeteci, bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde olamaz. Gazeteci, devlet başkanından milletvekiline, iş adamından bürokratına kadar haber kaynağı olarak da kabul edilen kişi ve kurumlarla iletişimini ve ilişkisini meslek ilkelerini gözeterek yürütür.

12. Gazeteci, mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştıramaz. İlan - reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamaz.

13. Gazeteci, hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz. Mesleğini, ne şekilde olursa olsun, (yasaların ve yönetmeliklerin kendisine tanıdığı hakların dışında) ayrıcalıklar kazanmak amacıyla kullanamaz.

14. Gazeteci, her ne amaçla olursa olsun, tehdit ve şantaj gibi yollara başvurmaz. Gazeteci bu şekilde baskılara da karşı koyar.

15. Gazeteci her türlü baskıyı reddeder ve çalıştığı basın – yayın organındaki yöneticileri dışında kimseden işiyle ilgili talimat alamaz.

16. Gazeteci sıfatını taşımayı hak eden herkes meslek ilkelerine en yüksek seviyede uymayı taahhüt eder. Ülkesindeki yasalara saygılı olmakla birlikte, hükümet ve benzeri kurumların müdahalelerine kapalıdır. Mesleki olarak yalnızca meslektaşlarının ve kamuoyunun değerlendirmeleri ile bağımsız yargı organlarının kararlarını dikkate alır.

17. Gazeteci, devleti yönetenlerin belirlediği ulusal ve uluslararası politikalar konularında önyargılara değil, halkın haber alma hakkına dayanır. Onu mesleğin temel ilkeleri ve özgürlükçü demokrasi kaygıları yönlendirir.

Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları

Haber-Yorum: Haber ile yorum ve görüş ayrımı açık yapılmalı, okurun ve izleyicinin neyin haber, neyin yorum olduğunu kolayca seçebilmesi sağlanmalıdır.

Fotoğraf - Görüntü: Fotoğraf ve görüntünün güncel olup olmadığı açık biçimde belirtilmeli, canlandırma görüntülerde de bu, izleyicinin fark edebileceği biçimde ifade edilmelidir.

Haber - İlan (Reklam): Haber ve yorum metinleri veya görüntüleri ile İlan - reklam amaçlı metinlerin ayrımı hiç bir karışıklığa yer bırakmayacak ölçüde yapılmalıdır.

Yargı: Hazırlık soruşturması sırasında soruşturmayı zaafa uğraticı, yönlendirici biçimde haber ve yorumdan kaçınılmalıdır. Yargılama sürecinde de haberler her türlü ön yargıdan uzak ve kesinlikle doğruluğundan emin olunarak sunulmalıdır. Gazeteci yargı sürecinde taraf olmamalıdır. Yargı kararı kesinleşmedikçe, bir sanık suçlu ilan edilmemelidir. Haberlerde ve yorumlarda suçluymuş gibi değerlendirmeler yapılmamalıdır.

Çocuk: Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayınlanmamalıdır. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmamalı veya görüntüsünü almaya çalışmamalıdır.

Cinsel saldırılar: Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğrafları, görüntüleri veya kimlikleri, açık kamu yararı olmadıkça yayınlanmamalıdır. Kimlik veya özel durum: Açık kamu yararı olmadıkça ve olayla doğrudan ilgisi, bağlantısı bulunmadıkça, bir insanın davranışı veya işlediği suç, onun ırkına, milliyetine, dinine, cinsiyetine, cinsel eğilimine, hastalığına veya fiziksel, zihinsel özürü olup olmasına dayandırılmamalıdır. Kişinin bu özel durumu, alay, hakaret, önyargı konusu yapılmamalıdır.

Sağlık: Sağlık konusunda sansasyondan kaçınılmalı, insanları umutsuzluk veya sahte umut verecek yayın yapılmamalıdır. Tıbbi alandaki araştırmalar kesinleşmiş sonuçlar gibi yayınlanmamalıdır. İlaç tavsiyesinde mutlaka uzmana danışılmalıdır. Hastanelerde araştırmalar yapan, bilgi ve görüntü almaya çalışan gazeteci, kimliğini belirtmeli ve girilmesi yasak bölümlere ancak yetkililerin izniyle girmelidir. Yetkilinin, hastanın veya yakınının izni olmaksızın hastane ve benzeri kurumlarda hiç bir yolla ses ve görüntü alınmamalıdır.

Hediye: Yayın Öncesi kararlarla ve yayınlarla ilgili önyargı, kuşku yaratacak her cinsten kişisel hediye ve maddi menfaat reddedilmelidir.

Müessese Çıkarı: Gazetecinin bir basın - yayın organındaki işlevini "Hak ve Sorumluluk Bildirgesi"ndeki hakları, sorumlulukları ve görevleri belirler. Gazeteci, bu mesleki çerçeve ile yayın organının çizgisi dışında, müessese çıkarı söz konusu olsa dahi, hiçbir faaliyete gönüllü olarak veya zorla katılmamalıdır.

Özeleştiri: Gazeteci ile basın - yayın organları, tekzip ve cevap hakkı gibi zorunlulukların dışında da, yanlışları düzeltmeli ve özeleştiri yapmalıdırlar.

Taraf olma: Gazeteci ve yayın organı, her ne nedenle ve her ne biçimde olursa olsun, taraf oldukları bir olaydaki konumlarını kamuoyuna açıkça belirtmelidir. Yayın organı yahut yorumcu, siyasi, ekonomik ve toplumsal tercihlerinin doğrultusunda yayın yapabilir. Bu durumda bu tavır açıkça ortaya konulmalı, ayrıca yorum ile haber - olay ayrımı kesin biçimde yapılmalıdır.

Özel hayat: Asıl olan kamu yararıdır. Özel hayatın gizliliğinin geçersiz sayılabileceği başlıca durumlar şöyle sıralanabilir:

- a) Büyük bir suç yahut yolsuzluk üstüne araştırma ve yayın
- b) Toplumı kötü etkileyici bir tutumla ilgili araştırma ve yayın
- c) Toplumun güvenliğinin veya sağlığının korunması
- d) İlgili kişinin sözleri yahut eylemleri sonucu halkın yanıltılmasının, yanıltılmasının veya yanlış yapmasının engellenmesi

Bu durumlarda dahi, özel hayatın kamuya açılan kesiti mutlaka konuyla doğrudan ilgili olmalı veya ilgili kişinin özel hayatının onun kamusal faaliyetini de etkileyip etkilemediği gözetilmelidir.

Bilgi-Belge: Doğrudan kamu yararı olmadıkça, sahibinin izni dışında belge, fotoğraf, ses yahut görüntü alınmamalıdır. Kamu yararı söz konusu olduğunda dahi, yukarıdakilerin başka hiçbir şekilde elde edilmeyeceğine kesin kanaat getirilmiş olması gerekir.

Haber için para: Gazeteci belge veya görüntü sağlamak amacıyla, bir suçla ilgili sanık, tanık veya onların yakınlarına para teklif etmemeli ve vermemelidir.

Sarsıcı durumlarda: Üzüntü, sıkıntı, tehlike, yıkım, felaket ya da şok halindeki insanlar söz konusu olduğunda gazetecinin olaya yaklaşımı ve araştırması insani olmalı ve gizliliklere uyularak duygu sömürsünden kaçınılmalıdır.

Suçlu yakınları: Gazeteci, sanıkların ve suçluların akrabalarını, yakınlarını, olayla ilgileri olmadıkça veya olayın doğru anlaşılması için gereği bulunmadıkça teşhir etmemelidir.

İntihar olayları: İntihar olayları hakkında haber çerçevesini aşan ve okuyucu veya izleyiciyi etki altında bırakacak nitelikte ve genişlikte yayın yapılmamalıdır. Olayı gösteren fotoğraf, resim veya film yayınlanmamalıdır. Ekonomik, mali bilgi: Yasalarla yasaklanmış olmasa dahi, gazeteci elde ettiği ekonomik - mali bilgileri geniş biçimde yayınlanmadan önce kendisinin yahut yakınlarının çıkarları için kullanmamalıdır. Gazeteci, kendisinde ve yakınlarında bulunan hisse senedi ve benzeri mali araçlar konusunda, yayın organındaki sorumluları bu menkul kıymet sahipliği hakkında doğru bilgilendirmedeği sürece yayın yapmamalıdır. Gazeteci, hakkında haber ve yorum yazdığı ya da yazmayı tasarladığı taşınır ve taşınmaz kıymetlerin doğrudan veya dolaylı alım satımını yapmamalıdır.

Ambargo: Önceden görme - Off the record: Gazeteci, kendi çabasıyla elde etmedikçe, bir kaynağın verdiği bilgi veya belgenin yayınlanma tarihi konusundaki isteğe uymalıdır. Gazeteci, röportaj, haber, yorum veya görüntü, yayın şekli ne olursa olsun, hazırlığını yayın organındaki sorumlular dışında, kaynağı da dâhil kimseye denetletmekle yükümlü değildir. Gazeteci, açıklanmaması kaydıyla (off the record) verilen bilgiyi ve sarf edilen sözleri yayınlamamalıdır.

Rekabet: Gazeteci, rekabet nedeniyle de olsa, bir başka gazeteciye bilinçli ve açık, mesleki zarar vermekten kaçmalıdır. Bir meslektaşının yayını engelleyici davranışlarda bulunmamalıdır.

Kaynak gösterme: Gazeteci, başta haber ajansları olmak üzere, bir meslektaşının ve herhangi bir yayının sunduğu bilgileri kullandığında mutlaka kaynağı belirtmelidir.

Gazeteci olmayanlar: Bir yayın organında, sürekli veya zaman zaman, gazetecilik kapsamına giren alanlarda faaliyet gösterenlerin asıl sıfatları, asli işleri uygun şekilde belirtilmeli, kamuoyu onların temel konumu hakkında bilgilendirilmelidir.

Özdeşleşme: Gazeteci, uzmanlık alanı ne olursa olsun öncelikle gazetecidir. Polis muhabiri, polis veya sözcüsü, spor muhabiri kulüp yöneticisi veya sözcüsü, herhangi bir partiden sorumlu muhabir onun üyesi veya sözcüsü gibi davranmamalı ve bu yönde, yayın yapmamalıdır.

EK-5**MEDYA ETİK KONSEYİ****Gazeteci Meslek Etik İlkeleri**

Herhangi bir medya kuruluşunda işe kabul edilen gazeteciler, aşağıdaki medya mensubu olmanın ön şartı olan meslek etik kurallarına uymak zorundadır:

1. Gazetecilik kamu görevidir; gazetecinin temel amacı haber ve yorum üreterek halkı ve kamuoyunu bilgilendirmektir. Gazetecilik, özel amaç ve çıkarlara alet edilemez; haber ve bilgiyi yayımlamak ya da yayımlamamak karşılığında maddi manevi çıkar sağlanamaz, hediye kabul edilemez.

2. Gazetecinin halka ve kamuoyuna karşı mesleki sorumluluğu, işverenine ve kamu otoritelerine karşı sorumluluğundan önce gelir.

3. Gazetecilikte, “haberde dürüstlük-nesnellik, yorumda özgürlük-serbestlik” kuralı titizlikle uygulanır. Haber, yorum ve ilan-reklam metinlerinin birbirlerinden ayrı tutulması, okuyucuya ve izleyiciye saygının da gereğidir.

4. Yayınlarda hiç kimse ırk, renk, cinsiyet, din, dil, dini inanç ya da , sosyal statü, sınıf, bedensel yapı, düşünce ve eğilimleri nedeniyle hor görülemez, kınanamaz, aşağılanamaz. Haber ve yorumda, kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan sözcükler kullanılamaz.

5. Gazetecilikte, kanıtsız iddia ve suçlamaya, iftiraya, yalana, manipülasyona yer yoktur; kanıt ve belgeler tahrif edilemez; doğruluğu kesinleşmeyen haber, doğruymuş gibi sunulur okuyucu-izleyici yanıltılmaz. Her şeye karşın yanlışlığı ortaya çıkan haber ve yorum düzeltilir, yanıt ve düzeltme hakkı kullandırılır.

6. Kamuoyunun ve halkın haber alma ve bilgi edinme hakkıyla doğrudan ilgili değilse, kişilerin özel yaşamı yayın konusu yapılamaz.

7. Hiç kimse, yargı kararı olmadıkça, "suçlu" ilan edilemez; idari makamların tek yanlı suçlamaları ve teşhir uygulamalarından hareketle, haberde ve yorumda suçlu gibi gösterilemez. Yargılama sürecinde de yalnızca haber verilir, taraf olunmaz.

8. Gazeteci, görevini yaparken, mesleğin saygınlık ve ahlakını gölgeleyecek yöntem, tutum ve davranışlardan uzak durur; bilgi edinmek için tehdit ve şantajla başvurmaz, maddi-manevi çıkar vaat etmez.

9. Gazeteci, devlet başkanından sade vatandaşa kadar, haber kaynağı kişi ve kurumlarla iletişimini meslek kuralları içinde kalarak yürütür gazetecilik görevinin ötesine geçerek, haber kaynaklarıyla bütünleşmez, özdeşleşmez. Bu bağlamda, hükümetin ve resmi-özel kişi ve kuruluşların sözcüsü ve elemanı; gizli servis ajanı, polis, asker, bürokrat, politikacı, parti militanı, şirket yöneticisi, bankacı, tüccar, vb. gibi davranamaz, yayın yapamaz; yalnızca gazetecilik yapar.

10. Gazeteci ve yayın organı, ideolojik, siyasal, ekonomik, örgütsel tercihleri doğrultusunda yayın yapmak istediğinde bunu dürüstçe açıklar, “tarafsızlık” maskesinin arkasına saklanmaz.

11. Gazeteci, devletin belirlediği ekonomik, sosyal, siyasal, ulusal ve uluslararası politikaların karar ve uygulama süreçlerinin öznesi değil, nesnel gözlemcisi ve habercisidir; bu konularda resmi-gayri resmi önyargıları değil, halkın haber alma hakkını gözetir.

12. Gazeteci, şiddet, zorbalık ve savaş kışkırtıcılığına araç olamaz. Barışı, ulusların ve insanların kardeşliğini, eşitliğini savunur; insanlar, topluluklar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Ulusal bağımsızlık ve demokrasiyi vazgeçilmez ilke olarak kabul eder. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Helsinki Nihai Senedi'nde belirtilen ilkelere bağlı kalır.

13. Gazeteci, ücretli basın emekçisi kimliğiyle, işyerinde, işkolunda ve ülke genelinde emek sermaye ilişkilerinin demokratik çerçeveye kavuşturulması için, ekonomik- demokratik mücadelesine aktif olarak katılır.

14. Gazeteci, düşünce ve basın özgürlüğünün tam olarak gerçekleşmesi, kamuoyunun serbestçe oluşması ve halkın haber alma hakkının hiçbir kısıtlama olmaksızın kullanılabilmesi için her türlü sansür ve oto sansürle mücadele eder, kamuoyunu bu yönde bilgilendirir.

15. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğine ihanet etmez; saklı kalmak üzere verilen bilgileri yayımlamaz; kaynağın yanıltmayı amaçlaması durumunda, kamu yararı doğrultusunda hareket eder.

16. Gazeteci, haber, yorum ve yazılarının sorumluluğunu eksiksiz ve kaçamaksız üstlenir; meslektaşlarının haber, yorum ve yazıları ile başkalarının yazınsal ürünlerini kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunamaz.

17. Gazeteci, elde ettiği ekonomik-mali bilgileri yalnızca haber ve yorum yazmak için kullanır. Sahip olduğu, alım satımını yaptığı ve yapacağı menkul değerler hakkında haber ve yorum yapamaz.

18. Gazeteci, rekabet nedeniyle de olsa, başka gazetecilere bilinçli ve açık, mesleki zarar vermekten kaçınır. Meslektaşlarının yayını engelleyici davranışlarda bulunamaz. Gazeteci, daha düşük ücrete çalışacağını bildirerek, başka bir gazetecinin işinin kendine verilmesini isteyemez; onun işten çıkartılmasına önayak olamaz.

19. Medya mensubu, zor duruma düşen arkadaşlarını yalnız bırakmamayı, işsiz meslektaşlarıyla dayanışma ve yardımlaşma içinde olmayı insanlık görevi bilir. Üyeler, yardımlaşma ve dayanışma görevini tim organlarını uyarmakla yükümlüdür.

20. İşveren temsilcisi olan Medya mensubu yetkili kişi, yukarıda sıralanan üyelik ilkelerine /basın meslek ve etik kurallarına açıkça aykırı- tutum ve davranışları yapanlar hariç olmak dışında çalışanları işten ayrılmaya zorlayamaz; eşit işe eşit ücret politikası uygular; çalışanlar arasında ayrımcılığa yol açan ücret politikası ve çalışma programından kaçınır.

21. Basın meslek ve ahlak ilkelerine aykırı yazı yazan ve yayınlarda bulunan gazeteci, yazar ile gazete, dergi ve TV kuruluşları Basın Konseyi ve Medya Etik Konseyi ve benzeri özdenetim kuruluşları tarafından uyarı, kınama ve benzeri cezaları 2 defadan fazla alan ve herhangi bir özür beyan etmeyenlerin meslekte çalışmaları ve iş bulmalarına yardımcı olunmaz.

22. Toplumun genel ahlak ve özellikle 18 yaş öncesi çocuk ve gençliğin ruhsal gelişimine aykırı şiddet içerikli yayınlar ile Müstehcen ve pornografik yayınlar yapan dergi, gazete, TV ve basın kurumları ve buralarda çalışan yazar ve gazeteciler medya mensubu olarak kabul edilemez.

EK-6**RTÜK YAYIN İLKELERİ**

Radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkeleri şunlardır:

- a-** Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı yayın yapılmaması
- b-** Toplumı şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi
- c-** Yayıncılığın, gerek yayın organı, gerekse hisse sahipleri ve üçüncü derece dahil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımları veya bir başka gerçek veya tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılmaması
- d-** İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanmaması ve aşağılanmaması
- e-** Yayınların toplumun millî ve manevî değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması.
- f-** Özel hayatın gizliliğine saygılı olunması
- g-** Türk millî eğitiminin genel amaçlarının, temel ilkelerinin ve millî kültürün geliştirilmesi
- h-** Türkçenin; özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması; millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesinin sağlanması
- i-** Kişilerin manevî şahsiyetlerine eleştiri sınırları ötesinde saldırıda bulunulmaması, cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması, soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberlerin soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanmaması,

saklı kalması kaydıyla verilen bilgilerin kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanmaması

- j-** Yayıncılığın haksız bir amaç ve çıkara alet edilmemesi ve haksız rekabete yol açılmaması, ilân ve reklam niteliğindeki yayınların bu niteliklerinin şüpheyi yer bırakmayacak şekilde açıklanması, bir basın organının özel çabalarla yarattığı ürünün kendi ürünüymüş gibi sunulmaması, ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilmesi
- k-** Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu ilân edilmemesi veya suçluymuş gibi gösterilmemesi; kişileri suç işlemeye yönlendirecek veya korku salacak yayın yapılmaması
- l-** Haberlerin yayınlanmasında tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine bağlı olunması; özgürce kanaat oluşumunun engellenmemesi; haber kaynaklarının kamuoyunun yanıltılmasının amaçlandığı haller dışında gizliliğinin korunması
- m-** Halkı aldatacak, yanıltacak veya haksız rekabete yol açacak reklam yayınlarına yer verilmemesi
- n-** Siyasî partiler ve demokratik gruplar arasında fırsat eşitliği sağlanması; tek yönlü, taraf tutan yayın yapılmaması; seçim dönemlerinde belirlenen seçim yasaklarıyla ilgili ilkelere aykırı davranılmaması
- o-** Yayınlarda, eser ve bağlantılı hak sahiplerine 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile tanınan hakların ihlâl edilmemesi
- p-** Bilgi iletişim telefonları yoluyla yarışma ve benzeri yöntemlere başvurulmaması ve bunların sonucunda dinleyici ve seyircilere ikramiye verilmemesi veya ikramiye verilmesine aracılık edilmemesi, lotarya yapılmaması, bilgi iletişim telefonları yoluyla yapılacak anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçlarının ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi
- q-** Televizyonda bölünür ekran yoluyla ana program ile ilgili veya ilgisiz bilgiler veren konuları işleyen yayınların yapılmaması, çerçeveler veya alt

yazı tekniği kullanılarak sürekli yayın yapılmaması, haberde konu ile ilgili olmayan görüntülerin verilmemesi, haberle benzerlik arz eden görüntülerin arşiv niteliğinin belirtilmesi

- r-** Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması
- s-** Yayınların müstehcen olmaması
- t-** Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi
- u-** Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması
- v-** Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtılmaması
- w-** Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Malatya'da doğdu. İlk, Orta ve Lise eğitimi Malatya'da tamamlandı. 2002- 2007 yılları arasında, Avusturya Viyana Üniversitesi İletişim Bilimleri ve Gazetecilik bölümünü bitirdi. Çok şirketli Özel firmada beş yıl İnsan Kaynakları Yöneticiliği yaptı. 2014 yılı itibariyle Muş Alparslan Üniversitesinde Uzman olarak görev yapmaya başladı.